תלמוד ירושלמי · מפרשים · נועם ירושלמי · סדר נזיקין

נועם ירושלמי על סנהדרין

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

נועם ירושלמי על סנהדרין

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/נועם-ירושלמי-על-סנהדרין/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק ג 4
הלכה א 4
הלכה ג 5
הלכה ד 11
הלכה ה 13
הלכה ח 14
הלכה יא 15
פרק ד 15
הלכה ג 15
הלכה ד 18
הלכה ז 19
פרק ה 21
הלכה א 21
הלכה ב 27
הלכה ד 27
הלכה ה 28
פרק ו 29
הלכה ב 29
פרק ז 31
הלכה א 31
הלכה ב 34
הלכה ה 35
הלכה ו 37
הלכה ט 40
הלכה י 42
הלכה יא 45
פרק ח 46
הלכה ד 46
הלכה ו 48
הלכה ט 51
פרק ט 52
הלכה ג 52
הלכה ה 55
הלכה ו 59
פרק י 63
הלכה ז 63
פרק יא 65
הלכה ד 65
הלכה ו 68

פרק ג

הלכה א

קטע ב

מתני' דיני ממונות בשלשה זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד ושניהם בוררין להם עוד א' דברי ר"מ וחכמים אומרים שני הדיינים בוררים להן עוד אחר ובגמ' א"ר זירא שמתוך שבירורו מרדף זכותו מ"ט דר"מ כדי שיתבררו שלשתן מדעת אחת ומ"ט דרבנן לאו כולא מינך מיבחר ומיסב מאי דאת בעי אלא אנא ואת מבחרין ומסבין מה דנן בעין וקשי' על דרבנן מת א' לא נמצאו שלשתן מתבררין מדעת אחת והנה הפ"מ נדחק בזה. ולי נראה דהנה בש"ס דילן בסנהדרין (ד' כ"ג) אמרינן נימא בדרב יהודה א"ר קמיפלגי דאמר רב יהודה אמר רב ודעת הדיינין כ"ע לא פליגי דבעינן כי פליגי בדעת בעלי דינין ר"מ סבר דעת בעלי דינין נמי בעינן ורבנן סברי דעת הדיינין בעינן דעת בעלי דינין לא בעינן והנה משמעות הירושלמי שאינו מפרש כמו הש"ס דילן דפליגי אם בעינן דעת בעלי דינין נמי וע"כ נראה לי דלשיטת הירושלמי סובר ר"מ דבעינן שיבררו בתחילה השלישי בשעת התחלת דין ורבנן סברי דאפי' בסוף הדין ורצון בעלי דינין לא בעינן ור"מ סובר דבעינן רצון בעלי דינין וע"כ סובר ר"מ דבעינן דווקא שיברר השלישי מתחילה והוא דבעינן ששלשתן יתבררו מדעת אחת (פי' מרצון א' לשני הבעלי דינים) וא"כ בשלא יתבררו מתחילה הדין השלישי א"כ כשהנתבע רואה שבוררים עוד דיין שלישי להכריע א"כ יודע שהדיינים חלוקים דאם היו שניהם לחובה או לזכות לא היו לוקחין עוד שלישי וא"כ כיון שחלוקים א"כ מספיקא לא מחייבי את הנתבע ואוקי ממונא בחזקתי' וכמו שכתב הרא"ש (פ"ד דסנהדרין) והיכא שנחלקו שני גדולי' כו' לא יאמר הדיין אפסוק כמו שארצה ואם עשה כן זה דין שקר אלא אם חכם גדול הוא כו' ויודע להכריע כו' ואם לאו לא יוציא ממון מספק כדאמר בחזקת הבתים (ד' ל"ב) הלכתא כרבה בארעא והלכתא כרב יוסף בזוזי דהיכי דקיימי זוזי לוקמי וא"כ הא שבוררין השלישי כדי לברר את הדין לחייב את הנתבע הוא מרצון התובע אבל הנתבע הי' רוצה שלא יקחו השלישי ולא יוציאו ממון מספק וא"כ אין שלשתן מתבררין מרצון א' משא"כ אם מבררין מתחילה רוצה הנתבע ג"כ דילמא שניהם יחייבו אותו אבל כשיהי' השלישי יתברר שאינו חייב וכמו דאיתא בירו' לעיל (פ"ב דסנהדרין ה"ה) ולמה ג' שאין הלכה מתבררת בפחות משלשה אבל כשיבררו אח"כ נמצא שאין שלשתן מתבררין מדעת א' דהיינו מרצין אחת. ואח"כ צריך לגרוס וקשי' על דר"מ מת א' לא נמצאו שלשתן אין מתבררין כו' (פי' דא"כ אם ביררו מתחילה השלשה לר"מ ואח"כ מת א' ובוררין עוד שלישי א"כ נמצאו דאין

מתבררין מדעת א' שהנתבע אינו רוצה שבלאו"ה אם יהי' ספיקא מדינא נמי לא יוכל להוציא מידו ובפרט לפי מהשביארתי (בפ"ב דב"ב דלהירושלמי לא מהני תפיסה וכמו דאמרי' לקמן בירושלמי ומניין שהמוציא מחבירו עליו הראי' ר' קריספא כו' יגש אליכם יגיש ראיותיו אליכם וא"כ כיון דילפינן מקרא הוי כמו חזקה המכרעת ולא מהני תפיסה וא"כ הדיין השלישי שבררו אח"כ לא יהי' מרצון הנתבע אבל לשיטת הש"ס דילן דלא הוי חזקה המכרעת וע"כ מהני תפיסה א"כ אפי' יבררו אח"כ הוי נמי הוא מרצון השלישי דאם יהי' ספיקא דדינא א"כ אם יתפוס בע"ד אח"כ מהני תפיסה משא"כ אם יבררו השלישי ויצא הפסק ברור לא יועיל התפיסה של בעל דינו השני ע"כ מפרש הש"ס דילן דלרבנן לא בעינן דעת בעלי דינין ולר"מ בעינן דעת בעלי דינין נמי אבל אם הוא עפ"י רצון בעלי דינין יכולים לברור אח"כ נמי וא"כ לא קשה קושי' הירושלמי על ר"מ (לפי הגהתי) דאם מת א' מהן לא נמצאו שלשתן מתבררין כו' דמ"מ כיון שבעלי דינין בוררין להם אח"כ א"כ יש דעת בעלי דינין נמי אפי' לר"מ ג"כ ודו"ק):

הלכה ג

קטע ב

שם (ה"ג) זה פוסל עדיו של זה וזה פוסל עדיו של זה דברי ר"מ וחכמים אומרים אימתי בזמן שהוא מביא ראי' שהן קרובים או פסולים אבל אם היו כשירים אינו יכול לפוסלן ריש לקיש אמר כיני מתניתא עדו הא עדיו לא. ור' יוחנן אמר אפי' עדיו דתני' לעולם מוסיפין דיינים עד שיגמר הדין והדיינים יכולים לחזור בהן כו' והנה התוספתא הזו יש בו ט"ס וכמו שכתב הפ"מ לעולם מוסיפין דיינים עד שיגמר הדין כו' לעולם העדים יכולים לחזור עד שיגמור הדין נגמר הדין אין יכולים לחזור בהם ולומר יש לו עדים אחרים ושמעינן מיהת דכל זמן שלא נגמר הדין מביא זה עדותיו כפי שרוצ' והיינו סייעתא לר' יוחנן דיכול הוא לפוסלן אפי' לשני עדי' שהרי יש לזה עדים אחרים כל זמן שלא נגמר הדין והנה פירושו דד דחוק למאוד:

ע"כ נראה לי לבאר במאי דאמרינן בסנהדרין (ד' כ"ג) כי אתא רב דימי אמר ר' יוחנן מחלוקת בשתי כתי עדים דר"מ אומר צריך לברר ורבנן סברי דאין צריך לברר (ועיי"ש ב' הפרושים ברש"י) וע"כ אומר בירושלמי ור' יוחנן אמר אפי' עדיו וכגון שיש ב' כתי עדים. וכמו דאיתא בש"ס דילן:

אך הנה הקצה"ח בחוה"מ (ס' ל"ו) כתב וקשה דבשני כיתי עדי' דצריך לברר לר"מ מ"מ אם יופסל כת זו ממילא יופסל גם הכת השני מדין נמצא א' מהם קא"פ כיון דעל הלואה אחת מעידין אע"ג דלא ראו והגידו כאחת. וצ"ל דמיירי שהכת הזו שרוצה בע"ד לפוסלן

לא נתכוונו להעיד לא נפסלו הכשירין משום נמצא א' מהם קא"פ וא"כ לפי"ז מאי קא מיבעי' לי' תו נמצאת כת שני' קרובים או פסולים אם הוי כנוגע בעדות הראשונה וקשה ממ"נ אם כת שני' כיונו להעיד ממילא נפסלו כת הראשונה משום נמצא א' מהם קא"פ וא"כ לא הוי נוגע כיון דבלאו"ה פסולים המה לו ואם כת השני' לא כיונו להעיד וא"כ תרוייהו לא כיונו להעיד אכתי ה"ל נמצא א' מהם קא"פ לדעת הש"ך היכא דהכשירים ג"כ נא כיונו ה"ל נמצא קרוב או פסול ועדותן בטילה וא"כ מאי קא מיבעי' לי' הא כיון דכת שני' קא"פ גם כת הראשונה אינו מועיל:

[**והנה** בעיקר הקושי' של הקצה"ח נראה לי דלא קשה לשיטת הש"ס דילן לפי מה שביארתי בספרי אבי הנחל על מה שכתב המ"ל ברמב"ם (פ"ד מה' עדות ה"ד) אהא דנמצא א' מהם קרוב או פסול עדותן בטילה נסתפקתי במי שאינו פסול לכל העולם אלא לאיש א' וכגון בהא דאמרינן בכתובות (ד' מ"ד) נפקא מינה לאורועי סהדי והעיד עם עדים אחרים אי אמרינן בזה דבטלה כל העדות והוכחתי שם דלשיטת הש"ס דילן לא אמרינן בזה דכיון דנתבטל מקצתו נתבטל כולו מהא דאמרינן בבבא בתרא (דף ל"א) זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי האי אייתי סהדי דאבהתא הוא ואכלה שני חזקה והאי אייתי סהדי דאכלה שני חזקה ואמר רב נחמן אוקי אכילה בהדי אכילה ואוקי ארעא בחזקת אבהתי'. והקשה הרשב"א דלפי מאי דקיי"ל בב"ק (ד' ע"ג) דאם אמרו תכ"ד אטביחה כיון דהוזמו אטביחה אי אמרינן דלמפרע הוא נפסל נמצא דלמפרע פסולין אגניבה ובטלה עדות גניבה ואמאי לא אמרינן ה"נ. ותירץ דהטעם הוא דהתם הוא פסול בעצם ע"כ הוי כנמצא אחד מהם קא"פ ובטלה כל העדות אבל בהכחשה אינם פסולים בעצם דהא קיי"ל דאלו באים בפני עצמן ומעידין ואילו באים בפני עצמן ומעידין וכמו דאיתא בשבועות (ד' מ"ח) אלא דלאותה עדות נפסלים משום דהוכחשו ואינם יודעים איזה אמת. ע"כ לא אמרינן כיון שנתבטל העדות בחזקה נתבטל נמי העדות באבהתי' והא דאמ' רבא עדות מוכחשת היינו משום דכחדא עדות משווינן ומזה יש להביא ראיה ברורה למה שנסתפק המ"ל והבאתי לעיל דהא הכא אע"ג דהוכחשו אפ"ה כיון דכשירים לעדות אחרת נא הוי כמו פסולים בעצם כמו שכתב הרשב"א ודו"ק ואעפ"כ יש לחלק דהתם בהכחשה אינם פסולים בעצם דהא אלו באים בפני עצמן ומעידין ואלו באים בפ"ע ומעידין ע"כ לא הוי פסולים בעצם וע"כ לא אמרינן כיון שבמב"כ משא"כ בהא דאמרינן בכתובות (ד' מ"ד) בהא דלאורועי סהדי דכיון דהודה הבע"ד שהיא פסול והוא לדידי' פסול מחמת הודאת בע"ד ע"כ איפשר לומר דאפי' אם נצטרף אחרים פסול כל העדות ג"כ משום הודאת בע"ד דהוי לדידי' פסול לגמרי]:

אך לכאורה יש להביא ראי' דלא אמרינן בהא דאורועי סהדי עדות שב"מ ב"כ מהא שכתב הרא"ש (פ"ג דסנהדרין דף ל') וז"ל אבל אם המלוה מודה דלית ליה גבי לוה אלא חד מנה כו' לכאורה הי' נראה דאפי' שבועה דאורייתא לא צריך כיון דלדברי המלוה חד מינייהו מסהיד שיקרא הוי עדות מוכחשת וחשבינן תרווייהו פסולין לאותה עדות ומיהו כי דייקת ביה כו' דהא דחשבינן להו עדות מוכחשת לפסול שניהם היינו כששניהם מעידין על דבר א' ומכחישין זא"ז כגון זה אומר הרג וזה אומר לא הרג אבל כששניהם מעידים על שני דברים ולדברי המלוה א' מהם שקרן מ"מ הא' אומר אמת ומחייבו שבועה עכ"ל ולכאורה משמע דאפי' העידו שניהם יחד אפ"ה הוי עד אחד ומחייבו שבועה א"כ קשה דאמאי לא אמרינן כיון דנמצא א' פסול בטלה כל העדות אלא ודאי שהוא משום דאינו פסול בעצם אלא מחמת הודאת בע"ד וכל שאינו פסול בעצם רק מחמת הודאת בע"ד לא אמרינן שבטלה כולה ע"ש מה שהארכתי בזה:

וא"כ אם הוא פוסל עדיו של זה לר"מ אינם פסולים רק לדידי' אבל לא שהם באמת פסולים וע"כ לא אמרינן בזה דכיון שנתבטל מקצתו נתבטל כולו ומתורץ קושי' הקצה"ח]:

אך כל זה הוא לשיטת הש"ס דילן אבל לפי שיטת הירושלמי דאפי' אם נתבטל שלא מחמת קרוב או פסול נמי נתבטל וכמי שהבאתי בפ' איזהו נשך ובפ' מרובה מהירושלמי (פי"א דכתובות ה"ה) דהי' כתובתה ארבע מאות זוז כו' וקאמר התם עד כדון כשמכרה להם בארבע שטרות מכר להם בשטר א' אפלוגתא דר"י ור"ל דאתפלגון כתב לשני בני אדם כאחת והיו העדים כשירים לזה כו' וא"כ אם הוא פוסל העדים נתבטל כל העדות דאעפ"י שפוסלין רק לו אפ"ה כיון שנתבטל מקצתו נתבטל כולו וע"ז אומר הירושלמי ר' יוחנן אמר אפי' עדי' וכמו דאיתא בתוספתא לעולם העדים יכולים לחזור בהם עד שיגמר הדין וא"כ יכולים לחזור מהעדות שלא כוונו העדות וא"כ לא נתבטל כל העדות וכמו שכתבו התוס' בסנהדרין (ד' ל"ב) בתוס' ד"ה היכי כו' דעד שלא נחקרה עדותן בב"ד יכולים לומר מבודין אנו כדתני' בתוספתא. וע"כ אם הוא פוסלן בקרובים או פסולים יכולים לומר מבודין היינו בכדי שיתחייב ע"י כת האחרת]:

עוד שם אמר ר' זעירא והוא וא' מן השוק מצטרפין לפסול עדות זה ר' חנינא בעי ואין עד א' זוקקו לשבועה מ"מ כו':

והנה תחילה צריך לבאר הא דתנן בירושלמי זה פוסל עדיו של זה וזה פוסל עדיו של זה כו' ריש לקיש אמר כיני מתניתא עדו והוא כמו דאמרי' בסנהדרין (ד' כ"ג) אמר ריש לקיש פה קדוש יאמר דבר זה תני עדו ופריך למאי אילימא לממון רחמנא פסליה אי

לשבועה הימוני מהימן כבי תרי לעולם לממון לא צריכא דקבלי' כבי תרי מאי קמ"ל דמצו הדר בי' תנינא אמ' לו נאמן עלי אבא נאמן עלי אביך כו' הא מדקתני רישא דיינו וסיפא עדיו אלמא דווקא קתני:

והנה בירושלמי לא הקשה על ר"ל מהא דתנן תחילה דיינו וסיפא עדיו אלמא דווקא קתני נראה לי שהוא כמו דאמר תחילה בירושלמי (ה"ב) זה פוסל דיינו של זה וזה פוסל דיינו של זה כו' כיני מתניתא זה פוסל דיינו של זה הא דיינו לא ריש לקיש אמר בערכאות שבסורי' שנו ופי' הפ"מ הא דיינו לא כלומר אבל דיין שלו אחר שביררו אינו יכול לחזור ולומר פסול הוא) ופירושו דחוק מאוד. ע"כ נראה לי שיש ט"ס בירושלמי ונתחלפו השורות וצ"ל הא דייני לא כיני מתניתא זה פוסל דייני של זה (פי' דקא מקשה דמפני מה קאמר דיינו של זה משמע הא דייני לא. ולפי מאי דמוקי לה ריש לקיש בערכאות שבסורי' א"כ יכול לפסול אפילו דייני דהיינו כל הדיינים שבערכאות של סורי' והוא כמו דמשני שם ר"ל בערכאות שבסורי' אמרו הא בדיני תורה לא (פי' דיינים שהם בקיאים בדיני תורה) ולר' יוחנן צריך לומר כמו דמשני שם רב דהא אפי' תימא מומחין כגון בי דינא דרב הונא ורב חסדא דקאמר לון מי קמטרחנא לך. וכמו דאמר שם בירושלמי היך אמרין תרין ב"נ הוה לון דין באנטוכי' אמר מה דר' יוחנן אמר מקבל עלי שמע ר"י ומר לא כל כמיני' מטרפא בעל דינו אלא שמעין מיליהון תמן ואין הות צריכא כתבין ומשלחין עובדא לרבנן. וא"כ כיון דיכול לשלוח כתב ע"כ אינו יכול לכופו לבוא לדין בא"י אבל מ"מ אם זה אומר שרוצה דווקא בדיינים אחרים אם הוא בסמוך יכול לומר מי קא מטרחנא לך או דשמעין מיליהון ושלחום לדיינים שסומך עליהן לשאול מהם וא"כ לכל הפירושים הא דקתני זה פוסל דיינו של זה קשה וע"ז אומר הא דייני לא. וע"ז משני כיני מתניתא זה פוסל דייני של זה וזה פוסל דייני של זה (פי' דייני ולא דווקא דיין א'):

וע"ז אומר על הא דתנן זה פוסל עדיו של זה וא"כ קשה דבדיינים אומר ר"מ שפוסל דייני של זה (וכמו דאמר כיני מתניתא דייני (לפי הגהתי) אבל בעדים איך יכול לפוסלן וכמו דאמר רבא בסנהדרין (ד' כ"ד) מתקיף לה רבא בשלמא מיגו דפסלי עדים פסלינמי דייני איכא בי דינא אחרינא אלא מיגו דפסלי דייני פסלי נמי עדים והא עדים תו ליכא:

וע"ז אומר ר"ל אומר כיני מתניתא עדו הא עידיו לא (וע"כ לא מקשה הירושלמי כמו הש"ס דילן על ר"ל והא מדקתני רישא דיינו וסיפא עדיו אלמא דווקא קתני. דהא לפי שיטת הירושלמי אמר תחילה כיני מתניתא דייני אפי' טובא ובסיפא קאמר ר"ל כיני מתניתא עדו הא עדיו לא:

וע"ז אומר ור' יוחנן אמר אפי' עדיו דתני לעולם מוסיפין כו' וכמו שביארתי תחילה דבצריך לברר פליגי. וע"ז אומר בירושלמי מודה ר' יוחנן שאם אין שם אלא הן שאינו יכול לפוסלן וכמו דמסיק שם בסנהדרין לא צריכא דאיכא כת אחרת הא ליכא כת אחרת לא:
וע"ז אומר בירושלמי אמר זעירא והוא וא' מן השוק מצטרפין לפסול עדו' זה ר' חנינ' בעי' ואין עד א' זוקקו לשבועה מ"מ א"ר זעירא והוא וא' מן השוק מצטרפין לפסול עדות זה ונראה לי שיש ט"ס בירושלמי וחילוף השורות וכצ"ל) ר' חנינא בעי' ואין עד א' זוקקו לשבועה מ"מ ואח"כ צריך לגרוס א"ר זעירא והוא וא' מן השוק מצטרפין לפסול עדות זה ואח"כ אמר ר' זעירא כו':
והנה בש"ס דילן (ד' כ"ד) איתא א"ר אלעזר בבא הוא ואחר לפוסלן ופריך כל כמיני' נוגע בעדותו הוא. וא"כ לפי מאי דקאמר ר' חנינא בעי' ואין עד א' זוקקו לשבועה מכל מקום מאי קא משני ר' זעירא והוא וא' מן השוק מצטרפין לפסול עדות זה דא"כ קשי' כל כמיני' נוגע בעדותו הוא ולפי מאי דקאמר ר"ל הני עדו קשה דאיך מצטרף הוא לעד א' לפוסלו הא נוגע בעדות הוא:
[**ע"כ** נראה לי דהא דקא משני זעירא על ר"ל (לפי הגהתי) בבא הוא ואחר לפוסלן היא משום דהירושלמי אזיל לטעמי' שביארתי לעיל וכן (בפ"ב דב"ב) דשיטת הירו' הוא דחזקת מרא קמא הוי חזקה המכרעת וכמו דבאיסורא מוקמינן אחזקת מ"ק וכן מי שמוחזק בממון ג"כ דלשיטת הירושלמי ילפינן מקרא לקמן (פ"ג ה"ד) ומניין שהמוציא מחבירו עליו הראיה כו' שנאמר מי בעל דברים יגש אליהם ושיטת הירושלמי כיון דילפינן מקרא ע"כ לא מהני תפיסה וע"כ כיון דחזקת ממונא וחזקת מ"ק הוי חזקה המכרעת ע"כ אם בא המוחזק בממון ועד אחד הבא לפוסלו סובר ר"מ דמצטרפין והוא כמו דאמרינן בב"ב (ד' ל"ב) הכא במאי עסקינן דמחזקינן באבוה דהאי דכהן הוא ונפק עלי' קלא דבן גרושה ובן חלוצה הוא ואחתי' ואתא עד אחד ואמר דכהן הוא ואסקיני'. והנה התוס' כתבו שם דעד א גרוע מן הקול אם לא החזקה שהרי הקול פוסל והעד אינו פוסל והא דאסקיני' הוא משום דמצטרפין חזקת דכהן הוא עם העד א' לבטל הקול אע"ג דקול עדיף מעד א' אך בצירוף החזקה מהני. וא"כ לשיטת הירו' דחזקת מ"ק הוי חזקה המכרעת. ע"כ אם עד א' זוקקו לשבועה ובא הוא ועד א' לפוסלו סובר ר"מ דמצטרפין החזקת ממונא עם העד א' לפוסלו שלא יתחייב שבועה ואף דבעד א' חייב שבועה אף שהוא מוחזק בממון אך בזה אמרה תורה כל מקום ששנים מחייבין אותו ממון עד אחד מחייבו שבועה אבל אם בא הוא ואחר לפוסלו מצטרף החזקה עם העד אחד לפסול עדותו של זה:

והא דלא משני הש"ס דילן הכי לר"ל דקאמר תני עדו ופריך בסנהדרין (ד' כ"ג) למאי אילימא לממון רחמנא פסלי' אי לשבועה הימוני מהימן כבי תרי ולא משני כמו דמשני זעירא בירושלמי לר"ל הוא משום דהש"ס דילן אזיל לטעמי' דחזקת מרא קמא לא הוי חזקה המכרעת והוא כמו חזקת ממונא וכמו דאמרינן בב"ק (ד' מ"ו) סברא הוא מאן דכאיב ליה כאיבא אזיל כו' והוא כמו שביארתי שם בפ"ב דב"ב (דף פ"א) דאמרינן שם מ"ט דר"מ באילן א' ומ"ט דרבנן בשני אילנות כו' אמר רבה מאי קושי' דילמא ר"מ באילן אחד ספוקי מספקא ליה לרבנן בשני אילנות ספוקי מספקא להו כו' וע"כ מביא ואינו קורא וא"כ אי חזקת מרא קמא הוי חזקה מכרעת וא"כ כיון שהמוכר הוי ליה חזקת מרא קמא א"כ בודאי אין לו קרקע וא"כ למה הוא מביא כיון שודאי אין לו קרקע וא"כ מוכח ששיטת הש"ס דילן דחזקת מרא קמא לא הוי חזקה המכרעת וא"כ איך יצטרף עד אחד לחזקה דידי' כיון דחזקה לא הוי חזקה המכרעת אפי' לר"מ דאל"ה איך מביא כיון דודאי לית לי' קרקע: אבל לשיטת הירושלמי שביארתי שם דסובר דהוי חזקה המכרעת וכמו דאיתא בירושלמי (פ"א דביכורים) ריב"ח בעי קנה אילן א' לא קנה קרקע שנים לא קנה קרקע א' אינו מביא כל עיקר שנים מביא ואינו קורא ואמאי לא קא משני כמו דמשני בש"ס דילן דמספקא להו. אך כיון שלשיטת הירושלמי הוי חזקה המכרעת א"כ הוי כמו שלא קנה קרקע בודאי. וע"ז אומר ריב"ח בעי קנה אילן א' לא קנה שנים לא קנה (פי' שאומר דכמו דבאילן א' ודאי לא קנה כן שנים נמי לא קנה פי' אע"ג דיש לומר דספוקי מספקא להו אעפ"כ מ"מ לא קנה קרקע מחמת חזקת מרא קמא א"כ הוי חזקה המכרעת וא"כ אמאי מביא) וע"ז א"ל ר' אלעזר מילין דצריכין דצריכא לבית הועד ולשיטת הירושלמי דהוי חזקה המכרעת נראה לי דצריך לומר דהטעם הוא דמביא ואינו קורא הוא משום דהוי דרבנן וכמו שכתב התוס' בב"ב (ד' קל"ו) דאיתמר המוכר שדהו לפירות ר' יוחנן אמר מביא וקורא וריש לקיש אמר מביא ואינו קורא וכתבו התו' שם בד"ה מביא שתיקנו מדרבנן להביא משום קנין פירות אבל קריאה ל כדאמרינן בב"ב (דף פ"א) משום דמיחזי כשיקרא או משים דאתי לאפקועי מתרומה ומעשר:

וע"כ כיון דלשיטת הירו' הוי חזקת מרא קמא הוי חזקה המכרעת ע"כ אמר זעירא בבא הוא ואחר לפוסלו. והוא תירוץ על מה דאמר ר"ל תני עדו:

עוד שם אמר ר' זעירא פסול צריך ליפסל בב"ד, קרוב אין צריך ליפסול בב"ד איפשר לומר דזהו ג"כ תירוץ אליבא דר"ל דהא דמהימן בבא הוא ואחר עמו היינו ליפסול משום קרוב דהוי מילתא דעבידא לאגלוי וכמו דאיתא בקדושין (ד' סו) בד"ה שלח ואחוי כו' מכאן יש להוכיח דכל דבר שיכול להתברר עד א' נאמן עליו ואפי' עד א' מכחישו וע"כ אמר ר'

זעירא פסול צריך ליפסול בב"ד קרוב א"צ ליפסול בב"ד (פי' דהוי דבר שיכול להתברר וע"כ יכול הוא ואחר להצטרף לפוסלו ואף דבממון לא סמכינן אמה שיכול להתברר אבל בעד א' שקם לשבועה ע"כ יכול לפוסלו בהוא ואחר מחמת שיכול להתברר. וזהו טעמו של ר"ל (ולא כמו זעירא דאמר דהוא ואחר מצטרפין לפוסלו וכמו שביארתי וזעירי לא היינו ר' זעירא):

עוד שם אמר רבא בר בונא בשם רב שלשה כגמר דין נראה לי דצריך לגרוס אחר מתניתין דא"ל נאמן עלי אבא נאמן עלי אביך נאמנין עלי שלשה רועי בקר ר"מ אומר יכול הוא לחזור בו וחכמים אומרים אינו יכול לחזור בו ואח"ז צריך לומר ואמר רבא בר בונא בשם רב שלשה כגמר דין והוא דהא דפליגי ר"מ ורבנן היינו דווקא בקיבל עליו בפני שנים אבל אם קיבל עליו בשלשה אינו יכול לחזור בו (ואיפשר שזהו לתרץ על הא דאמרינן בירושלמי (פ"ג דב"מ ה"א) ר' יוחנן ור' אלעזר ור' נסא מוסיף בשם ריב"ח לא סוף דבר שילם אלא מכיון שקיבל עליו לשלם כמו ששילם וא"כ קשה דהא לר"מ יכול לחזור בו וא"כ איך מקני לי' כפילא ועיין בתוס' ב"מ (ד' לט) בד"ה וחזר בו וע"ז אמר ר' בונא בשם רב שלשה כגמר דין וכמו דאמ' אח"כ אמר לו נאמן עלי אביך וקיבל עליו בפני שנים יכול הוא נחזור בו בפני ג' אינו יכול לחזור בו:

הלכה ד

קטע ג

עוד שם ר' חייא בר בא אמ' בשאמר לו יאמ' לי אביך ואין לי עסק עמך אבל אם אמר לו יאמר אביך ואני מקבל עלי עילא הי' רוצה להודות לו ר' יוסי ב"ר חנינא אמר ואפי' אמר יאמר לי אביך ואני מקבל עלי לא מצינו עדות יוצא מפי קרוב:

והנה הפ"מ פירש בשאמר לו יאמר אביך ואין לי עמך עסק מחלוקת דר"מ וחכמים במחול לך והתובע הוא שאמר אם יאמר אביך שהדבר כן שוב אין לי עסק עמך ואיני תובע ממך כלום אבל אם אמר יאמר לי אביך שכדבריך כן הוא שהנתבע אמר אני מקבל ליתן לך מה שאת תובע אין זה כלום ועילא הי' רוצה להודות לו משום דאמרי' אין זה אלא שעילא הוא מבקש והי' רוצ' להודו' כלומר שהוא רוצה שיודה לו לפיכך אמר לו כן שסומך על אביו אבל לא גמר בלבו ליתן לו ע"י עדות אביו ריב"ח אמר ואפי' אמר לו יאמר לי אביך ואני מקבל עלי לא מצינו עדות יוצא מפי קרוב (ופי' הפ"מ דמאי שנא דהא ברישא נמי עכ"פ לעדות של אביו זה הוא מקבל ולא מצינו לעדות יוצא מפי קרוב ואפ"ה אמרת דמהני והוא הדין בסיפא אם א"ל ואני מקבל עלי):

והנה פירושו דחוק למאוד ע"כ נראה לי שהפי' הוא דדוקא אם אמר לו יאמר אביך ואין לי עסק עמך אבל אם אמר לו יאמר אביך ואני מקבל עלי עילא הי' רוצה להודות לו והוא דלא כשיטת הש"ס דילן בסנהדרין (ד' כד) דאמר רב יהודה אמר שמואל מחלוקת במחול לך אבל באתן לך ד"ה יכול לחזור בו ור' יוחנן אמר באתן לך מחלוקת איבעיא להו באתן לך מחלוקת אבל במחול לך דברי הכל אין יכול לחזור בו כו' וא"כ מוכח דבמחול לך אמרינן יותר דאינו יכול נחזור מבאתן לך אבל שיטת הירושלמי הוא דאדרבא במחול לך אמרינן דלא גמר בלבו למחול לו וע"כ יוכל לחזור בו אח"כ אבל באתן לך א"כ איך יאמר שנאמן עליו אביו שאם יאמר לו שיתן יתן אלא ודאי דעילא הי' רוצה להודות לו. שודאי רצונו הוא להודות לו שחייב לו. אך שהוא מתבייש לחזור ולאמר לו שהוא חייב לו ע"כ אומר נאמן עלי אביך וזהו הפי' שעילא רצה להודות לו וע"כ שיטת הירושלמי דבאתן לך גרע יותר שאינו יכול לחזור בו:

[**ואיפשר** לומר דע"כ אמרינן בירושלמי (פ"ג דב"מ ה"א) ר' יוחנן ור' אלעזר ור' נסא מוסיף בשם ר' יוסי בר' חנינא לא סוף דבר שילם אלא מכיון שקיבל עליו לשלם כמו ששילם והקשיתי לעיל דא"כ לר"מ דיכול לחזור א"כ איך מקני לי' כפילא ועיין תוס' שם אך לפי מאי דאמרינן ר' חייא בר באאמר דאם אמר יאמר לי אביך ואני מקבל עלי עילא הי' רוצה להודות לו וע"כ חייב וא"כ ה"נ איפשר לומר דאם קיבל עליו לשלם עילא הי' רוצה להודות לו וע"כ מודה ר"מ שאינו יכול לחזור: וא"כ לר' יוסי בר חנינא שאומר דלא מצינו עדות יוצא מפי קרוב א"כ פליג הכא נמי ביכול לחזור בו אם אמר הריני משלם וא"כ אמאי מקני לי' כפילא וע"ז אומר ר' יוחנן ור' אלעזר ור' נסא מוסיף בשם ר' יוסי בר חנינא לא סוף דבר שילם אלא מכיון שקיבל עליו לשלם כמו ששילם (פי' דאף ר' יוסי ב"ר חנינא נמי מודה דאם הוא מתחיי' אמרינן דעילא הי' רוצה להודות לו). אך אם אמר נאמן עלי אבא נאמן עלי אביך פליג ר' יוסי בר' חנינא דלא מצינו עדות יוצא מפי קרוב אבל אם אמר סתם הריני משלם מודה ר' יוסי בר' חנינא לר' חייא בר בא דעילה הי' רוצה להודות וע"כ כיון שאינו יכול לחזור ע"כ מקני לי' כפילא וכמו שביארתי דעילה הי' רוצה להודות לו היינו שהוא בעצמו רוצה להודות לו אך שהוא מתבייש:

וכן איתא בירו' פ"ג דשבועות ה"ה) א' דברי' של עצמו וא' כו' כיצד כו' שבועה שאתן לאיש פלוני כו' ובגמ' עילא הי' רוצה להודות לו וגם שם נדחק הפ"מ בפירושו ע"כ נ"ל דע"כ אומר הירו' עילא הי' רוצה להודות לו והוא כמו שהקשה הר"ן דאמאי חייב משום ביטוי הא אין בידו דשמא לא ירצה לקבל וכ' דודאי אין כונתו אלא אם חבירו רוצה עיי"ש. וע"כ מתרץ הירושלמי דאמרינן דעילא היה רוצה להודות לו וכמו דאיתא בב"מ

(ד' ס"ד) דילמא מיגזל גזלי' ואיבלע לי' בחשבון. וע"ז אמר הכא עילא הי' רוצה להודות לו (פי' בשביל חוב שחבירו לא תבעו והוא רוצה להודות לו וע"כ לא הוי מושבע ועומד כו' דאינו חייב רק לצאת ידי שמים כיון שאין חבירו תובעו וע"כ כיון שרוצה להודות לו ע"כ אם אינו רוצה הוי המחילה כמו קבלה ודמי לאם נתן לו והוא כמו שהבאתי בספרי נחלת יהושע (ס' ז) מה שהקשה הפני יהושע בב"ק (ד' קי"א) על מה שכתבו התוס' בב"ק (ד' ק"ו) דאיתא שם דהכסף מכפר מחצה וכתבו התוס' נראה דהכהן אינו יכול למחול כיון דהוי כפרה והקשה הפני יהושע דהא קרן נמי מעכב כפרה כמו דאמרינן בספ"ט דב"ק (ד' קי"א) ומנין שאם לא הביא אשמו עד שלא הביא מעילתו לא יצא וילמד הדיוט מהקדש ואפ"ה אמרינן בב"ק (ד' ק"ג) מחל לו על הקרן כו' ואין צריך לילך אחריו אלמא דיכול למחול אע"ג דהקרן מעכב הכפרה וע"כ צריך לומר דכיון שמחל לו ה"ל כאלו נטלו ממנו וחזר ונתן לו דה"ל כפרה בזה וא"כ בכהן נמי נימא הכי ותירץ הפני יהושע דהתם כיון שחייב לו מכבר ע"כ יכול למחול וע"כ הוי כאלו נטלו ממנו וחזר ונתנו לו אבל הכא שהכהן לא זכה בו כלל ע"כ לא יכול ליתנו לו במחנה כל זמן שלא זכה עדיין וע"כ לא הוי לי' כפרה במחילה גרידא וע"כ הכא נמי אם אמר שבועה שאתן אינו חייב משו' שבועת ביטוי דילמא האחר לא ירצה לקבל וכמו שהקשה הר"ן. וע"כ אומר הירושלמי עילא הי' רוצה להודות לו דאיפשר שנתחייב לו מכבר וע"כ רוצה להשיב לו ונתבייש להודות לו. וע"כ נשבע שיתן וע"כ כיון דהי' חייב לו מעיקרא ע"כ אם לא ירצה לקבל הוי כאילו נתנו לו וחזר ונטלו ממנו וא"כ יצא בזה דהוי כנתינה ועוד דכיון דכונתו הי' שיצא ידי גזילה א"כ אם זה אינו רוצה לקבל א"כ יצא ידי גזילה ועיין לקמן (פ"ג דשבועות) ושם יתבאר עוד בזה:

הלכה ה

קטע 1

(**ה"ה**) **ואלו** הן הפסולין המשחק בקובי' והמלוה בריבית כו' וסוחרי שביעית כו' ר' יהודה אומר אימתי בזמן שאין לו אומנות אלא הוא אבל אם יש לו אומנות שלא הוא ה"ז כשר ובגמ' א"ר יודן אימתי בזמן שאין להם אלא הוא אבל יש לו אומנות שלא הוא ה"ז כשר האיך עבידא יושב ובטל כל שני שבוע כיון שבאה שביעית התחיל פושט את ידיו ונושא ונותן בפירות שביעית אם יש עמו מלאכה אחרת כשר ואם לאו פסול אבל אם הי' עסוק במלאכתו כל שני שבוע כיון שבאת שביעית התחיל מפשט את ידיו ונושא ונותן בפירות שביעית אעפ"י שאין עמו מלאכה אחרת כשר ר' בא בר זבדא ר' אבהו בשם ר' אלעזר הלכה כר' יודא דמתניתא ומשמעות הירושלמי שמפרש דהא דקאמר ר' יהודה

במתניתין אימתי בזמן שאין לו אומנות אלא הוא כו' קאי אשביעית ולא אמשחק בקובי' כמו דאיתא בש"ס דילן בסנהדרין (ד' כ"ד) והוא משום דהירושלמי מפרש כמו דאמרינן שם משחק בקובי' מאי קא עביד א' רמי בר חמא משום דהוי אסמכתא ואסמכתא לא קני' וא"כ כיון דהטעם הוא משום אסמכתא א"כ איך קאמר ר' יהודה אימתי בזמן שאין לו אומנות אלא הוא כו' הא ר' יהודה אית לי' דאסמכתא לא קני' וכמו דאמרינן בב"ב (ד' קס"ח) במאי קא מיפלגי ר' יוסי סבר אסמכתא קני' ור"י סבר אסמכתא לא קני' אלמא דר' יהודה סובר דאסמכתא לא קני' וא"כ איך אמר ר' יהודה אימתי בזמן שאן לו אומנות אלא הוא ואפי' לפי מאי דאמרינן בש"ס דילן רב שכת אמר כל כה"ג לאו אסמכתא היא (וכמו שפי' רש"י דכיון דלאו בידו הוא ע"כ מספיקא גמר ומקני אפילו הכי אמרינן שם והתני' בין שיש לו אומנות שלא הוא ובין שאין לו אומנות אלא הוא ה"ז פסול ומשני ההיא ר"י משום ר"ט היא דתני' ר"י אומר משום ר' טרפון אומר לעולם אין א' מהם נזיר לפי שלא ניתנה נזירות אלא הפלאה וא"כ לפי"ז אפי' משחק בקובי' נמי הוי אסמכתא ושיטת הירושלמי דר' יודא גופי' נמי סבר הכי וכמו דאיתא בירושלמי (פ"ה דנזיר ה"ו) ר' יהודה אומר משום ר' טרפון אין א' מהם נזיר שאין נזירות אלא התריי' הדא היא דר' יהודה אומר ספק נזירות מותר אלמא דר"י גופא נמי סבר כמו שאמר משום ר' טרפון ובש"ס דילן איתא בפ"ב דנדרים (ד' י"ט) דע"כ אמר גבי כרי דאינו נזיר הוא משום דספיקו חמור מודאי הוא והא דאמר ר' יהודה משום ר' טרפון אין א' מהם נזיר היינו אליבא דר"ט אבל ר' יהודה גופי' לא סבר הכי וע"כ שיטת הש"ס דילן דר' יהודה קאי אמשחק בקובי' דלא הוי אסמכתא ואינו רק משום שאינו עוסק בישובו של עולם אבל לשיטת הירושל' דר' יהודה דכרי הוא כמו דאמר ר' יהודה משום ר' טרפון אין א' מהם נזיר לפי שלא ניתנה נזירות אלא על התריי' הדא הוא דר' יהודה אומר ספק נזירות מותר א"כ ר' יהודה גופא נמי סבר הכי וא"כ פסול דמשחק בקובי' הוי משום אסמכתא לר' יהודה כמו לר' יהודה משום ר' טרפון דהוי אסמכתא ע"כ מפרש דקאי אסוחרי שביעית ולפי"ז הוא דלא כמו שכתב הפ"מ במה"פ דלשיטה הירושלמי קאי אמשחק בקובי' נמי ודו"ק:

הלכה ח

קטע ד

שם (ה"ח) ומנין שהמוציא מחבירו עליו הראי' ר' קריספא בשם ר' חנינ' ב"ג יגש אליכם יגיש ראיותיו אליכם כבר ביארתי בכמה מקומות שלשיטת הירושלמי לא מהני תפיסה והוי כמו חזקה המכרעת משא"כ לשיטת הירושלמי דאמרינן בב"ק (ד' מ"ו) דסברא הוא

מאן דכאיב לי' כאיבא אזיל לבי אסי' א"כ כיון דלא יוכל להוציא מספק ע"כ מהני תפיסה ועיין בב"מ (סוף פ' השואל) מה שביארתי שם:

הלכה יא

קטע ב

שם (הי"א) כל זמן שהוא מביא ראי' סותר כו' אמר ר' אושעי' תמן שאיפשר להוסיף דנים אלו כנגד אלו ברם הכא אי איפשר להן להוסיף ונראה שיש ט"ס בירושלמי (וכצ"ל) תמן א"ר אושעי' תמן שאיפשר להוסיף (צ"ל שאי איפשר להוסיף אלא כנגד אלו) דהא כיון שב"ד הגדול נחלקו שלשים וששה מזכין ושלשים וחמשה מחייבין זכאי שלשים וששה מחייבין ושלשה וחמשה מזכין דנים אל כנגד אלו עד שיראה א' מן המחייבין דברי המזכין ובדיני נפשות כיון שהוסיפו עד שיהיו כמו סנהדרי גדולה ואין הרוב מכריעין אותו ע"י שנים ע"כ הוי זכאי אבל בדיני ממונות צריך להוסיף עוד דכיון דליכא רוב א"כ אין הדין מבורר וא"כ צריך להוסיף עד שיתברר ואיפשר דסובר דמהני תפיסה וא"כ לפי מה דאיתא בש"ע חוה"מ (ס' י"ח ע"ב) הי' מחצה על מחצה הרי הממון ספק ומעמידים הממון בחזקת בעליו ר"י וריש לקיש תרויהון מרין אפי' הכא איפשר (צ"ל אי איפשר להן להוסיף) פי' רק עד ע"א ואם לא הכריעו הרי הממון ספק ומעידים הממון בחזקת בעלי' ואיפשר דסברי דלא מהני תפיסה א"כ הרי הדין מבורר ובמ"א יתבאר:

פרק ד

הלכה ג

קטע ב

שם (ה"ג) דיני ממונות מחזירין בין לזכות בין לחובה ודיני נפשות מחזירין לזכות ואין מחזירין לחובה ובגמ' הרי שיצא מב"ד זכאי ומצאו לו חובה שומע אני שיחזירוהו ת"ל צדיק אל תהרוג הרי שיצא מב"ד חייב ומצאו לו זכות שומע אני שלא יחזירוהו ת"ל ונקי אל ההרוג כו' אמר ר' יצחק אמר לי ר' יוסי לא שני' אלא אפי' נזדכה בטעות מחזירין אותו ר' אמי בעא קומי ר' יוחנן אפי' נואף ונואפת א"ל אתקלף מרקוטך:

והנה הפ"מ כתב לא שני' אלא אפי' נזדכה בטעות מחזירין אותו וכתב הפ"מ היותר נראה לגרוס אפי' נזדכה בטעות אין מחזירין אותו והיינו לא שנו דקאמר וכגון בדבר שאין צדוקין מודין בו וכתב שם אתקלף מרקוטך כעין זה גרסינן התם (ד' ל"ג) דבעא מיני' מר"י טעה בנואף ונואפת מהו וא"ל אדמוקדך יקיד זיל קוץ קרך וצלי וכפי' התוס' דהשאלה הי' אם יש בנואף ונואפת דבר שאין הצדוקין מודין בו כו':

ולי נראה ששגה הפ"מ בפירושו וכן הוא הפי' בירושלמי שמביא תחילה הברייתא הרי שיצא מב"ד זכאי ומצאו לו חובה שומע אני שיחזירוהו ת"ל צדיק אל תהרוג וא"כ קשה דהא אפי' לא יצא מב"ד נמי תנן דמחזירין לזכות ואין מחזירין לחובה:

וע"ז אמר ר' יוסי לא שני' אלא אפי' נזדכה בטעות אין מחזירין אותו כצ"ל (פי' אפי' נזדכה בטעות שהצדוקין מודין בו נמי כיון שיצא מב"ד זכאי אין מחזירין אותו משא"כ קודם שיצא מב"ד אף דתנן דדיני נפשות מחזירין לזכות ואין מחזירין לחובהאך זהו דווקא בדבר שאין הצדוקין מודין בו אבל טעה בדבר שהצדוקין מודין בו מחזירין אך זהו דווקא קודם שיצא מב"ד זכאי אבל לאחר שיצא מב"ד זכאי שיטת הירו' דאפי' בדבר שהצדוקין מודין בו נמי אין מחזירין אותו וע"ז א"ר יוסי לא שני' אלא אפי' נזדכה בטעות אין מחזירין אותו (פי' שאומר לא שני' דאלו כל זמן שלא יצא מב"ד זכאי רק שנגמר דינו דאין מחזירין לחובה היינו דווקא בדבר שאין הצדוקים מודין בו אבל לאחר שיצא מב"ד לא שני' אלא אפי' נזדכה בטעות אין מחזירין אותו דאל"כ למה לי' למימר אם יצא מב"ד הא בלא"ה מחזירין לזכות ואין מחזירין לחובה אלא ודאי דאפי' בטעות נמי אין מחזירין אותו):

וע"כ בעא מיני' אף בנואף ונואפת דלשיטת הירושלמי הוא דבר שהצדוקין מודין בו וכמו שפי' רש"י דבנואף ליכא טעות לזכות והא דאמר בנואף ונואפת הוא כמו דאיתא בירושלמי (פ"ק דכתובות ה"ג) ר' יוסי בעי הערה בזכור מהו הערה בבהמה מהו וא"כ אף דקיי"ל ביבמות (ד' נ"ד) בעא מיני' רבינא מרבא המערה בזכור מהו בזכור משכבי אשה כתיב אלא המערה בבהמה מהו ומסיק א"ל אם אין ענין להערה כו' תנהו ענין להערה דבהמה אעפ"כ הוי דבר שאין הצדוקין מודין בו ע"כ אמר בעא מיני' אף בנואף ונואפת וסובר הירושלמי שזהו דבר שהצדוקין מודין בו ודו"ק:

וע"ז אומר לי' אתקלף מרקועך (ופי' הפ"מ ניקלף החיבור של דמ"ש דגם בנואף ונואפת מצינו כן דאם טעו בבא על הערוה ממש טעו' המפורש בתורה הוא ומחזירין לחובה ואם טעו בהערה ובשלא כדרכה אין מחזירין אותו כו' מרקיע הוא טלאי ונעלות בלות ומטולאות תרגומו בלץ ומרקעין וזה פי' לפי פירושו דטעה בדבר שהצדוקין מודין בו מחזירין אותו אבל לפי מה שביארתי דקאמר דלא שני' דאם יצא מב"ד אפי' טעה בדבר שהצדוקין מודין בו נמי אין מחזירין אותו וע"ז אומ' ר' אמי בעא קומי ר"י אפי' נואף ונואפת (פי' שזהו בודאי דבר שהצדוקין מודין בו וע"ז אמר לי' אתקלף מרקועך ורקוע הוא כמו רקועי פחים פי' מהטס שעשית אותו דק תוכל לקלוף ג"כ (פי' תוכל לידע שאלתך):

והוא כמו שביארתי דקשה דלמה נקט הברייתא דיצא מב"ד אין מחזירין לחובה תיפוק לי' דאין מחזירין לחובה וע"ז אמר לי' לא שני' דבזה אפי' טעות שהצדוקין מודין בו נמי אין מחזירין אך דהא לא קשה מידי דהא אמרינן בסנהדרין (ד' ל"ד) אמר רב לא שנו ללא בשעת משא ומתן אבל בשעת גמר דין המלמד זכות חוזר ומלמד חובה וא"כ לא קשה דע"ז תני דדווקא אם יצא מב"ד שזה לאחר גמר דין ולאחר גמר דין אין יכול לחזור וללמד חובה וע"ז אומר דאם יצא מב"ד זכאי אין מחזירין לחובה משום דכתיב וצדיק אל תהרוג:

אך לפי מאי דאמרינן אח"כ (ה"ד) דיני ממונות המלמד זכות מלמד חובה כו' ר' אמר (וחסר בכאן שם האמורא ונראה לי שצ"ל ר' אמי אמר) ובלבד שלא יהיו מחוסרין לומר איש פלוני אתה זכאי ואתה חייב אבל אם היו מחוסרין במשא ומתן לא בדא (פי' דאם הוא בשעה גמר דין אז המלמד זכות אינו יכול לחזור וללמד חובה אבל קודם גמר דין יכול לחזור בו). וא"כ הא דתנן המלמד זכות אינו יכול לחזור וללמד חובה היינו דווקא לאחר גמר דין אבל קודם גמר דין יכול לחזור. וא"כ לר' אמי (לפי הגהתי) כיון דהא דאינו חוזר היינו דווקא לאחר גמר דין א"כ קשה דאמאי תני בברייתי' דאם יצא מב"ד זכאי אין מחזירין אותו א"כ צריך לומר אפי' טעה בנואף ונואפת שזהו דבר שהצדוקין מודין בו נמי אין מחזירין אותו אבל לר' יוסי בן חנינא דאמר אפי' במחוסרין במשא ומתן נמי. ואיפשר לומר דהאי אפי' לאו דווקא רק כיון דר' אמי אמר דדווקא לאחר גמ"ד אינו יכול לחזור בו ע"כ קאמר ר' יוסי בר' חנינא אפי' ובכה"ג יש בב"ק בירושלמי פ' הגוזל ע"ש (וכן פי' הפ"מ) וא"כ לר' יוסי ב"ר חנינא לא קשה דהא הוא סובר כרב דלאחר גמר דין יכול לחזור בו. וא"כ קא משמע לן הברייתא דאם יצא מב"ד אין מחזירין אותו. משא"כ בב"ד לאחר גמר דין יכול לחזור בו:

אך לר' אמי (לפי הגהתי) שסובר דדווקא לאחר גמ"ד אינו יכול לחזור אבל קודם גמ"ד יכול לחזור. וא"כ קשה על הברייתא דיצא מב"ד זכאי שאין מחזירין אותו תיפוק לי' דאפי' בב"ד נמי אין מחזירין אותו לחובה לאחר גמר דין לר' אמי. וע"כ אומר ר' אמי בעא קומי ר' יוחנן אפי' נואף ונואפת (פי' שזהו בדבר שהצדוקין מודין בו אם אפי' טעות כזה נמי אין מחזירין אותו אם יצא מב"ד זכאי) וע"ז אמר איתקלף מרקועך (פי' שהוא כמו טלאי פי' מטלאי שלך אתה יכול לקלוף ולהבין) פי' ממה שאמר דהא דאין מחזירין לחובה היינו לאחר גמר דין וא"כ קשה דאמאי תני בברייתא דאם יצא מב"ד זכאי דאין מחזירין אותו תיפוק לי' דאין מחזירין לחובה אלא ודאי דאפי' טעה בדבר שהצדוקין מודין בו נמי אין מחזירין אותו אבל לר"י בן חנינא אין ראי' דהא הוא סובר כרב דלאחר

גמ"ד יכול לחזור וללמד חובה וע"כ תני' דאם יצא מב"ד אין מחזירין אותו ורק לר' אמי דאמר דדווקא לאחר גמר דין אינו יכול' לחזור וללמד חובה וא"כ קשה דאיך תני' דאם יצא מב"ד זכאי אין מחזירין אותו תיפוק לי' דלאחר גמ"ד אין מחזירין לחובה וא"כ צריך לומר דאפי' בנואף ונואפת דהוא דבר שהצדוקין מודין בו נמי אין מחזירין אותו משא"כ אם לא יצא דאז אם טעה בדבר שהצדוקין מודין מחזירין אותו אבל אם יצא אין מחזירין אפי' שהצדוקין מודו וע"כ אמ' לי' אתקלף מרקועך (פי' דמדינך גופא אתה יכול להבין שאפי' טעה בדבר שהצדוקין מודין בו נמי אין מחזירין אותו) ודו"ק:

הלכה ד

קטע ב

שם (ה"ד) מתניתין דיני ממונות הכל מלמדין זכות וחובה ודיני נפשות הכל מלמדים זכות ואין הכל מלמדים חובה. דיני ממונות המלמד זכות מלמד חובה והמלמד חובה מלמד זכות ודיני נפשות המלמד חובה מלמד זכות. אבל המלמד זכות אינו יכול לחזור וללמד חובה רבי אמר (הגהתי לעיל ר' אמי אמר) ובלבד שלא יהו מחוסרין לומר איש פלוני אתה זכאי ואתה חייב אבל אם היו מחוסרין במשא ומתן לא בדא ר' יוסי בן חנינא אמר אפי' מחוסרין במשא ומתן. כבר ביארתי לעיל דר' אמי סובר דדווקא לאחר גמר דין אינו יכול לחזור וללמד חובה. אבל קודם גמר דין יכול לחזור וללמד חובה. והוא דלא כשיטת הש"ס דילן בסנהדרין (ד' ל"ד) דאמר רב לא שנו אלא בשעת משא ומתן אבל בשעת גמר דין מלמד זכות חוזר ומלמד חובה ולשיטת הירושלמי הוא בהיפוך דקודם גמר דין יכול לחזור וללמד חובה אבל לאחר גמר דין אינו יכול לחזור וללמד חובה ור"י בר חנינא אמר אפי' מחוסרין בשעת משא ומתן ואי נימא דהאי אפי' לאו דווקא רק מפני שתחילה אמר דלאחר גמ"ד עדיף טפי מקודם גמר דין דלאחר גמר דין אינו יכול לחזור וקודם גמ"ד יכול לחזור ע"כ אמר ר' יוסי ב"ר חנינא אפי' מחוסרין בשעת משא ומתן וא"כ אתי דר"י בן חנינא כרב. והוא כמו דאמרינן שם בסנהדרין (ד' ל"ד) דשלחו מתם לדברי ר' יוסי בן חנינ' מוצא מכלל רבינו ומסי' דאין מוצא איתמר (ולשיטת הש"ס דילן דלאחר גמ"ד יכול לחזו' איפשר לומר דהא דתני' הרי שיצא מב"ד זכאי ומצאו לו חובה שומע אני שיחזירוהו ת"ל צדיק אל תהרוג היינו דווקא בדבר שאין הצדוקין מודו והוא משום דלאחר גמר דין יכול לחזור) ע"ז אומר דאם יצא מב"ד זכאי אינו יכול לחזור וללמד חובה וכמו דאמרינן בסנהדרין (ד' ל"ג) תנו רבנן מניין ליוצא מב"ד חייב ואמר א' יש לי ללמד עליו זכות מנין שמחזירין אותו ת"ל נקי אל תהרוג ומניין ליוצא מב"ד זכאי ואמר א' יש לי ללמד עניו חובה מנין שאין מחזירין אותו ת"ל צדיק אל תהרוג. ומשמע דווקא

שאמר א' יש לי ללמד עליו זכות אבל לא בדבר שהצדוקין מודים בו. והראי' דהא תני דאמר א' יש לי ללמד עליו זכות ותו לא כלום אבל בירושלמי תני' הרי שיצא מב"ד זכאי ומצאו לו חובה משמע שכולם מצאו לו חובה דהיינו שטעה בדבר שהצדוקין מודין בו אפ"ה אין מחזירין אותו דאי לאו הכי הא אפילו לאחר גמר דין אינו יכול לחזור וללמד עליו חובה. וע"כ אומר אמר ר' יצחק אמר לי ר' יוסי לא שני' אלא אפי' נזדכה בטעות אין מחזירין אותו:

ואיפשר לומר דהאי אמר לי ר' יוסי לאו היינו ר' יוסי ב"ר חנינא דהא הוא סובר כרב אלא ר' יוסי אחר. ואיפש' לומר עוד דזהו ר' יוסי ב"ר בון דאמר לקמן (פ"ה דסנהדרין ה"ד) דלמה כותבין דברי המחייבין ודברי המזכין וקאמר שם ר' לא מפני המחייבין ור' יוסי ב"ר בון אמר מפני המזכה ופי' הפ"מ שלא יאמרו טעם א' משני מקראות והוא כמו דאמרינן בסנהדרין (ד' ל"ד) והוא דוחק דהא אומר סתם מפני המזכה ולא קאמר שלא יאמרו טעם א' מב' מקראות אלא הטעם דהא יכול לחזור ולומר שטעה בדבר דברי המזכין ואי משו' שלא יאמ' שטעה בדב' שהצדוקין מודין בו האבלאו הכי יכול לחזו' לאחר גמר דין ואי משו' שעת משא ומתן דלמחר להא לא צרי' לכתוב וכמו שכתבו התו' בסנהדרין (ד' ל"ד) בד"ה אלא כו' דהא יכול לחזור לאחר גמר דין עיי"ש. אבל לשיטת הירושלמי דלאח' גמ"ד אינו יכול לחזו' על זה אמר ר' יוסי ב"ר בון מפני המזכה וע"כ אמר ר' יצחק אמר לי ר' יוסי לא שני' אלא אפי' נזדכה בטעות אין מחזירין דאל"ה קשי' והא אפי' לאחר גמ"ד יכול לחזור ע"כ אומר דאפי' טעה בדבר שהצדוקין מודים בו כמו שביארתי ודו"ק:

הלכה ז

קטע ה

עוד שם הכל כשירין לדון דיני ממונות ר' יהודה אומר אפילו ממזרין ר' יהודה אומר אין מדקדקין ביין נסך (ועיין בפ"מ שהוא במראה הפנים שהביא מה שכתב הסמ"ג במס' עבודת כוכבים (ד' ס') זיקא בין מלאה בין חסירה שרי דאין דרך ניסוך בכך כו' ונ"ל דהא דגרסינן בירושלמי פ' אחד דיני ממונו' א"ר יהוד' אין מדקדקין ביין נסך שעל כיוצא בענינים אלו אמר כן) והנה איפשר עוד לפרש שהוא כמו דאיתא במס' עבודת כוכבים (פ"ה ה"ו) ר' מאיר מחמיר בטהרות ומיקל ביין נסך כן רבנן מחמרין בטהרות ומקילין כו' או למאי דאיתא שם (ה"ז) כשם שנתנו פישוט ידים בטהרות כך נתנו פישוט ידים ביין נסך. או להא דאיתא במסכת עבודת כוכבים (ד' ע"ב) תנן התם הניצוק והקטפרס ומשקה טופח אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה כו' אמר רב הונא ניצוק וקטפרס

ומשקה טופח חיבור לענין יין נסך א"ל רב נחמן לרב הונא מנא לך הא אילימא כו' לטומאה וטהרה הוא דהוי חיבור הא לענין יין נסך לא הוי חיבור ובגיטין (ד' ט"ז) הא נמי תנינא טופח להטפיח חיבור דילמא לענין מקואות ור' יהודה כו' וע"ז אמר דכה"ג אין מדקדקין ביין נסך:

אבל נראה שהוא ט"ס בירושלמי דמה ענין הוא להא דאמר ר' יהודה בתחילה ובמס' עבודת כוכבים הוי לי' להביא הא דר' יהודה ומה שכתב הפ"מ דעוד אמר ר' יהודה לקולא ק הוא דוחק:.

ע"כ נראה לי שיש ט"ס בירושלמי והי' כתוב אין מדקדקין בי"ג ונפל טעות בדפוס והדפיסו בי"נ ואח"כ הדפיסו מבואר ביין נסך וקאי אהא דאמר לקמן כתיב לא תטה משפט אביונך בריבו בריבו אי אתה מטה אבל אתה מטה בדינו של שור ר' אבהו בשם ר' יוחנן ובלבד בדברים שבין דיני ממונות לדיני נפשות ובזה יש שלשה עשר דברים כמו דמסיק ר' יוסי ב"ר חנינא אמר תלת עשרה וע"ז אומר אח"כ לא תטה משפט אביונך בריבו בריבו אי אתה מטה אבל אתה מטה בדינו של שור והוא ט"ס וצ"ל כמו דאיתא בסנהדרין (ד' לו) משפט אביונך אי אתה מטה אבל אתה מטה משפט של שור הנסקל ר' אבהו בשם ר' יוחנן ובלבד בדברים שבין דיני ממונות לדיני נפשות כמה אינון אנן תנינן תשע תני ר' חייא חד עשר והי דינון תרתי אוחרנייתא הסריס וכל מי שלא ראה לו בנים כשר לדון דיני ממונות ולא דיני נפשות ר' אבהו בשם ר' יוחנן אף פחות מבן עשרים ושלא הביא שתי שערות כשר בדיני ממונות ולא בדיני נפשות ויושב בדינו של שור ר' יוסי ב"ר חנינא אמר תלת עשרה והי דינון תרתי אוחרנייתא דנין שני דיני ממונות ביום א' ואין דנין שני דיני נפשות ביום א' אמר ר' אבין ואפי' נואף ונואפת ולי נראה שיש כאן ט"ס וחילוף השורות (וכצ"ל) אנן תנינן תשע תני ר' חייא חד עשר הי דינון תרתי אחרנייתא הסריס וכל מי שלא הי' לו בנים כשר לדון דיני ממונות ולא דיני נפשות ובכאן צ"ל והי דינון תרתי אחרנייתא ר' אבהו בשם ר' יוחנן אף פחות מבן עשרים ושלא הביא שתי שערות כשר בדיני ממונו' ולא בדיני נפשות ויושב בדינו של שור ר' יוסי ב"ר חנינא אמר תלת עשרה דנים שני דיני ממונות ביום א' ואין דנין שני דיני נפשות ביום א' אמר ר' אבין ואפי' נואף ונואפת (פי' דקאמר תחילה והי דינון תרתין אחרנייתא והוא משו' דקאמר ר' יהודה אין מדקדקין בי"ג פי' שאין מדקדקין בשור הנסקל בי"ג דברים שיש בין דיני ממונות לדיני נפשות וע"כ פריך אהא דתני ר' חייא חד עשר ע"ז פריך להו והידינון תרתי אחרנייתא (לפי הגהתי) ע"ז אומר ר' אבהו בשם ר' יוחנן אף פחות מבן עשרים שלא הביא שתי שערות כשר בדיני ממונות אבל לא לדיני נפשות (והוא

דבדיני ממונות כשר מחמת חזקה דרבא שאם הגיע לכלל שנותיו חזקה שהביא סימני' כמו דאיתא בנדה (ד' מו) אבל לא לדיני נפשות ומסיק דהוי תלת עשר) וע"ז אמר ר' יהודה אין מדקדקין בי"ג (כצ"ל) דהיינו בי"ג דברים שיש בין דיני ממונות לדיני נפשות ואין מדקדקין בזה רק בזה דבעי כ"ג. אבל מלבד זה הוי כדיני ממונות וכמו דאמרינן בירושל' (פ"ק דסנהדרין ה"א) שור הנסקל כולו ממון הוא וגזירת הכתוב הוא שיסקל (פי' בעשרים ושלשה):

פרק ה

הלכה א

קטע ג

שם (ה"א) איסי אמ' כל זמן שאלו העדים יכולים להזדמם על אותה עדות אין ההורג נהרג (פי' הפ"מ כלומר דאיסי מפרש דלא תקשי דאע"ג דאומרים עכשיו הרגו לזה מ"מ חוקרין אותו בכל שבע חקירות כו') ולי נראה דאיפשר לומר שהוא כמו דאמרינן בסנהדרין (ד' מא) רב כהנא ורב ספרא תנו סנהדרין בי רבה פגע בהו רמי בר חמא אמר להו מאי אמריתו כו' א"ל מהא דקתני מה בין חקירות לבדיקות חקירות אמר א' איני יודע עדותן בטלה בדיקות אמר א' איני יודע ואפי' שנים אומרים אין אנו יודעין עדותן קיימת מכדי אידי ואידי דאורייתא מ"ש חקירות ומ"ש בדיקות א"ל הכי השתא בחקירות אמר א' איני יודע עדותן בטילה דה"ל עדות שאי אתה יכול להזימה בדיקות אמר א' איני יודע עדותן קיימת עדות שאתה יכול להזימה הוא וע"ז אומר בירושלמי איסי אומר כל זמן שאלו העדים (צ"ל שאין) העדים יכולים להזדמם על אותה עדות אין ההורג נהרג וזה החילוק שבין חקירות לבדיקות:

קטע ד

שם מכירין אתם אותו מה הי' עובד כוכבים הי' או ישראל הי' נשמעינה מהדא דמר ר' יוחנן נהרג מטברי' לציפורי חזקה שישראל הי' והוא מקום שרוב ישראל מצוין ואזלינן בתר הרוב והוא כמו דאמרינן בסנהדרין (ד' סט) ובדיני נפשות לא אזלינן בתר רובא והתנן א' אומר בשנים בחודש כו' ואף שאין זה חידוש דבדיני נפשות אזלינן בתר רובא וכמו דאמרינן בירושלמי (סוף קידושין פ"ד ה"י) ומניין שהורגין על החזקות ר' שמואל ברי' דר' יוסי ב"ר בון אמר כתיב ומכה אביו ואמו מות יומת וכי דבר ברי הוא שזה הוא אביו והלא חזקה הוא שהוא אביו ואת מר הורגין אוף הכא הורגין והתם הוא חזקה דאתי

מכח רובא אך כבר חילק בזה הקצה"ח בקונטרס הספיקות שזה הוא דווקא בשכבר הוחזק אבל לא שנתהוה הרוב בשעת מעשה גופא:

[**עוד** נראה לי דהירושלמי אזיל לשיטתי' והש"ס דילן לא סבר הכי וכמו דאמרינן בסנהדרין (ד' מ') ת"ר מכירין אתם אותו עובד כוכבים הרג. ולא מחלק דבין טברי' לציפורי חזקה שישראל הי'. והוא כמו שביארתי בספרי נועם ירושלמי (פ"א דביצה) וכן (בפ"ב דב"ב) דאמר אמר ר' יודן הדא דאת אמר בשתי קנים אבל אם אין שם אלא קן אחד בלבד לא בדא כו' עיי"ש שביארתי דשיטת הירושלמי הוא דלא כשיטת הש"ס דילן והוא שסובר דרוב וקרו' הולכין אחר הקרוב ולא כמו דאמרינן שם בביצה (ד' י"א) לימא מסייע לי' לריב"ח דאמר רוב וקרוב הולכין אחר הרוב וא"כ ניחא בתוך הקן ומצא לפני הקן אסורין והוא משום דאזלינן בתר רובא דעלמא. אבל לשיטת הירושלמי דאזלינן בתר הקרוב ע"כ אמר ר' יודן דדווקא בשתי קנים אבל אם אין שם אלא קן א' בלבד לא בדא והוא משום דאזלינן בתר הקרוב ועיין בפ"ב דב"ב על הא דאמר בם הדא דתימא בשאין דרך הרבים מפסקת אבל אם הי' דרך הרבים מפסקת לא בדא דאין הטעם משום דאזלינן בתר רובא דעלמא. אלא הטעם משום שאם דרך הרבים מפסקת ע"כ הוא נתייאש וכמו דאמרינן בב"מ (ד' כ"ד) המוצא בסרטי' ופלטי' גדולה ובכל מקום שרבים מצוים שם הרי אלו שלו

וע"ז אומר נשמעינה מהדא דמר ר' יוחנן נהרג מטבריא לציפורי חזקה שישראל הי' והוא משום דאזלינן בתר הקרוב אבל לשיטת הש"ס דילן דאזלינן בחר רובא דעלמא ע"כ לא מחלק וצריכים להכיר עובד כוכבים הי' או ישראל הי' כמו דאמרינן בסנהדרין (ד' מ"א) עובד כוכבים הרג ישראל הרג כו' ודו"ק):

קטע 1

שם ר' שמעון בן יוחאי אומר עפ"י שנים עדים יומת המת מת (פי' וכי המת מת) אלא להודיעו באיזה מיתה מת תני ר' יודה בי ר' אילעי אומר וכי יזיד איש על רעהו להרגו בערמה שיערימוהו באיזה מיתה מת הי' מיתתו בחמורה והתרו בו בקלה יכול מימר אילו הוה ידע שמיתתו בחמורה לא הוה עבד הד מילתא הי' מיתתו בקלה והתרו בחמורה על דעתי' דר"י ב"ר אלעי שיערימוהו באיזה מיתה מת היו מתרין בו ושותק כו' ר' חייא ב"ר גמדא שאל מקושש משום מאי מחייב משום תולש או משום קוצר נשמעינה מהדא ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו מלמד שמצאוהו תולש עצים מן הקרקע (וכתב הפ"מ במראה הפנים ונפקא מינה לדאיסי בן יהודא דאמר אינו חייב על אחת מהן וכמו דאמר בשבת (ד' צז) דהא מיהת לא מספקא) אך אעפ"כ קשה דהתם בשבת (ד' צז)

אמרינן אמר רב יהודה אמר שמואל מקושש מעביר ארבע אמות ברה"ר במתניתא תנא תולש הוה רב אחא ב"ר יעקב אמרמעמר הוי למאי נ"מ לדאיסי דאמר דאינו חייב על אחת מהם וע"כ ר"י דאמר מעביר ד' אמות פשיטא לי' דמעביר חייב וכן מתני' פשיטא לי' דתולש חייב ורב אחא בר יעקב פשיטא לי' דמעמר חייב אבל הכא תולש או קוצר הכל הוא משום קוצר (ולשיטת הירושלמי (פ"ז דשבת) החולב והרודה חלות דבש חייב משום קוצר הסוחט זיתים מאביהן חייב משום קוצר למי נצרכא לר' אלעזר (פי' הפ"מ שכל שמבדיל דבר מחיותו חייב משום קוצר) וא"כ כיון דמאב א' הוא מאי מיבעי' לי' או תולש או קוצר הוה [אך לפי מה שאבאר לקמן דהאי תולש היינו ליפות את הקרקע ניחא דהא הרמב"ם כתב (רפ"ח מהלכות שבת) דחייב משום חורש ודו"ק]:

ע"כ נראה לי דר' חייא בר גמדא קאי אהא דלעיל ושם צריך להפוך הגירסא (וכצ"ל) על דעתי' דר' יודן ב"ר אלעי שיערימוהו באיזה מיתה מת הי' מיתתו בחמורה והתרו בו בקלה יכול מימר אילו הוי ידע שמיתתו בחמורה לא הוי עבד דא מילתא הי' מיתתו בקלה והתרו בו בחמורה או איפשר שא"צ לשנות הגירסא ואומר הי' מיתתו בחמורה כו' הי' מיתתו בקלה והתרו בו בחמורה על דעתי' דר' יהודה בר אילעי שיערימוהו באיזה מיתה מת (פי' דמיבעי' ליה אם מותרה לדבר חמור הוי מותרה לדבר הקל וכן בכתובות (ד' ל"ג) מתקיף לה רב אסי ממאי דמותרה לדבר החמור הוי מותרה לדבר הקל דילמא לא הוי וכמו שכתבו בתוס' בכתובות (שם) דגזירת הכתוב הוא דבעינן שיתיר עצמו לאותה מיתה וע"כ מיבעי' לי' לר' יהודה שיאמר עד שיערימוהו באיזה מיתה מת היינו דמותרה לדבר חמור לא הוי מותרה לדבר הקל:

וע"ז אומר ר' חייא בר גמדא שאל מקושש חייב משום תולש או משום קוצר (פי' דמיבעי' לי' בהא דמקושש ששאל משה את ה' באיזה מיתה הוא חיי' וא"כ קשה דהא לא הוי התראה וכמו דאמרינן בסנהדרין (ד' פ"א) א"ר ירמי' כגון שהתרו בו סתם והאי תנא הוא דתני' ושאר חייבי מיתות שבתורה אין ממיתין אותו אלא בעדה כו' שיודיעוהו שהוא חייב מיתה כו' ר' יהודה אומר עד שיודיעוהו באיזה מיתה הוא נהרג ת"ק יליף ממקושש (ופירש"י שהמוציאים לא התרו בו שם מיתתו דלא הוי ידעי לה אלא מיתה סתם) וא"כ ר' יהודה דסובר שיודיעוהו באיזה מיתה מת וכמו שאו' עד שיערימוהו באיזה מיתה מת וא"כ איך נתחייב המקושש מיתה (והירושלמי לא סבר דמקושש הוראת שעה הי' כמו דמשני בסנהדרין (ד' פ' שם):

וע"כ אומר ר' חייא בר גמדא שאל מקושש משום מאי מחייב משום תולש או משום קוצר והוא דאיפשר דזה ידע משה שמיתתו בסקילה. אך ששאל השיעור של מקושש

שהוא כדי לבשל בגרוגרת מביצה קלה וא"כ אי אמרינן דשיעורין הלמ"מ וכמו דאמרינן ביומא (ד' פ') אלא ה"ק אמר ר' יוחנן שיעורים של עונשים הלמ"מ אחרים אומרים בית דינו של יעבץ תיקנום ובירושלמי (פ"א דפיאה) פליגי ר' הושעי' ור' יוחנן ואמר שם ר"י בר בון ר' יוחנן כדעתי' דר' יוחנן אמר כל השיעורים הלמ"מ וע"כ שאל על השיעור של קצירה אך אם תולש הי' דהיינו ליפות את הקרקע א"כ אין לזה שיעור וכמו דתנן בשבת (ד' ק"ג) המלקט עצים אם לתקן כל שהוא וכמו דאמרינן בירושלמי (פ"ז דשבת) קצר לצורך עשבים חייב משום קוצר ואינו חייב משום מיפה את הקרקע וע"כ שאל על השיעורים אבל ההתראה הי' בסקילה. וע"ז אומר נשמעינה מהדא ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו מלמד שמצאוהו תולש עצים מן הקרקע וא"כ כיון שלא הי' השאלה על השיעורים דהא ליפות את הקרקע הוא בכל שהוא:

וע"ז אומר ר' חייא בר גמדא שאל מקושש במה הוא מיתתו בסקילה ולי נראה שהוא ט"ס וצ"ל במה הוא התראתו בסקילה וא"כ בודאי דמהני לר"י אם התרו בו על החמורה וע"כ התרו בו תחילה על החמורה דהיינו בסקילה ואם יהי' מיתתו בקלה מסקילה א"כ מותרה לדבר חמור הוי מותרה לדבר הקל ע"ז אומר נשמעינה מהדא יודעין היו שהמקושש חייב מיתה ולא היו יודעין במה הי' מיתתו (פי' וא"כ מוכח מזה דר' יהודה נמי סובר דמותרה דבר חמור הוי מותרה לדבר הקל דהתרו בו סתם לא מהני) וע"ז קאמר שיערימוהו באיזה מיתה מת לאפוקי דסתמא לא מהני ולר"ש איפשר דסתמא מהני והא דקאמר על פי שנים עדים יומת המת להודיעו באיזה מיתה מת היינו אם לא התרו בו סתמא והתרו בו בקלה אינו נידון על החמורה אפי' בקלה שבמיתות אף דקלה בחמורה מישך שייכא אבל התרו בו סתם מהני. אך מזה אין ראי' דאיפשר לומר דלר' יהודה הוראת שעה הי' וכמו דאמרי' בסנהדרין (שם) יודעין היו שהמקושש חייב מיתה ולא היו יודעין במה הי' מיתתו וא"כ אי אמרינן דהוראת שעה הי' א"כ לא ידע משה שדינו במיתה וכמו שכתבו התוס' בב"ב (ד' קי"ט) בד"ה שנאמר מחלליה מות יומת וצריך לומר דסבר כרבנן ולא כר' יהודה דלר' יהודה דאמר עד שיודיעוהו באיזה מיתה נהרג דלדידי' אמר התם דהוראת שעה הי' וא"כ לא ידע משה שדינו במיתה כיון דלא הוי התראה וא"כ הא דתני בברייתא יודעין היו שהמקושש חייב מיתה א"כ מוכח דלא הי' הוראת שעה אך איפשר דהברייתא אתי כר' שמעין אבל לר' יהודה דהוראת שעה הי' לא הי' יודע שמיתתו במיתה:

וע"ז אומר אשכח תני ר' חייא (פי' שמצא הברייתא דתני ר' חייא) הוציא את המקלל מחוץ למחנה במה הי' מיתתו (נראה לי שהוא ט"ס וצ"ל התראתו בסקילה) א"כ מוכח מזה דמותרה לדבר חמור הוי מותרה לדבר הקל ואי איפשר לדחות דאתי כר שמעון ולר'

שמעין הוי מותרה לדבר חמור מותרה לדבר הקל אבל לר' יהודה לא הוי מותרה לדבר הקל דא"כ איך אומר ר' חייא דהחראתו הי' בסקילה מחמת שהיא חמורה ומותרה לדבר חמור הוי מותרה לדבר הקל. דהא ר' שמעון סובר דשריפה חמורה מסקילה וא"כ היך התרו בו בסקילה אלא ודאי דאתי אליבא דר' יהודה שסובר דסקילה חמורה משריפה וא"כ מוכח מזה שסובר דמותרה לדבר חמור הוי מותרה לדבר הקל והוא דלא כשיטת הש"ס דילן דאליבא דת"ק קאמר התם דהתרו בו סתם ולר' הודה קא משני דהוראת שעה הי' ולשיטת הירושלמי מותרה לדבר חמור הוי מותרה לדבר הקל אפי' לר' יהודה וכמו שביארתי ודו"ק]:

קטע יא

עוד שם את מה עבד לפעור או למרקוליס ובמה עבדה בעבודתה או בעבודת גבוה נשמעינה מהדא מעשה שבאו שנים ואמרו ראינו זה עובד עבודת כוכבים ואין אנו יודעין פעור הי' או מרקולי' הי' דנין אותו בשתיהן ובאיזה מזדכה פוטרין אותו. והנה הפ"מ נדחק שם מאוד בפירושו:

ע"כ נראה לי לבאר דמיבעי' לי' אם צריך לשאול אם עבד בעבודת' או בעבודת הגבוה. וע"ז אומר נשמעינה מהדא מעשה שבאו שנים ואמרו ראינו זה עובד עבודת כוכבים ואין אנו יודעין פעור הי' או מרקוליס הי' דנין אותו בשתיהן ובאיזה מזדכה פוטרין אותו (פי' שאם עבד בעבודת מרקוליס כגון בזריקת אבנים אנו אומרים שפעור הוי העבודת כוכבים וא"כ לא עביד בעבודתה ואם העבודה הי' שפיער את עצמו לפני העבודת כוכבי' אנו אומרי' שמרקוליס הי' וע"כ באיזה נזדכה מהם פוטרין אותו. וא"כ אם צריך לשאול בעבודתה ובעבודת הגבוה א"כ הי' צריך לשאול דילמא הי' עבודת הגבוה וכמו שיתבאר דהנה הירושלמי חולק על הש"ס דילן דאמרינן במס' עבודת כוכבים (ד' נ') אמר רב יהודה אמר רב עבודת כוכבים שעובדין אותה במקל שבר מקל בפני' חייב זרק מקל בפני' פטור איתבי' ספת לה כו' או שנסך לפני' עביט כו' וכתבו התוס' בד"ה חייב אפי' אין עבודתה בכך וצריך לומר דמ"מ הי' רגילה כו' וכן ההיא דחגב צריך לומר שעובדין אותה בחגב בענין אחר שלא בשחיטה דאי אינה רגילה בו מה בעי לדמויי' כו' וכי יועיל צוארו דומה להחשיב כעין פנים יותר משוחט בהמה בעלת מום כו' דאמרינן לקמן דפטור אלא ודאי דמיירי כו' שרגילין לעובדה בחגב ודמי לדרכה בכך כו':

והנה הירושלמי חולק ע"ז וסובר דכל שהוא כעין פנים דהיינו זריקה המשתברת אעפ"י שאין עובדין אותה בכך וכמו דאמרינן לקמן (פ"ז דסנהדרין ה"ט) ר' יסא בשם ר' יוחנן זיבח לה טלה בעל מום חייב מאי כדון דאמר ר' הילא לא תעשון כן כו' וא"כ סובר דאפי'

שלא כדרכה חייב כמו דאמרינן התם כד מר ר' שמואל בשם ר' זעירא ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים א"ל מטי תנא לקדשים (פי' דהאי קרא קאי לשחוטי חוץ הוא דאתי האי מיבעי לי' לכדתני' עד כאן הוא מדבר בקדשים שהקדישו כו' ולי נראה דאיפשר לומר דכד מר ר' שמואל בשם ר' זעירא ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים (דמזה מוכח דאפי' שלא כדרכה וכמו דאמרינן במס' עבודת כוכבים (ד' נ"א) אמר ר"א מניין לשוחט בהמה למרקוליס שהוא חייב שנאמר ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים אם אינו ענין לכדרכה דכתיב איכה יעבדו כו' א"ל מטי תנא לקדשי' וצ"ל תנא מטי לקדשים (פי' כעין פנים שאעפ"י שהוא מחוסר אבר ורק בכעין זביחה שהוא בקדשים אפי' בעל מום ואפי' חגב שצוארו דומה לצואר בהמה. ואפי' בשלא כדרכה נמי חייב ואיתא בירושלמי (פ"ד דע"ג ה"ב) כיצד הוא מבטלה כו' והתני ר' חייא אבני מרקוליס שנתפזרו אין להם ביטול אמר ר' פינחס כאן בנזרקות) כאן שאינן נזרקות והפ"מ פי' שלא היו נזרקות אלא שהי' בתחילה ולא הי' רק עבודה כוכבים ולא תקרובת עבודת כוכבים. ולי נראה שאיפשר לומר שכאן בנזרק (פי' שהאבנים גדולות נזרקות כאן בשאינן נזרקות. וע"כ אומר אבני מרקוליס שנתפזרו והוי כעין זריקה המשתברת וע"כ הוי כמו שבר מקל בפני'. וע"כ חייב לשיטת הירוש' אפי' בשלא כדרכה כלל ודלא כשיטת הש"ס דילן דדווקא אם עובדין אותה במקל דזהו דווקא לשיטת הש"ס דילן אבל לשיטת הירושלמי דזובח טלה בעל מום חייב והיינו אפי' מחוסר אבר (דלא כהפ"מ שם) ע"כ חייב אפי' אין עבודתה בכך דהוי כעין זביחה:

וא"כ אם עבד מרקוליס בזריקת אבנים המשתברת א"כ חייב דדמי לכעין זריקה. וזהו אפי' לשיטת הש"ס דילן דכיון דעובדין אותה באבנים א"כ אם הוא כעין זריקה המשתברת א"כ חייב אך לשיטת הירושלמי אפי' אין עובדין אותה כלל בזו העבודה וא"כ איך אומר דבאיזה מהן שנזדכה פוטרין אותו דהיינו אם עבד באבנים אמרינן לפעור עבד וע"כ פטור כשאין עבודתה בכך. וא"כ אם הי' צריך לשאול אם עבדה בעבודת הגבוה. וא"כ דילמא עבד באבנים שנתפזרו בזריקתו א"כ הוי כעין זריקה וא"כ אפי' עבד לפעור נמי חייב אלא שודאי אין צריך לשאול על זהאם עבדה בעבודת הגבוה וע"כ אם עבדה בזריקת אבנים והוא עבודה כוכבים של פעור ע"כ פוטרין אותו וא"צ לשאול דילמא הוי כעין עבודת זריקה [ועי' בר"ן ר"פ ר"י שכ' ואחרים פירשו כו'] ודו"ק:

הלכה ב

קטע ד

שם (ה"ב) רב אמר הכחיש עדות בתוך עדות לא בטלה העדות ור' יוחנן אמר הכחיש עדות בתוך עדות בטלה העדות ד"ה הכחיש עדות לאחר עדות לא בטלה העדות כו' א' אומ' בסייף הרגו וא' אומר במקל הרגו הכחיש עדות בתוך עדות בטלה העדות וכרב לא בטלה העדות אחת אומרת לצפון נטה ואחת אומרת לדרום פנה דברי הכל הכחיש עדות לאחר עדות לא בטלה העדות כו' מתניתא פליגא על רב א' חקירות וא' בדיקות בזמן שמכחישין זה לזה עדותן בטלה מה עבד לה רב פתר לה עד בעד א"ר אבין אפי' יפתר כת בכת שני' היא לדיני נפשות דכתיב צדק צדק תרדוף וכ' הפ"מ וכבר ביארתי ביבמות דהא דקאמר לעיל דאפי' בדיני נפשות ס"ל לרב לא בטלה העדות לאו דברי רב הן אלא דהש"ס קאמ' הכי וכר' מנא דס"ל דרב מדמי דיני נפשות לדיני ממונות ור' אבין פליג עלי' וסובר דלא קאמר רב אלא בדיני ממונות:

ועיין בירושלמי (פי"א דיבמות ה"ה) מהו שיעידו עדות אחת ותעלה להם עדות אחת (פי' אם נתערבו הולדות) או ייבא כההיא דמר ר' זעירא ר' יצחק בשם רב אסי מאחר שאלו ימצאו העדים זוממין אין נהרגין ואין ההורג נהרג ואוף הכא כן וא"כ הכא נמי איפשר דהטעם משום שכת א' פסולין כמו שהקשו התוס' בסנהדרין (ד' לא) דניהוי כאלו נמצאים העדים קרובים או פסולין וכיון שבטלה מקצתה בטלה כולה ותירצו כיון דלא ידעינן איזה מהם פסול לא הוי בכלל נמצא א' מהם קרוב או פסול אך מ"מ לא הוי עדות ראוי' להזימה וע"כ איפשר דאמר מודה רב בדיני נפשות דהוי עדות שאי אתה יכול להזימה כיון דלא נודע מי הוא הפסול שאינה ראוי' להעיד משא"כ בדיני ממונות כיון דאמרו אין צריך דרישה וחקירה משום דלא תנעול דלת בפני לוין וכמו דאמרינן בסנהדרין (ד' לב) ע"כ לא בטלה העדות (ועי' בס' אבי הנחל ס"ו):

הלכה ד

קטע ג

(ה"ד) **אמר** ר' לא מפני מה כותבין דברי המזכה מפני המחייב שמא תטרף דעתו ואי חליף מילא יימרון לי' הדא אמרת הדא לא אמרת צריכה שני ימים (כצ"ל) נמצא דינו משתקע ר' יוסי ב"ר בון אומר מפני המזכה והנה הא דאמר ר' לא מפני המחייב הוא כמו דאמרינן בסנהדרין (ד' לד) בשלמא דברי המחייבין למחר חזי טעמא אחרינא ובעו למיעבד הלנת דין כו' והא דאמר ר' יוסי ב"ר בון מפני המזכה (פי' הפ"מ שלא יאמרו טעם א' מב' מקראות והוא כמו דאמרינן בסנהדרין (ד' לד) כדי שלא יאמרו טעם א'

מב' מקראות) וכבר ביארתי לעיל שהטעם הוא כדי שלא יאמר שטעה בדבר שהצדוקין מודין בו וכמו שהקשו התוס' בד"ה אלא דברי המזכין מאי טעמא פי' הקונטרס למה לי' למיכתבינהו משו' משא ומתן דלמחר הא מילתא בעלמא הוא כדי שיחזור אחר זכות לכתוב פלוני זיכה למה לי' טעמא אלא משום דאי הדר לא צייתי לי' הילכך צריך למיכתב טעמא דלא לימא בדבר שהצדוקין מודין בו הייתי טועה וא"ת ומהאי טעמא צריך לכתוב טעמא אעפ"י שיכול לחזור בשעת גמר דין משום דבשעת משא ומתן דלמחר שלא יאמר בדבר שהצדוקין מודין בו הייתי טועה ויחזור ויש לומר כיון דליכא נפקותא כולי האי לענין פטור וחובה של נידון אלא כדי שיחזור אחר זכות לא הי' להם לחוש לכתוב טעמא מאחר דבשעת גמר דין יכולים לחזור בכל ענין אבל אם אינם יכול' לחזור בכל ענין אף בשע' גמר דין שיש נפקותא אז ראוי לכתוב. וא"כ לשיט' הירושלמי דאמרי' בפ"ד דסנהדרין (ה"ד) רבי אומר ובלבד שלא יהיו מחוסרין לומר איש פלוני אתה זכאי איש פלוני אתה חייב (פי' דאז אינם יכולים לחזור ורק לאחר גמ"ד אינם יכולים לחזור אבל קודם גמ"ד יכול לחזור) וא"כ כיון שלדברי רבי (ולעיל הגהתי ר' אמי) דלאחר גמ"ד א"י לחזור א"כ צריך לכתוב כדי שלא יאמר טעיתי בדבר שהצדוקים מודים בו. ור' לא דאמר מפני המחייבין סובר כר' יוסי ב"ר חנינא דאמר אפי' מחוסרין בשעת משא ומהן אינו יכול לחזור אבל לאחר גמ"ד יכול לחזור וכמו דאמרינן בסנהדרין (ד' ל"ד) דמסקינן שלחו מתם לדברי ר"י ב"ר חנינא מוצא מכלל רבינו אין מוצא איתמר וא"כ כיון דלאחר גמר דין בלאו"ה יכול לחזור א"כ מפני מה כותבין דברי המזכה ע"כ אמר ר' לא מפני המחייב כו' והוא מחמת דבעי הלנת הדין וכמו דאמרינן שם (ד' ל"ד) עיי"ש:

הלכה ה

קטע ב

שם (ה"ה) תני א' מן העדים שאמר יש לי ללמד זכות ובא חבירו וסייעו ובא חבירו וסייעו את מי ממנין לראשון ולשני ולשניהם נשמעינה מהדא דמר ר' יוחנן והוא שנזדכה מפי עצמו אין מושיבין אותו דיין הרי שנזדכה מפי עצמו (וכתב הרמב"ן דגרסינן הרי שנזדכה מפי עדיו לא מצינו עד נעשה דיין):

[**ונראה** לי לבאר שהאיבעי' הוא אפי' אליבא דרבנן וכמו דאמרינן בסנהדרין (ד' ל"ג) דתני' ועד א' לא יענה בנפש בין לזכות בין לחובה. ר"י בר"י אומר עונה לזכות ואין עונה לחובה וע"כ מיבעי' ליה אליבא דרבנן דאין עונה אפי' לזכות אך שהוא למד הזכות לפני אחר ובא חבירו וסייעו ובא חבירו וסייעו את מי ממנין לראשון ולשני דאף דאין העד עונה לזכות אך כיון שאחר שמע מה שאמר והאחר יכול ללמד עליו זכות ולימד

זכות ומצאו ממש דבריו או שאפי' אין ממש לא הי' יורד משם כל היום כולו את מי ממנין לראשון או לשני אם ממנין לראשון דהיינו להעד שהי' מלמד זכות או דילמא דלעד לא ממנין כיון שאם הוא הי' אומר לא היו שומעין משום דמיחזי כנוגע בעדותו והאחר ששמע ממנו סייע לדבריו מושיבין אותו או שמושיבין בין לשניהם הראשון מפני שהוא הי' המלמד זכות אך לא היו שומעין את דבריו אם היה הוא הא מר והאחר ששמע דבריו וסייעו קבלו ממנו דבריו ע"כ ממנין לשניהן. וע"ז אומר נשמעינה מהדא דר' יוחנן והוא שנזדכה מפי עצמו אין מושיבין אותו דיין הרי שנזדכה מפי עדו לא מצינו עד נעשה דיין (פי' דהא לא תלי בפלוגתא דר"י בר"י ורבנן דלר"י בר"י דאמר דשומעין דברי העד לזכות ודאי ממנין. אך לדברי רבנן דאמרי דאין שומעין לזכות משום דמחזי כנוגע בעדותן מיבעי' להו אם האחר ששמע דבריו וסייע להם אם ממנין לראשון זה אינו דהא הוא בודאי יכול ללמד זכות על עצמו וכמו דתנן בסנהדרין (דף מ') ואפי' הוא אומר יש לי ללמד על עצמו שומעין לו ובלבד שיש ממש בדבריו ואפי' הכי אמר ר' יוחנן והוא שנזדכה מפי עצמו אין מושיבין אותו דיין והוא משום דאין בעל דין נעשה דיין הרי שנזדכה מפי עדו לא מצינו עד נעשה דיין וא"כ אפי' לריב"י דאמר דעד מעיד לזכות לא אמר אלא ששומעין דבריו אבל לא שמושיבין אותו דיין כמו מפי עצמו דשומעין דבריו ואעפ"כ אין מושיבין אותו דיין משים דאין בעל דין נעשה דיין וה"נ בעד וזה לא תלי כלל בפלוגתא דריב"י ורבנן דאפי' לריב"י דאמר דשומעין דבריו אעפ"כ זה בודאי דאין ממנין אותו דיין וכמו דאמר ר' יוחנן בנזדכה מפי עצמו]:

פרק ו

הלכה ב

קטע ב

שם (ה"ב) מתניתין אם מצאו לו זכות פטרוהו ואם לאו יוצא ליסקל והכרוז יוצא לפניו כו' וכל מי שיודע זכות יבוא וילמד עליו ובגמ' תני שור שהוא יוצא ליסקל ונמצאו עדיו זוממין ר' יוחנן אומר כל הקודם בו זכה. ריש נקיש אמר הפקר טעות הוא. וכן עבד היוצא ליסקל והקדישו בעליו ר' יוחנן אמר זכה לעצמו ר"ל א' יאוש של טעות היה:

[**והנה** פלוגתא זו הובא בירושלמי (פ"ד דב"ק) וכן (בפ"י דסנהדרין ה"ז) ולא הובא בו הא שהקדישו בעליו וע"כ צריך לבאר דמפני מה הובא בכאן הא דהקדישו בעליו דהא אם לא הקדישו בעליו נמי פליגי ר' יוחנן וריש לקיש דר' יוחנן אמר זכה לעצמו וריש לקיש אמר שיאוש של טעות הוי כמו דפליגי בשור הנסקל:

ע"כ נראה לי לבאר במה דאמרינן בגיטין (דף כ"ח) ג' דברים אמר ר"א בן פרטא לפני חכמים כו' והיוצא ליהרג נותנים עליו חומרי חיים וחומרי מתים כו' אמר רב יוסף לא שנו אלא בב"ד של ישראל אבל בב"ד של כו' כיון דגמר דינא לקטלא קטלינן ליה כו' ת"ש מב"ד של ישראל שהיו אומרים איש כו' מת איש כו' נהרג ישיאו את אשתו מקומטניסין כו' אל ישיאו את אשתו אלימא מת ממש נהרג ממש ודכוותי' כו' אמאי לא ישיאו את אשתו אלא לאו מת יוצא למות נהרג יוצא ליהרג וקתני בב"ד של ישראל ישיאו את אשתו כו' איכא דאמרי אמר רב יוסף לא שנו אלא בב"ד של כו' אבל בב"ד של ישראל כיון דנפיק דינא לקטלא קטלי' ליה וכתבו התוס' אע"ג דאמרינן בסנהדרין (דף כ"ט) שהי' אחד רוכב על סוס וסודרין בידו ומצאו לו זכות והיה הלה מניף בסודרין מ"מ לא כו' ועיין בהרא"ש שהרי"ף פסק כלישנא קמא דבב"ד של ישראל נותנים עליו חומרי חיים וחומרי מתים והטעם הוא כמו שפירש רש"י שם נותנין עליו חומרי חיים שלאחר גמ"ד זמנין דחזי ליה זכותא ומחזירין אותי כדאמרי' בנגמר הדין (ד' מ"ב) הסוס רץ ומעמידו: **וא"כ** הא דעבד לא דמי לשור הנסקל דכיון שיוצא ליסקל מתייאש וע"כ אמר ר' יוחנן כל הקודם זכה. אבל בעבד שהוא דיני נפשות א"כ כיון דנותני' עליו חומרי חיים וחומרי מתים ח"כ נא מתייאש וע"ז אימר הכא דהקדישו בעליו וא"כ הסימן שנתייאש מדלא חס להפסד ממונו והקדישו בעליו וע"כ פליגי בזה דר' יוחנן אמר כל הקודם בו זכה והוא משום דנתייאש ממנו. א"כ כשנמצאו עדים זוממין זכה לעצמו וריש לקיש אמר יאוש של טעות הוי וע"כ מביא הירושלמי הכא על מתניתין דתנן וכרוז יוצא לפניו כל מי שהוא יודע לו זכות יבוא וילמד עליו וע"כ אמרינן בגיטין (דף כ"ח) נותנים עליו חומרי חיים וחומרי מתים. וע"כ אמר והקדישו בעליו (או שצ"ל ונתייאשו בעליו) פי' ששמעו שנתייאש אבל בלאו הכי לא מתייאש ובירושלמי סוף יבמות (פ' ט"ז ה"ה) מקומטריסין כו' מת איש כו' נהרג כו' אין משיאין את אשתו מבית דין שלישי (צ"ל של ישראל) מת כו' נהרג כו' משיאין אשתו התם איפשר דמיירי שאומריםשכבר מת או שכבר נהרג מקומטריסין כו' היינו משום דאין נאמנים כמו דאמרינן בגיטין דבמילתא דשייכי בה כו' אבל בישראל נאמנים. וכן משמע מדקאמר מת פלוני נהרג כו' משמע דווקא בשכבר מת או כבר נהרג ובש"ס דילן איתא איש פלוני מת וע"כ אומר הכא גבי עבד שהקדישו בעליו שמזה ראי' שנתייאש אבל בלאו הכי בעבד לא מתייאש]:

פרק ז

הלכה א

קטע ג

מתניתין ארבע מיתות נמסרו לב"ד סקילה שריפה הרג וחנק ר' שמעון אומר שריפה סקילה חנק הרג זו מצות הנסקלין ובגמ' ר' שמעון אומר שריפה חמורה מסקילה ורבנן מרין סקילה חמורה משריפה ר"ש אומר חנק חמור מהרג ורבנן מרין הרג חמור מחנק ר"ש דרש כל שם בת כהן בשריפה ורבנן מרין כל שם ארוסה בסקילה ר"ש דרש מה בת כהן שהחמירה התורה כו' הנה בירושלמי הזה יש ט"ס הרבה והפ"מ נדחק בזה מאוד ע"כ צריך לבאר ולהגיה והוא דאמרינן בסנהדרין (ד' מ"ט) סקילה חמורה משריפה שכן ניתנה למגדף ולעובד עבודה כוכבים מאי חומרא שכן פושט ידו בעיקר אדרבה שריפה חמורה שכן ניתנה לבת כהן שזינתה ומאי חומרא שכן מחללת את אבי' קסברי רבנן נשואה יצתה לשריפה ולא ארוסה ומדאפקה רחמנא לארוסה בסקילה ש"מ סקילה חמורה והנה שיטת הירושלמי נמי הכי הוא דלרבנן סקילה חמורה דרבנן סברי כל שם ארוסה בסקילה וא"כ מוכח דסקילה חמורה מדאפקה רחמנא לארוסה בסקילה וע"כ סברי דסקילה חמורה ור"ש סובר דכל שם בת כהן בשריפה (פי' אפי' ארוסה נמי וא"כ מדאפקי' רחמנא לארוסה בת כהן מכלל ארוסה בת ישראל אלמא דשריפה חמורה).

וע"ז אומר אח"כ ר"ש אומר חנק חמור מהרג ורבנן מרין הרג חמור מחנק ר"ש דריש מה בת כהן שהחמירה תורה בארוסה שהיא בשריפה הקילה בנשואה שתהא בסקילה (והוא ט"ס וצ"ל) ולא הקילה התירה בנשואי' שתהא בסקילה דהא ר"ש אומר כל שם בת כהן בשריפה בת ישראל שהקילה התורה בארוסה שתהא בסקילה אינו דין שמיקל עלי' בנשואה שתהא בהריגה (פי' אם הי' הרג חמור מחנק א"כ הי' בדין שתהא בהרג דנחית חד דרגא מארוסה שהיא בסקילה לנשואה דהא בבת כהן החמירה תורה דארוסה ונשואה בשריפה בת ישראל שהקילה התורה בארוסה שהיא בסקילה ונחית חד דרגא משריפה לסקילה א"כ נשואה נמי נחית חד דרגא ותהי' בהרג אם חנק קיל מהרג. אלא ודאי שחנק חמור מהרג וע"כ נחית חד דרגא בבת ישראל מארוסה לנשואה שארוסה היא בסקילה ונשואה בחנק והוא משו' דחנק חמור מהרג וזהו אליבא דר"ש דסובר דשריפה חמורה מסקילה וכל שם בת כהן היא בשריפה:

וע"ז אומר ורבנן מה אם בת כהן שהחמירה התורה בארוסה שהיא בשריפה (והוא ט"ס וצ"ל בסקילה) הקילה בנשואי' שתהא בסקילה (והוא ט"ס וצ"ל בשריפה) (פי' דרבנן סברי דנשואה יצתה לשריפה ולא ארוסה וכמו שאומר בירושלמי דרבנן סברי כל שם

ארוסה בסקילה) בת ישראל שהקילה התורה בארוסה שתהא בסקילה (והוא ט"ס וצ"ל) בת ישראל שהקילה התורה בנשואי' שתהא בחניקה אינו דין שיקל עלי' בנשואי' שתהא בחניקה (צ"ל בהרג) (פי' דרבנן סברי דמה בת כהן החמורה הקילה התורה בנשואי ונחית חד דרגא מסקילה לשריפה א"כ רצתה התורה להקל בנשואי' אך מחמת דבת כהן חמירא ע"כ נחית לה חד דרגא וא"כ אם הי' הרג קל הי' להתורה להקל בבת ישראל הנשואה ב' דרגות מבת כהן שהיא בשריפה ולא חד דרגא והטעם איפשר לומר שהוא כמו דאיתא בפסחים (ד' ק"ד) אמרי כהנים לוים וישראלים תרי מילי נינהו בין לוים לישראל דכתיב בעת ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי בין הכהנים ללוים דכתיב בני עמרם אהרן ומשה ויבדל אהרן להקדישו קודם הקדשים וע"כ כיון שבת כהן הנשואה הקילה התורה בחד דרגא מסקילה לשריפה א"כ בישראל הי' להתורה להקל בב' דרגות (שכהן גדול מישראל בב' מעלות הוא גדול מלוי הלוי גדול מישראל) וא"כ מוכח מזה דחנק קל מכולם וע"כ חייבת חנק. אבל אם הי' הרג קל הי' צריך שתדון בהריגה אלא ודאי שחנק קל ואיפשר ליישב ג"כ הא שאמר אינו דין שיקל בנשואי' שהיא בחנק (פי' וא"כ מוכח דחנק קל והפ"מ פירש בדחוקים גדולים עיי"ש.

קטע ד

עוד שם ר' אבהו בשם ריב"ח כל מיתה שהיא למטה ממיתת אבי' בשריפה כשהיא אצל אבי' עם אבי' בשריפה ועם חמי' בסקילה את אבי' היא מחללת באש תשרף ר' אליעזר אומר עם אבי' בשריפה ועם חמי' בסקילה ונראה שצריך להיות תחלה ר' אליעזר אומר כו' ואחר כך צריך לגרוס ר' אבהו בשם ריב"ח כל מיתה שהיא למטה ממיתת אבי' כו' והוא דקאי לפרש דברי ר' אליעזר והוא כמו דאמרינן בסנהדרין (ד' נ"א) ר' אליעזר אומר את אבי' בשריפה ואת חמי' בסקילה וע"ז קאי הא דאמר ריב"ח וכמו דאמרי' בסנהדרין (ד' נ"א) כל שהיא למטה ממיתת אבי' ומאי ניהו נשואה בת ישראל בחנק הכא במיתת אבי' בשריפה כל שהיא למעלה ממיתת אבי' ומאי ניהו ארוסה דאלו ארוסה בת ישראל בעלמא בסקילה והכא במיתת חמי' בסקילה ובירוש' צ"ל בהא דאמ' ריב"ח כמו דאיתא בש"ס דילן דכל שהיא למטה ממיתת אבי' כו' הכא במיתת אבי' בשריפה וכל שהיא למעלה ממיתת אבי' ומאי ניהו סקילה הכא במיתת חמי' בסקילה ומה שכתב הפ"מ כשהיא אצל אבי' כלומר אבל אם היא ארוסה ועדיין אצל אבי' היא לא נשתנית מיתתה מבת ישראל אלא דינה כמוה דעם אבי' זינתה בשריפה ועם חמי' זינתה בסקילה כדין שאר בת ישראל דבתו בשריפה וכלתו בסקילה וכן כתב אח"כ דדינה כבת ישראל דעם אבי' זינתה היא בשריפה והוא תמוה דכיון דהיא נערה המאורסה דינה בסקילה וסקילה

חמורה וא"כ אם זינתה עם אבי' נמי היא בסקילה ואם סובר דאין איסור חל על איסור למה לי' לדחוק אלא צריך לגרוס כמו דאיתא בש"ס דילן:

והנה כל מה שמאריך הירושלמי בטעמי' דר"ש ורבנן היינו רק במה דפליגי אם חנק חמור מהרג או שהרג חמור מחנק ובש"ס דילן (ד' נ') קאמר דלר"ש חנק חמור מהרג והוא כמו דתני' בברייתא תא דמדיחי עיר הנידחת ר"ש אומר בחנק וכח המדיח חמור מכח הנידח א"כ כיון שעיר הנידחת הוא בסייף ומדיחי עיר הנידחת הוא בחנק וא"כ מוכח דחנק חמור מסייף אבל רבנן סברי דמדיחי עיר הנידחת הוא בסקילה וא"כ אין ראי' דחנק חמור והא דסברי דסייף חמור מחנק שכן ניתן לעיר הנידחת ופריך אדרבא חנק חמור שכן ניתן למכה אביו ואמו ומאי חומרא שכן הוקש כו' אפי' הכי פושט ידו בעיקר עדיף ובירושלמי אמר טעמי אחריני הא דר"ש סובר דחנק חמור מהרג ורבנן סברי דהרג חמור:

קטע ה

עוד שם ר' אבהו בשם ריב"ח רבנן דרשי אנשי עיר הנידחת בכלל עובדי עבודת כוכבי' הי' בסקילה יצאו לידון בקלה שבמיתות בשריפה כו' והנה גם כאן נדחק הפ"מ מאוד בפירושו:

ע"כ נ"ל (שהוא ט"ס וצ"ל) עיר הנידחת בכלל עובדי עבודת כוכבי' הי' בסקילה יצאו לידון בקלה שבמיתות בהרג (כצ"ל) לא דייך שאת מוציאן בקלה שבמיתות בשריפה אלא שאת מוציאן בקלה שבמיתות בחניקה. והנה גם בזה יש ט"ס (וכצ"ל) לא דייך שאין את מוציאן בקלה שבמיתות בחנק אלא שאת מוציאן בקלה שבמיתות בהרג (פי' דרבנן סברי דהרג חמור מחנק והוא דרבנן סברי דעיר הנידחת בכלל עובדי עבודת כוכבים שהי' בסקילה והתורה הקילה עליהם לדון בסייף שהוא בהרג. וא"כ אם אתה אומר שהרג קל מחנק א"כ לא דייך שאין אתה מוציאן לחנק שהוא חמור אלא להרג שהוא קל יותר אלא ודאי דהרג חמור מחנק):

עוד שם ר' שמעון דרש נ"ה בכלל עובדי עבודת כוכבים הי' בשריפה (והוא ט"ס וצ"ל בסקילה) לא דייך שאת מוציאן לידון בסקילה (והוא ט"ס וצ"ל) לא דייך שאי אתה מוציאה לידון בסקילה אלא שאתה רוצה לידון בקלה שבמיתות בהריגה (והוא ט"ס וצ"ל בחנק) (וכמו דאמרי' בסנהדרין (ד' פ"ט) נביא שהדיח בסקילה ר"ש אומ' בחנק והוא משו' דמיתה כתיבה בי' מיתה האמורה בתורה אינה אלא חנק) (פי' מפני מה הקילה התורה להוציאה מסקילה לחנק שהיא קלה שבכולם אלא ודאי שחנק חמור מהרג ונחית חד דרגא מסקילה לחנק דהא לר"ש שריפה חמורה מסקילה ואי הוי חנק קיל מהרג

א"כ נחית ב' דרגות מסקילה לחנק ואמאי הא בכלל עובד עבודת כוכבים הי' אלא ודאי שחנק חמור וע"כ סובר ר"ש דחנק חמור מהרג):

קטע ו

עוד שם ר' שמואל בר סיסרטאי בשם ר' אבהו מחליף רבנן דרשין נ"ה בכלל עובדי עבודת כוכבי' הי' בסקילה יצא לידון בקלה שבמיתות בשריפה (צ"ל בחנק) וא"כ לרבנן נחית תרי דרגות מסקילה לחנק וא"כ רואים אנו שהקילה התורה בנ"ה וא"ככיון שהקילה יותר מדרגא אחת א"כ למה נחית ב' דרגות אלא ודאי דחנק קל וא"כ היא קלה מכולם דאל"כ אמאי עונשו בחנק אלא ודאי שהיא קלה בכולם:

קטע ז

עוד שם ר"ש דריש אנשי עיר הנידחת בכלל עובדי עבודת כוכבי' בשריפה (צריך להיות בסקילה) יצאו לידון בקלה שבמיתות בסקילה (צריך להיות בהרג) וא"כ מאי טעמא העמידה התורה על הרג כיון שרצתה להקל אלא ודאי דהרג קל. וע"כ אומר לא דייך אלא שאת מוציאה לדון בקלה שבמיתות בהרג (פי' כיון שהקילה התורה א"כ מסתמא הקילה בקלה שבכולם) אך זה קשה דאיך קאמר ר' אבהו דנ"ה בכלל עובדי עבודת כוכבים הי' ויצא לידון בקל שבמיתות בחניקה והא לרבנן אמרינן דנביא שהדיח בסקילה וכמו דאיתא בסנהדרין (ד' ט"ז) ושם וד' פ"ט) ואם נביא שמתנבא מה שלא שמע א"כ אין זה בכלל עבודת כוכבים ואיפשר לומר דר' אבהו פליג ואומר דחכמים דר"ש סברי דנביא שהדיח מיתתו בחנק (ואיפשר דבזה פליגי ר' אבהו בשם ריב"ח ור' שמואל בשם ר' אבהו שריב"ח סובר דרק ר"ש סובר דנביא שהדיח בחנק ועל כן אומר דלר"ש נה"ש בכלל עובדי כו' אבל רבנן פליגי עלי' בזה ור' שמואל בשם ר' אבהו סובר דאף רבנן סברי דנביא שהדיח הוא רק בחנק ועוד אפשר דהאי רבנן דר' שמעון לאו היינו רבנן דרבי שמעון דהתם או דלדברי ר' שמעון קאמרי:

הלכה ב

קטע ה

שם (ה"ב) אמ' ראב"צ תינוק הייתי ורוכב על כתיפו דאבא וראיתי בת כהן שזנתה והקיפוה חבילי זמירות ושרפוה א"ל תינוק היית ואין עדות לתינוק כד חמא דא מילתא לא הי' פחות מבן עשר שנין כד הי' מהלך עם רבי לא הוי פחות מתלתין שנין דלית אורחא דגברא רבא מהלך עם ב"נ פחות מתלתין שנין ותני כן אמר רבי מעשה שהייתי אני בא ור"א ברבי צדוק מבית שריון ואכלנו תאנים וענבים עראי חוץ לסיכה (ופי' הפ"מ ואין עדות לתינוק כדמסיק דבאותה שעה עשר שנים הי' כד הוי מהלך איידי דקאמר כמה הי' באותה שעה שראה מסיים כמה הי' בשעה שהלך עם רבי ותני כן שהי' מהלך

עם רבי ביחד ובזמן שנתגדל ודן לפני חכמים הי' ומשמע מהפ"מ שר"א ברבי צדוק הי' תלתין שנין ושגה בזה:

והענין הוא דהירושלמי אומר שר"א ברבי צדוק צריך לומר שהאריך ימים הרבה דהא ר"א ברבי צדוק אומר דמעשה בבת כהן שזינתה והקיפוה בחבילי זמורות כו' וא"כ הי' בזמן שדנו דיני נפשות בישראל וע"ז אומר כד חמא הדא מילתא לא הי' פחות מבן עשר שנין וא"כ כשחרב ביהמ"ק הי' בודאי בן חמשים דהא בן עשר שנין הי' כשראה שהקיפוה חבילי זמורות וארבעים שנה עד שלא חרב הבית ניטלו דיני נפשות מישראל וא"כ כשחרב ביהמ"ק הי' לא פחות מחמשים וכד הי' מהלך עם רבי לא היה פחות מתלתין שנין וקאי על רבי שלא הי' פחות מתלתין שנין כשהלך עמי ר"א ברבי צדוק. ורבי הי' טובא אחר החורבן וכמו דאיתא בפ"ק דר"ה (ד' י"ט) והא ר' יהודה בן שמוע תלמידו של ר"מ ור"מ בתר הכי הוי ופירש"י ור"מ בתר חורבן הוי כמה דורות דהא בימי ריב"ז חרב הבית ור"א תלמידו של ר"ע כדאמרינן פ"ק דעירובין כו' וא"כ רבי שהי' אח"כ תלמידו של ר"ש א"כ הי' אחר החורבן ור"א ברבי צדוק כשהלך עמו היה רבי בן שלשים שנה א"כ האריך ימים טובא ואפ"ל כמו שכתבו התוס' בכתובות (ד' ל"ב) בד"ה מיום שחרב כו' דלפעמים לצורך שעה היו חוזרין סנהדרין ללשכת הגזית אך בש"ס דילן ביומא (ד' ע"ט) איתא אמר רבי כשהיינו לומדין תורה אצל ר' אליעזר בן שמוע הביאו לפניו תאנים וענבים ואכלנום אכילת עראי חוץ לסוכה א"כ הי' המעשה אצל ר' אליעזר בן שמוע ולא אצל ר' אליעזר ברבי צדוק]:

הלכה ה

קטע ב

שם (ה"ה) מתניתין אלו הם הנסקלין הבא על האם ועל אשת האב ועל הכלה כו' ובגמ' לכן צריכה בהעלם א' אבל בשני העלמות שכן אפי' באשה אחת בא עלי' וחזר ובא עלי' בהעלם א' חייב על כל אחת ואחת (ופי' הפ"מ לאו הכא קאי אלא על מתניתין דריש כריתו' דקתני התם להני דמתני' הבא על האם ועל אשת האב גם פי' הא דמני התם לשלשים ושש כריתות בתורה להכי אתא מנינא לאשמועינן שאם עשאן כולן בהעלם א' חייב על כל אחת ואחת):

והנה הפ"מ שגה בכל הלכה זו והירושלמי דקאמר לכן צריכא קאי על מתניתין דכריתות (ד' טו) אמר ר' עקיבא שאלתי את ר"ג ואת ר' יהושע כו' הבא על אחותו ועל אחות אביו ועל אחות אמו מהו חייב אחת על כולן או חייב על כל אחת ואחת אמרו לו כו' וקאמר שם בגמ' היכי דמי אילימא כדקתני מאי תיבעי לי' הרי שמות מחולקין הרי

גופין מחולקין אלא הכי קתני הבא על אחות אביו שהיא אחות אמו חייב אחת על כולן או חייב על כל אחת ואחת מהו מי אמרינן הרי שמות מחולקין או דילמא אין גופין מחולקין כו':

וע"ז אומר בירושלמי לכן צריכה בהעלם א' (פי' הא דשאל ר"ע את ר"ג ואת ר' יהושע הבא על אחותו ועל אחות אביו ועל אחות אמו היינו בהעלם א' אבל בשני העלמות שכן אפי' באשה אחת בא עלי' וחזר ובא עלי' חייב על כל אחת ואחת וכצ"ל) וע"כ ודאי דמיבעי' לי' בהעלם אחת אי אמרינן גופין מחולקין וחייב אפי' בהעלם אחת או לא:

עוד שם ר"ש ברי' דר' הילל בן פזי בעא קומי דר' הילל בר פזי מתניתא באש' אחת שיש לה שמות הרבה כו' וכתב הפ"מ כלומר ממתניתין לא שמעינן אלא דשמות מחולקין מחלקין לחטאות כדקתני הבא על האם חייב עלי' משום אם ומשום אשת אב כו' וכבר ביארתי שהפ"מ שגה בזה ולא קאי רק על מתניתין דכריתות (ד' טו) במה ששאל ר"ע את ר"ג ור' יהושע

וע"ז אומר ר' שמעון ברי' דר' הילל בר פזי בעי קומי ר' הילל בן פזי מתניתא באשה אחת שיש לה שמות הרבה אבל אם היו נשים הרב' והעלמות הרבה בהעל' א' הוא (והוא ט"ס וצ"ל אבל אם היו נשים הרבה בהעלם א' כהעלמות הרבה הוא) פי' דר' שמעון בעי קומי ר' הילל דמתניתין דכריתות שם איירי באשה אחת שיש לה שמות הרבה והוא כמו דאמרינן בכריתות (ד' טו ושם) היכי דמי אילימ' כדקתני מאי תיבעי' לי' הרי שמו' מחולקין הרי גופין מחולקין אלא הכי קתני הבא על אחות אביו שהיא אחות אמו חייב אחת על כולן כו' מי אמרינן הרי שמות מחולקין כו' א"ל לא שמענו אבל שמענו הבא על ה' נשים נדות בבת אחת שהי' שם אחת שחייב על כל אחת ואחת משום נדה וראינו שהדברים ק"ו ומה הבא על ה' נשים נדות בבת אחת שהוא שם א' חייב על כל אחת ואחת משום נדה אחותו שהיא אחות אביו שהיא אחות אמו שהן ג' שמות אינו דין שיהא חייב על כל אחת ואחת איכא למיפרך מה לה' נדות שהן גופין מחולקין:

וע"ז אמר ר"ש ברי' דר' הילל בן פזי בעי קומי ר' הילל בן פזי מתניתא באשה אחת שיש לה שמות הרבה אבל אם היו נשים הרבה בהעלם א' כהעלמות הרבה הוא וחייב על כל אחת ואחת והיינו שהפי' הוא שבא על אחותו שהי' אחות אביו שהיא אחות אמו. בל בגופין מחולקין פשיטא דחייב על כל אחת ואחת ולמאי שאלה:

והנה שיטת הירושלמי דגופין מחולקין שחייב על כל אחת ואחת משום דהוא גרם להם וכמו דאמרינן בכריתות (ד' טו) הואיל והוא גרם להו להביא חמש חטאות ע"כ הוא מתחייב נמי ה' חטאות א"ל רבא לר"נ מי אמרינן הואיל והוא גרם להן והתני' הוא בהעלם

אחת והיא בה' העלמות אינו חייב אלא אחת והיא חייבת על כל אחת ואחת אלא אימא הואיל וגופין מחולקין וע"ז אומר בירושלמי א"ל לכן צריכה בהעלם אחת (פי' דלעולם מיירי בנשים הרבה וכי תימא דהא פשיטא משום שהוא גרם להן זה אינו דהא אע"ג דהוא גרם להן אעפ"כ אינו חייב אלא אחת):

וע"ז אומר דאתפלגון הוא בהעלם א' והיא בחמשה העלמות ר' יוחנן אמר מביא קרבן א' והיא מביאה חמש' קרבנות רשב"ל אמר כשם שאינו מביא אלא קרבן א' כך אינה מביאה אלא קרבן א' שלא תאמר יעשו נשים הרבה והעלמות הרב' בהעלם א' (והוא ט"ס וצ"ל כהעלמות הרבה בהעלם א') (פי' שהוא בהעלם א' והיא בהעלמות הרבה ואעפ"כ אינו חייב אלא אחת אף שהוא גרם להם) וע"ז אומר דבגופין מחולקין חייב על כל אחת ואחת אך בירושלמי (פ"ז דסנהדרין) שכב שני זכרים כאחת מאחר שמחייבין על ידו שנים חייב שתים נשכב משני זכרים כאחת מאחר שמתחייבין על ידו שנים חייב שתים אלמא דאין הטעם משים גופין מחולקין אלא משום דמתחייבין על ידו שנים ואיפשר דפליגי בזה ועוד איפשר לומר דהתם לא גרם להן בודאי שיהיו העלמות הרבה אבל בנשים הרבה הוא גרם בודאי לכ"א מהן להתחייב חטאת והפ"מ שנה בכל הלכה זו והוא כמו שביארתי דקאי אמתניתין דכריתות

הלכה ו

קטע ד

שם (ה"ו) מתניתין הבא על האם חייב עלי' משום אם ומשום אשת אב ר' יהוד' אומר אינו חייב עלי' משום אשת אב ומשום אשת איש בין בחיי אביו ובין לאחר מיתת אביו בין מן האירוסין ובין מן הנשואין הבא על כלתו חייב עלי' משום כלתו ומשום אשת איש בין בחיי בנו בין לאחר מיתת בנו בין מן האירוסין ובין מן הנשואין כו' ובגמ' תניתא הכא תניתא בכריתות ניחא בכריתות שהוא מביא קרבן וחוזר ומביא קרבן אית לך מימר בסנהדרין שהוא נסקל וחוזר ונסקל אמר ר' יודן אבוי דר' מתני' להתריי' אתאמרת שאם התרובו משום אשת אב לוקה משום אם לוקה ויתרו בו משום אשת איש כו' תיפתר בפנוי' (ופי' הפ"מ שמת בעלה) תמן תנינן ר' יהוד' אומר אם לא הי' אמו ראוי' לאביו אינו חייב אלא אחת הא אם הי' אמו ראוי' לאביו חייב שתים ור' אבהו בשם ר' יוחנן לא שני' בין שהי' אמו ראוי' לאביו בין שאין אמו ראוי' לאביו אינו חייב אלא אחת טעמא דר' יוחנן אמך היא משום אמו אתה מחייבו ערה את כל הפרשה לאם:

קטע ו

עוד שם ר' ירמי' בעי הבא על אמו מהו שהוא חייב עלי' משום אשת איש תא חמי אילו אחר בא עלי' חייב משום אשת איש בנה לא כש"כ התיב ר' יוסי הרי חורגה הרי הוא חיי' עלי' משו' אשת איש ובנה כו' וכתב הפ"מ הא דקאמר לעיל ויתרו בו משום אשת איש ומוקי לה בפנוי' אזלא כפשיטות דהכא מעיקרא תא חמי והמסקנא כהא דמותיב ר' יוסי כו' דהא ממתניתין לא שמענו כן וכן לא הובא בגמ' איסור אשת איש גבי אמו עיי"ש שהאריך בזה.

ולי נראה דהא דאמר ר' ירמי' בעי הבא על אמו מהו שיהא חייב עלי' משום אשת איש הוא אליבא דר' יהודה דאמר אינו חייב עלי' משום אשת אביו רק משו' אמו מגזירת הכתוב וכמו שאומ' ערה כל הפרשה כולה לאם אבל באשת איש לא מיירי דהא אמרי' לעיל אמר ר' אבין תיפתר בפנוי' אבל אם היא אשת איש והתרו בו משום אשת איש ר' יהודה נמי מודה דחייב ולא פליג ר' יהודה אלא באיסור אמו ואשת אביו וע"כ אמר תא חמי אילו בא אחר עלי' חייב עלי' משום אשת איש בנה לא כש"כ:

וע"ז אומר התיב ר' יוסי הרי חורגה הרי הוא חייב עלי' משום אשת איש ונ"ל שהוא ט"ס דמניין לי' שחורגה חייב עלי' משום אשת איש דילמא אינו חייב עלי' רק משום אשת אב כמו דבעי ר' ירמי':

ע"כ נ"ל (שהוא ט"ס וצ"ל) התיב ר"י הרי חורגה הרי הוא חיי' עלי משו' אשת אב ובנה אינו חייב עליה משו' אשת אב (פי' דהתיב ר"י דהרי חורגה לר' יהודה בודאי חייב עלי' משו' אשת אב דהא היא אינה אמו ובנה אינו חייב עלי' משום אשת אב לר' יהודה אלא ודאי דהטעם הוא משום דר' יהודה סובר דאין איסור חל על איסור וכמו דאמר לקמן אתי דר"י בר"י כשיטת ר' יהודה אביו כמה דר' יהודה תופש שם ראשון כן ר"י ב"ר יהודה תופש שם ראשון וא"כ כיון דסובר ר' יהודה דאין איסור חל על איסור וכמו דבאיסור אמו ואשת אב גלי לן קרא דמשום אמך אתה תופשו ואי אתה תופשו משו' אשת אב ואמו הוי לי' שם ראשון דבאשת אב איפשר דבא אחר כך דהיינו שנולד מהאנוסה ה"נ לר"י לא אתי איסור א"א וחל על איסור אמו ועיין בחולין (ד' קא) לענין שבת ויוה"כ דהוי יוה"כ חל על שבת אף בבת אחת משום דקביעא וקיימא עיין שם):

וע"ז אומר דתני אף כו' ונראה לי שבכאן נתחלפו השורות ובכאן צ"ל הא דאמר אח"כ וכן הבא על כלתו (פי' דא"כ כמו דפליג ר"י על המציעתא על הא דתנן וכן באשת אב שסובר ת"ק דחייב עלי' משום אשת אב ומשום אשת איש). ולפי"ז לר' יהודה אינו חייב עלי' משום אשת איש וע"ז אומר וכן בכלתו (פי' בבבא בתרייתא דתנן במתניתין הבא

על כלתו חייב עלי' משום כלתו ומשום אשת איש כו' ע"ז פליג ר' יהודה נמי אשום דאין איסור חל על איסור ואפי' התרו בו משום אשת איש או לענין קרבן):

ואח"כ צריך לגרוס דתני אף בשאר כל עריות כן (וזה קאי אליבא דר' יהודה) חמותו ואשת איש את תופסו משום חמותו כלתו ואשה איש את תופשו משום כלתו אחותו ואשת איש את תופשו משום אחותו מבריחו מן החמורה ומקנתרו בקלה לית יכיל (פי' דאף דר' יהודה סובר דתופש שם ראשון היינו לענין אשת אב שהוא בסקילה כמו על אמו וכן באשה אב ואשה איש וכן בכלתו ואשת איש דאשת איש קיל שהיא בחנק אבל אחותו ואשת איש חל אשת איש על אחותו משום דהיא חמירא דאשת איש בחנק ואחותו היא בכרת. וזהו דלא כר' יוסי דאמרינן לקמן (פ"ט דסנהדרין ה"ו) דאמרינן שם תמן תנינן ר' יוסי אומר ידון בזיקה הראשונה שבאת עליו כיצד חמותו ונעשית אשת איש הרי זו בשריפה אשת איש ואח"כ נעשית חמותו בחניקה. אלמא דאע"ג דחמותו בשריפה לא חיילא על אשר איש שהיא בחנק אבל לר' יהודה חי"ל החמור על הקל. ואף טל גב דאמרינן בסנהדרין (ד' פא) דהא אמר ר' אבהו מודה ר' יוסי באיסור מוסיף והכי מוכח בכריתות (ד' י"ד) דר' יוסי אומר אם עבר זקן ונשאה חייב עלי' משום אשת אב כו' וא"כ כיון דאפי' לר' יוסי נמי מודה באיסור מוסיף אע"ג דלית לי' הא דהחמור חל על הקל וא"כ באחותו ואשת איש הי' יכול לומר דחל אשת איש משום דהוי איסור מוסיף אעפ"כ נקט הטעם משום דמבריחו מן החמורה ומקנתרו בקלה. וכמו שאבאר לקמן דאפי' ר' יוסי דמודה באיסור מוסיף אעפ"כ אינו חל רק בשוין כמו שכתבו התוס' ישנים אבל לא בקלה על החמורה ועוד דבא להשמיענו דר' יהודה סובר דחמור על קל חל וא"כ נ"מ אפי' היכא דליכא איסור מוסיף:

עוד שם דתני' הבא על אחותו חייב עלי' משום אחותו ומשום בת אשת אביו ר' יוסי ב"ר יהודה אומר הבא על אחותו אינו חייב עלי' אלא משום שם א' בלבד וכן הבא על כלתו וכבר ביארתי דהאי וכן הבא על כלתו צריך לגרוס לעיל:

והא דאמר דהני הבא על אחותו נראה לי נמי דנתחלפו השורות וכצ"ל ר' ירמי' ור' אבהו בשם ר' יוחנן אתי' דר' יוסי ב"ר יהודה בשיטת ר' יהודה אביו כמה דר' יודה תופש שם ראשון כן ר' יוסי ב"ר יהודה תופש שם ראשון ובכאן צ"ל דתני הבא על אחותו חייב עלי' משום אחותו ומשו' בת אשת אביו ר"י בר"י אומר הבא על אחותו אינו חייב עלי' אלא משום אחותו בלבד (או שאין צריך להפוך הגירסא וצ"ל הני ולא דתני) חזר ר' ירמי' בשם ר' אבהו בשם ר' יוחנן לית לי' לר"י בר"י בשיטת ר' יודה אביו תמן אמו בלא אשת אביו חייב אשת אביו בלא אמו חייב וא"כ הא דאמר ר' יהודה דאינו חל הוא משום דתופש שם

ראשון אבל לריב"י אין הטעם משום דתופש שם ראשון אלא משום דסבר דבאחותו ליכא רק איסור דאחותו ולא משום בת אשת אביו וכמו שאומר ברם הכא מצינו בת אשת אביו בלא אחותו הוא מותר בה וע"כ אומר דאינו חייב רק משום שם א' בלבד דהיינו אחותו אבל אין זה שייך להא דאין איסור חל על איסור וכל זה הוא לשיטת הירושלמי דהטעם של ר' יהודה הוא משום דתופש שם ראשון אבל לשיטת הש"ס דילן בסנהדרין (ד' נ"ג) אינו מדייק בזה כלל דלשיטת הש"ס דילן הוא משום גזירת הכתוב ולית לי' הא דתני בברייתא אף בשאר כל העריות כן וכן מוכח מהא דאמרינן בחולין (ד' ק) וסבר ר"י איסור חל על איסור והתני' ר' יהודה אומר יכול תהא נבילת עוף טמא מטמא בגדים אבית הבליעה כו' ולא מייתי מהך מתניתין דר' יהודה תופש שם ראשון כדמייתי בירושלמי אלמא דהש"ס דילן לא סבר הכי ולשיטת הירושלמי אע"ג דר"י לית לי' איסור חל על איסור אעפ"כ מודה באיסור מוסיף וכמו שביארתי תחילה דר"י סובר דחמורה על קל חל ולר' יוסי דאפי' חמור על קל לא חל אעפ"כ אמרי' מודה ר' יוסי באיסור מוסיף וא"כ כש"כ דר' יהודא מודה באיסור מוסיף וע"כ סובר דגיד חל על טמאה וכמו שפירש"י דאיסור חמור הוא ויש בו כח לחול על אחרים ומהו חומרו שנוהג בב"נ לר' יודה כדתנן והלא מבני יעקב כו':

הלכה ט

קטע ג

שם (ה"ט) א"ר תנחום בר יודן אע"ג דראב"ש אומר זיבח וקיטר וניסך בהעלם א' אינו חיי' אלא אחת מודה שאם עבדה בעבודת' בעבודת הגבוה בעבודת השתחוי' שהוא חייב על כל אחת ואחת נראה לי שהפי' הוא שאם עבדה עבודה אחת בעבודתה וכן בעבוד' הגבוה דהיינו שהוא כעין פנים (וכמו דאמרי' במס' עו"ג (ד' מא) שבר מקל בפני' חייב וכן ספת לה כו' או שניסך לפני' כו' דכיון שהוא כעין פנים אף על גב דלא הוי דרך כבוד חייב וכן בעבודה השתחוי' שהוא דרך כבוד וכמו שפירש"י בסנהדרין (ד' ס') יכול שאני מרבה המגדף כו' ופירש"י דנימא השתחוי' שיצא מן הכלל ללמד על הכלל דמה השתחוי' שהוא דרך כבוד כו' (וכן משמע לקמן גבי מולך שבשאר עבודת כוכבים חייב שתים) כדמר ר' שמואל בשם ר' זעירא ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים א"ל מטא תנא לקדשים (ופי' הפ"מ דהא קרא לענין קדשים הוא דמהכא נפקא לך כדלעיל אי נמי קא נגעת ותני קרא דשייך לקדשים) ובפ"ה דסנהדרין (ה"א) ביארתי שם דאיפשר לומר דקא אמר מטי תנא לקדשים (פי' דהאי תנא דיליף מהא דכתיב ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים אינה בזביחה שהוא דרך כבוד כגון שאינ' מחוסר אבר דבזביחה

גופא נפקא לן מהא דכתיב זובח כו' וכמו דאיתא בסנהדרין (ד' ס) מנא ה"מ דת"ר אילו נאמר זובח כו' הייתי אומר בשוחט קדשים בחוץ הכתוב מדבר ת"ל כו' בזובח לעבודת כוכבים הכתוב מדבר ואין לי אלא בזובח כו' וא"כ האי קרא דלא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים הוא אפי' כעין פנים אע"ג שאינה דרך כבוד:

וע"ז אומר ר' יסא בשם ר' יוחנן זיבח לה טלה בעלת מום חייב מאי כדון כיי דמר ר' הילא לא תעשון כן כו' כל כו' לא תעשון כן ומזה מוכח דהש"ס דילן חולק על הירושלמי דבמס' עבודת כוכבים (ד' נ"א) אמרי' מנין לזובח בהמה בעלת מום לעבודת כוכבים שהוא פטור שנאמר זובח כו' אלא כעין פנים ודווקא אם עובדין אותה במקל שבר מקל בפני' חייב או הא דאיתא בע"ג (ד' נ"א) שחט לה חגב כתבו התוס' בעבודת כוכבים שרגילים לעבדה בחגב ולשיטת הירושלמי אם הוא כעין כנים אף שאינה דרך כבוד חייב:

קטע ה

עוד שם ר' בון בר חייא בעי קומי ר' זעירא לא תעבדם כלל לא תשתחוה להם פרט כי לא תשתחוה כו' חזר וכלל כלל ופרט וכלל אין בכלל אלא מה שבפרט והנה הפ"מ נדחק בזה ולי נראה דבעא מיני' על הא דאמרינן מנין לזובח טלה בעל מום (פי אפי' מחוסר אבר דבעל מום כשר לדידהו בבמה) וא"כ כיון שהוא מחוסר אבר אין זה דרך כבוד ולשיטת הש"ס דילן פטור אלא אם עובדין אותה בכעין זה והכא קאמר שאפי' אינה דרך כבוד חייב וע"ז אומר בעבודתה בעבודת הגבוה בעבודת השתחוי' חייב על כל אחת ואחת וע"ז שאלו דהא הוי כלל ופרט וכלל וכל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט והפרט הוא השתחוי' והשתחוי' הוי דרך כבוד ודילמא כל שאינו דרך כבוד כגון זיבח לה בעלת מום או כמו דאיתא במס' עבודת כוכבים שבר מקל כו' ספת כו' דילמא אינו חייב אף שהוא כעין פנים והנה לא השיבו ר' זעירא על זה:

וע"כ נראה לי שנתחלפו השורות וכצ"ל קודם כתיב וילך ויעבוד כו' וישתחו להם ולשמש או לירח אמר ר' זעירא לשמש אין כתיב כאן אלא ולשמש אין כאן כלל ופרט אלא ריבוים. עוד נראה לי שצ"ל אמר ר' זעירא כתיב וישתחו להם ולשמש או לירח לשמש אין כתיב כאן אלא ולשמש אין כאן כלל ופרט אלא ריבוים וע"כ איתרבי לה כל מילי ובלבד שיהי' כעין פנים אף בזובח טלה בעלת מום אף שאינה דרך כבוד כמו השתחוי' וע"כ כתיב וישתחוו להם ולשמש כו' דאי הוי כתיב לשמש הוי קאי על וישתחוו וע"כ אינה דווקא אלא דרך כבוד אבל כאן דכתיב וישתחו להם ולשמש או לירח ע"כ חייב בעבודת כוכבים שהוא כעין פנים אעפ"י שאינה דרך כבוד דהיינו מחוסר אבר:.

וע"ז אומר התיב ר' אבא בר זימנא כו' והא כתיב כל אשר לו סנפיר וקשקשת וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת מעתה אין כאן כלל ופרט אלא ריבוים אע"ג דכתיב וכל אלא בגין דכתיב ויו והוא נוסף אלא ע"כ לאורויי דהוי בריבה ומיעט וריבה אמר ר"י בר מרי כל הן דאנא משכח ויו מחיק לי' פי' דהא יש כמה ווין שהם מיותרים וכמו שכתב הרמב"ן על הא דכתיב ובני צבעון ואיה וענה ועיין שם ברמב"ן אמר ר' שמואל בר אבדימי הייתי אומר מה שבימים יהו אסורין ומה שבגיגיות ושבבירים יהו מותרין ת"ל וכל (פי' דהתם נמי הוא בריבוי ומיעוט משום דכתיב וא"ו ולא משו' יתור אלא דמשמעות הוא"ו הוא בריבה ומיעט וריבה ובש"ס דילן בחולין (ד' ס') אמרינן דבי ר' ישמעאל תנא במים במים שני פעמים אין זה כלל ופרט אלא ריבה ומיעט וריבה ופירש"י במים שני פעמים הואיל ושני הכללות סמוכין כשתטיל פרט שאחריהם ביניה' מדה בתורה היא שלא תדינם בכלל ופרט אלא בריבה ומיעט כו' ולשיטת הירושלמי הוא מדכתיב וכל (ועיין בב"ק ד' נ"ד) בכל כלל כל ריבוי ולפי מה שביארתי היינו רק לשיטת הירושלמי שסובר דאפי' שלא כדרכה ואפי' אין עובדין אותה במקל חייב בשבר מקל וכן בספת אבל שיטת הש"ס דילן אינו כן רק דווקא אם עובדין אותה במקל והפ"מ ביאר בפירושים אחרים והם דחוקים ודו"ק:

קטע ח

עוד שם בירושלמי האומר לו כו' מחלוקת רבי וחכמים (נראה לי דצ"ל מחלוקת ר"ע וחכמים) וכמו דאמרינן בסנהדרין (ד' ס"ה) ואמר ר"ל מאן תנא השתחוואה ר"ע היא דאמר לא בעינן מעשה ודר"ע קאמר בכריתות (ד' ז') דהמגדף מביא קרבן). השתחוה לה מהו ר' יוחנן אמר הכל מודין בכפיפת קומה שהוא חייב ומה בין המעלה המוריד קומתו כו' ר' יוחנן אמר במחלוקת (ונרא' לי שהוא ט"ס וצ"ל ר' יוחנן אמר אינה במחלוקת) והוא מפני שסובר דכפיפת קומתו הוי מעשה ר"ל אמר במחלוקת כו':

הלכה י

קטע ג

שם (ה"י) ר' בון בר חייא בעי קומי ר' זעירא מסר ולא העביר תפלוגתא דחזקי' ור"י דאתפלגון טבח ולא מכר חזקי' אמר חייב ור' יוחנן אמר פטור. והוא תמוה מאוד דודאי טבח ולא מכר חייב לכ"ע והק"ע פי' טבח ולא מכר טבח בהמה שא"א למכור כגון בהמת קדשים והפ"מ פי' טבח ע"י אחר ופירושיהם דחוקים למאוד ועיין בספרי נחלת יהושע (ס' י"ד) ושם ביארתי שהיא ט"ס וצ"ל גנב ולא מכר ועל גונב נפש קאי וזו היא הפלוגתא דחזקי' ור' יוחנן בסנהדרין (ד' פ"ו) דפליגי חזקי' ור' יוחנן דלחזקי' מחייב אגניבה לחוד

בלאו וע"כ העדים אינם נהרגים מתוך שיכולים לומר להלקותו באנו ולר' יוחנן הוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד דגניבה אתחלתא דמכירה וע"כ אגניבה לחוד ליכא מלקות וע"ז אמר מסר ולא העביר תפלוגתא דחזקי' ור' יוחנן דלר' יוחנן הוי המסירה אתחלתא דהעברה וע"כ אינו לוקה דה"ל לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד לחזקי' לקי אמסירה דאמסירה לחוד לקי עלי']:

קטע ד

שם (ה"י) הני העבירו ברגליו פטור ראב"ש מחייב א' המולך וא' שאר עבודת כוכבים ראב"ש אומר אינו חייב אלא למולך לבד ואינו חייב אלא כל יוצאי ירכו כו' והכרתי אותו מקרב עמו לרבות שאר עבודה כוכבים בהכרת. ר' נסא בשם ר' אלעזר לרבות שאר עבודת כוכבים לבנים ולבנות דהני אחד המולך וא' שאר עבודת כוכבים בין שעבדה בבנים ובבנות בין שעבדה באבות ובאמהות חייב אמר ר' זעירא בשאין עבודתה לכן אבל אם הי' עבודתה לכן פטור משום דהוי כמולך עצמה אמר ר' הילא אפי' עבודתה לכן חייב שתים דדווקא במולך עצמו הקפידה התורהדווקא על זרעו אבל בשאר עבודת כוכבים אין נ"מ אע"ג דבמולך עצמו היינו דווקא בזרעו לראב"ש:

וע"ז אומר אח"כ אמר ר' פינחס קומי ר' יוסי בשם רב חסדא הי' עבודתה בבנים ובבנות ועבדה באבות ובאמהות חייב שתים והוי ר' זעירא חדי בה סבר מימר כשיטת ר' הילא רבי' איתאמרת ועל דראב"ש איתאמרת (פי' דאע"ג דבמולך עצמו אינו חייב רק על יוצאי ירכו אף עפ"כ בשאר עבודת כוכבים דאתרבו לעבודת מולך חייב אם עבדה באבות ואמהות וע"כ חייב שתים משום עבודת עצמה דכיון שעבודתה בבנים ובנות הוי עבודתה באבות ואמהות נמי וא' משום עבודת מולך) א"ל ומה בידך על דרבנן אתאמרת דלרבנן בעבודת מולך נמי חייב אף שאינם יוצאי יריכו וע"ז אמר לי' ולהדא צורכת שאליבא דרבנן אין זה רבותא:

קטע ח

שם (ה"י) אזהרה לבעל אוב מנין שנאמר אל תפנו אל האובות כו' ולמה לא תנינן ידעוני בכריתות ר' חזקי' בשם ר"ל מפני שנכללו כולם בלאו א' אל תפנו אל האובות כו' ר' יסא בשם ריש לקיש שהוא בל"ת הבא מכח עשה (ופי' הפ"מ דהואיל אל הפנה אצל האובות הוא דכתיב לא קאי הלאו אלא על האובות והידעונים דכתיב בתרי' וכלאו הבא מכח עשה הוא) והוא דוחק.

[**ולי** נראה שהוא כמו דאמרינן בסנהדרין (ד' ס"ה) מתני' ר"ע היא דאמר לא בעינן מעשה דקתני מגדף ובידעוני נמי ליכא מעשה וריש לקיש נהי דלא בעי ר"ע מעשה רבה מעשה זוטא בעי) וע"כ אומר ר' יסא בשם ר"ל שהוא (צ"ל שאינו] בל"ת הבא מכח עשה (פי'

דידעוני לית ביה מעשה כלל. משא"כ בהני דכריתות אע"ג דר"ע היא דלא בעי מעשה רבה אבל מעשה זוטא בעי ומגדף ובעל אוב נמי אית ביה מעשה זוטא וכמו דאמר בסנהדרין שם). וע"ז אומר שאינו בל"ת הבא מכח עשה (פי' שאין בו מעשה כלל וע"כ לא קאמר שאין בו מעשה דהא מגדף נמי אין בו מעשה) אמר ר' זעירא קומי ר' יסא (נ"ל שצ"ל חזקי' הכן לא אתא ב"נ מחני ידעוני בכריתות אלא את (פי' לטעמי' דחזקי' דהטעם מפני שנכללו בלאו א'). וע"ז א' מ"ט לית תנא דמתני ידעוני בכריתות דהא בידעוני נמי חייב אלא דבאוב וידעוני מיחייב חטאת א' מפני שנכללו בלאו א' א"כ אמאי לא מצינו מי שיתני ידעוני בכריתו' ולא אוב וא"כ מוכח דהטעם משום דידעוני לית ביה מעשה כלל (וכה"ג אמרינן בסנהדרין (ד' ס"ה) מ"ש בעל אוב דנקט (פי' דהא יכול למינקט ידעוני ג"כ) וכן מקשה בירושלמי לר' חזקי' דלא מצינו א' שישנה במתניתין דכריתות ידעוני אלא את (פי' רק ר' חזקי' יוכל לשנות במתני' דכריתות א"ל כמה דאשתעי קרא אשתעי מתניתא (פי' דהואיל ופתח בו הכתוב תחילה והוא כמו דאמרינן בסנהדרין משום דפתח ביה קרא):

קטע ט

עוד שם אוב זה פיתום המדבר משו' וידעוני זה המדבר בפיו הרי אלו בסקילה כו' ודורש אל המתים אית תניי תני זהו הנשאל בגלגולת אית תניי תני הנשאל כו' אמר רב הונא קרייא מסייע למ"ד אוב זה המעלה כו' מ"ט קסמי נא לי באוב ועי' בפ"מ שנדחק בזה מאוד:

ולי נראה שהפי' כך הוא שאומר דאית תניי תני ודורש אל המתים זה הנשאל בגולגולת (פי' שמביא הברייתא דהא דהמדבר משי' כו' זהו מקרא ודורש אל המתים ולא שזהו אוב דשנה במתניתין ואוב הוא מקטר לשדים כמודמסיק. וא"כ ניחא דלא נקט ידעוני שזהו רק מקרא דודורש אל המתים:

וע"ז אומר אמר רב הונא קרי' מסייע למאן דאמר אוב זה המעלה כו' (פי' ולא דנפיק מהאי קרא דודורש אל המתים מ"ט קסמי נא לי באוב והעלי נא לי אשר אומ' אליך וא"כ מוכח דזהו האוב האמור בתורה וע"ז אומ' מה את שמע מינה א"ר מנא מכאן דהות ידעין מילין סגיאין וא"כ אפשר דהא דקאמר קסמי נא לי באוב לא קאי אהא דאמר והעלה לי את שמואל והא דוהעלה לי את שמואל לאו היינו אוב. מאי כדון והי' כאוב מארץ קולך (פי' וא"כ מוכח דזהו אוב דכתיב בקרא). וע"ז אומר מיליהון דרבנן מסייעין לר' יסא דאמר ר' יוסי בשם רבנין מפני שהן מקטרין לשדים (פי' וא"כ מיליהון דרבנן מסייעין לר' יוסי דאמר מפני שהן מקטרין לשדים. וא"כ הא דהנשאל בגולגולת הא נפקא לי' מהא

דודורש אל המתים). ר' הילא בשם ר' יוסי מפני שנכללו כולם ע"י מעשה (פי' שהוא כמו שאומר בתחלה דאעפ"י דבעל אוב ומגדף לית ביה מעשה רבה אבל מ"מ יש בו מעשה זוטא אבל הך דידעוני לית בו מעשה וע"כ לא תנא במתניתין והוא כמו שביארתי תחילה שאומר שאינו בל"ת הבא מכח עשה (פי' דלית ביה מעשה כלל אבל אינהו אית בי' מעשה זוטא]:

הלכה יא

קטע ב

(**הי"א**) **מתניתין** המחלל את השבת בדבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת כו' ובגמ' אזהרה למחלל מנין כו' ונתני שלשים ושבע כריתות בתורה אמר ר' יוסי ב"ר בון שאם עשאן כולן בזדון שבת ובזדון מלאכה שהוא חייב על כל אחת ואחת (ופי' הפ"מ שלשה ושבע לא דווקא אלא איידי דפריך הכי לעיל (בה"ו) נקט נמי הכא בהאי כו' וכלומר דהא גם בשבת תני כריתות ובשבת גופא איכא ל"ט חטאות ומעתה נפישי כריתות טובא ואמאי לא תני שם כי אם שלשים ושש ומשני שאם עשאן כולם בזדון שבת כלומר דזה אינו אלא אם דווקא בזדון שבת ושגגות מלאכות דאיכא שגגות טובא ובהאי חייב על כל אחת ואחת ובזדון מלאכה שהוא חייב על כל אחת ואחת בתמיה כלומר דבזדון מלאכה ובשגגת שבת הא ודאי לא דבכה"ג דליכא אלא חדא שגגה ואינו חייב אלא אחת דזהו הנה שהיא אחת וכיון דלא פסיקא לי' לא תני לכולהו כו' וכל דבריו דחוקים:

ע"כ נראה לי דפריך וניתני שלשים ושבע כריתות שבתורה (פי' דבעשה מלאכה אחת איפשר דמחייב שתי כריתו' דהיינו אם קצר בשגגת שבת וזדון מלאכה ואח"כ קצר בשגגת מלאכה וזדון שבת וא"כ לא נודע לו עדיין דחייב קרבן וא"כ הוי כשגגה אחת ואעפ"כ חייב שתי חטאות והוא דהירושלמי סובר כמו דאמרינן בשבת (ד' ע"א) מילתא דפשיטא להו לאביי ורבא מיבעי' לי' לר' זירא דבעי ר' זירא מר' אסי ואמרי לה בעא מיני' ר' ירמי' מר' זירא קצר וטחן חצי גרוגרת בשגגת שבת וזדון מלאכות וחזר וקצר וטחן חצי גרוגרת בזדון שבת ושגגות מלאכות מהו שיצטרפו א"ל חלוקין לחטאות ולא מצטרפי:

וע"כ פריך וניתני שלשים ושבע כריתות שבתורה ולא פריך מזדון שבת ושגגות מלאכו' דמחייב ל"ט. דהתם אין רבותא דהוי כשגגות טובא ובשגגות טובא איפשר דחייב כמה חטאות והתנא לא תנא אלא שלשים ושש כריתות בתורה שאם עשאן בהעלם א' חייב על כל אחת ואחת והוא משום דהכריתות חלוקין אבל בשגגות מלאכות דהוי כשגגות חלוקות זה אינו חידוש דהא אף ששגגת כל מלאכה ומלאכה כולן משום שבת הוא

אעפ"כ ה"ל כשגגות טובא ולא פריך אלא מהא דעשה מלאכה אחת שעשה תחילה בשגגת שבת ואח"כ עשה אותה בשגגת מלאכה דחייב שתי חטאות. וכמו דא"ר זירא דכל היכא דחלוקין לחטאות כו'. וא"כ כיון שעשה מלאכה אחת א"כ לא הוי כשגגות טובא וא"כ ניתני נמי שלשים ושבע וע"ז אמר ר' יוסי ב"ר בון שאם עשאן כולם בזדון שבת ובזדון מלאכות (והוא ט"ס וצ"ל) בשגגות מלאכות שהוא חיי' על כל אחת ואח' והטע' הוא משום דהוי כשגגות טובא וע"כ לא פריך מזה ליתני שלשים ותשע. והוא משום דשגגה מלאכות הוי טובא שגגות. וע"ז אומר דהא דחלוקין לחטאות ולא מצטרפי הוא מכיון שעשאה בשגגת מלאכה הוי כמו שגגה אחרת והראי' דהא אם עשאם כולן בשגגות מלאכות חייב על כל אחת ואחת וע"כ הא דשגגת מלאכה חלוק משגגת שבת היינו משום דהיא שגגה בפני עצמה וע"כ חלוקה ולא מצטרפי א"כ אין זה דומה להא דתנא במתני' דאשמועינן דאם עשאן כולם בהעלם א' דחייב על כל אחת ואחת ומהאי טעמא דהוי שגגה חלוקה ע"כ לא מצטרפי וכמו דאיתא בירושלמי (פ"ז דשבת ה"א) אלא ר' חנינא לא אמ' כן אלא קצר חצי גרוגרת בזדון שבת ושגגות מלאכות וחצי גרוגרות בין הערבים בשגגת שבת וזדון מלאכות ושגגות שבו מהו שיצטרכו. א"ר מנא אע"ג דלא אמר ר' יוסי הא מילתא אמר דכותי' אכל חצי זית בידיעת קודש ובהעלם טומאה וחצי זית כו' ובידיעת הטומאה מהו שיצטרפו וכן בפרק ידיעות הטומאה ר' אסי בעי אכל חצי זית בידיעת קודש כו' עיי"ש:

פרק ח

הלכה ד

קטע ב

מתניתין הי' הוא רוצה ואביו אינו רוצה כו' אינו נעשה בן סורר ומורה עד שיהיו שניהם רוצים ובגמ' א"ר יוחנן ואפי' אין אמו ראוי' לאביו וכל מה שיש לאמו לא משל אביו הם אמר ר' יוסי ב"ר בון תיפתר דהות נסבה דיודין ועבדה שירי וגנב מינהון:

וכתב הפ"מ ואפי' אין אמו ראוי' לאביו דברי ר' יהודה הוא דמפרש וכלומר דלא תימא ראוי' ממש בעי כו' דהא סוף סוף אביו ואמו הן אלא בשוה לאביו קאמר כדפרישית במתני'. וכל מה שיש לאמו לא משל אביו הן אמתניתין דלעיל קאי דריב"י אומר עד שיגנוב משל אביו ומשל אמו ופריך והא הכל של אביו הם דמה שקנתה אשה קנה בעלה תיפתר בהאי גוונא כגון שלקחה דיודין מיני מאכל של קדירה ועשתה שירותא וגנב מן הסעודה הראוי' לאביו ולאמו והוא דוחק:

[**ולי** נראה דהירו' מפרש כפשוטו דאם לא היתה ראוי' לאביו דהיינו מחייבי כריתות אינו נעשה בן סורר ומורה רק אם הי' ראויה לאביו. ואליבא דר' יהודה לא קא מקשה דמה שקנתה אשה קנה בעלה והוא משום דאיפשר לתרץ כמו דאמרינן בסנהדרין (ד' ע"א) דאקני לה אחר מנה ואמר על מנת שאין לבעליך רשות בהן אך הקושי' אליבא דת"ק דהוא חכמים דר' יהודה וסתם משנה ר' מאיר ור"מ סובר דאם אקני לה אחר מנה ואמר ע"מ שאין לבעלך רשות בהן לא מהני משום דאין קנין לאשה בלא בעלה וכמו דאמרינן בקדושין (ד' כ"ג) אמר רב ששת דכ"ע אין קנין לעבד בלא רבו ואין קנין לאשה בלא בעלה והכא במאי עסקינן דאקני לי' אחר מנה ואמר ע"מ שאין לרבך רשות בו ר"מ סבר כי אמר ליה קני קנה עבד וקנה רבו וכי אמר ליה על מנת לא כלום קאמר ורבנן סברי כיון דאמר על מנת מהני וא"כ לר' יהודה ניחא אבל לר"מ לא ניחא אך לר"מ איפשר לומר דמיירי שאמו אינה ראוי' לאביו דהיינו חייבי כריתות וא"כ לא תפסי קדושין וא"כ אינו שייך לבעלה הפירות וא"כ ניחא שפיר אך לפי"ז לר"מ הא דבן סורר ומורה אינו אלא באם לא הי' אמו ראויה לאביו:

וע"ז אמר תחילה אמר ר' יוחנן ואפי' אין אמו ראוי' לאביו (פי' דת"ק סובר דאפי' אין אמו ראוי' לאביו הוי בן סורר ומורה אבל אם הי' אמו ראוי' לאביו בודאי דהוי בן סורר ומורה ועל זה מקשה מה שקנתה אשה קנה בעלה וע"ז מתרץ אמר ר' יוסי בר בון תיפתר בהו דהות נסבה דיודין ועבדת שירי וגנב מנהון (פי' שגנבה מהסעודה שעשתה). והוא כמו שביארתי בספרי אבי הנחל מה שכתב הקצה"ח וסי' ש"מ) על הא דאמרינן בכתובות (ד' נ"ש) קונם שאני עושה כו' אין צריך להפר ריב"נ אומר יפר שמא יגרשנה ותהא אסורה לחזור ופירש"י שצריכה לטחון ולבשל ולאפות והקשה הקצה"ח כיון דגוף הקמח של הבעל ולית לה בשבחה כלום שתאסור אותו שבחא לאחר שנעשה קמח וכיון דהיא רשאה לכתחילה לאפות ולבשל דהא לא אסרה אלא מעשה ידי' אחר שתעשה ואחר שתעשה ה"ל דבר שאינה שלה וכתב הקצה"ח דהטעם הוא משום דאומן קונה בשבח כלי:

וע"ז משני הכא דהות נסבת דיודין ועבדת שירי (פי' שלקחה הבשר מבעלה ועשתה אותם תבשיל) וא"כ כיון שהיא קונה בשבח כלי הוי שלה והא דלא משני הש"ס דילן הכי משום דלא יתישב למאן דאמר דאין אומן קונה בשבח כלי. אבל הירושלמי מתרץ אליבא דר' מאיר דאמרינן בב"ק (ד צ"ט) וסברוה דכולי עלמא ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף ודכ"ע המקדש במלוה אינה מקודשת מאי לאו באומן קונה בשבח כלי קא מיפלגי דר"מ סבר אומן קונה בשבח כלי וא"כ לר"מ אתי שפיר מחמת דאומן קינה

בשבח כלי ולר' יהודה מיירי כגון דאקני לה אחר ואמר ע"מ שאין לבעלך רשות בהם ועיין בתוס' סנהדרין (ד' ע"א) בד"ה ע"מ שאין לבעלך רשות בהם דזו כרב ששת אליבא דרבנן כו' עיי"ש ודו"ק ועיין בב"ק רב הונא א' והוא שקבע בו מסמר האחרון כדי לזכות לכלי' (ופי' הפ"מ דסובר דאומן קונה בשבח כלי והא דהש"ס דילן לא משני הכי איפשר לומר משום דבעינן שיגנוב מעות אך דאיפשר לומר דמכרה הסעודה וא"כ שייך לה דמי השבח של הסעודה]:

הלכה ו

קטע ב

שם (ה"ו) ברח עד שלא נגמר דינו ואח"כ הקיף זקן התחתון פטור ואם משנגמר דינו ברח כו' חי ב ובגמ' א"ר יאשיה סח לי זעירא כו' שלשה הן שאם ביקשו למחול מוחלין ואלו הן סוטה ובן סורר ומורה וזקן ממרא ע"פ ב"ד ופריך סוטה ולאו מתניתא היא שבעלה אינה רוצה להשקותה סברין מימר עד שלא נכתבה המגילה אתא מימר ואפי' משנכתבה המגילה. והוא תמוה דמאי פריך ולאו מתניתא היא שבעלה אינו רוצה להשקותה דהתם מ"מ היא אשורה לבעלה דהא תנן בפ"ק דסוטה (ד' ז') ואלו אסורות מלאכול בתרומה האומרת טמאה אני לך ושבאו עדים שהיא טמאה והאומרת איני שותה ושבעלה אינו רוצה להשקות'אלא כיון דאינו רוצה להשקותה צריך ליתן לה כתובה אבל הא דבעל שמחל על קינוי' קינויו מחול היינו דמותרת לבעלה משו' דלא הוי קינוי כלל והרי היא כמי שנסתרה לבעלה בלא קינוי דאינה אסורה לבעלה

והנה בספרי נחלת יהושע (ס' כו) ביארתי דראיית הירושלמי הוא מהמשנה דסוט' (ד' כג) אלו שמנחותיהן נשרפות כו' ושבעלה אינו רוצה להשקות' דחשיב לי' בהדי הני שמנחותיהן נשרפות אלמא דלא מצי הבעל לחזור דאל"ה אמאי נשרפת דהא לא הוי דיחוי או דאמאי אין אומרים לבעל שישקנה משום הפסד קדשים ומאי טעמא אינו יכול לחזור אם הוא רוצה להשקותה דמחילה לא שייך אלא בענין ממון וכמו שהאריך בזה המ"ל (בפ"י מה' אישות) לענין תנאי דבעונה תנאי בטל דלא דמי לדבר שבממון דאתיהיב למחילה והקשה מהא דתלמידים יוצאים לתלמוד תורה שתים ושלש שנים בלא ברשות ותירץ דזה לא מדין מחילה נגעו בה אלא כ"ז שהיא אינה תובעת מותר לו לימנע עונתה מאחר שנתנה לו רשות אבל אם חזרה ותבעה פשיטא דחייב בעונתה ושם (ס' כ"ג) הארכתי דלא שייך בהא מחילה וא"כ מאי טעמא אינו יכול לחזור אלא ודאי שזהו כמו שמחל לו על קינויו וע"כ אינו יכול להשקותה עוד אפי' אם יחזור וירצה להשקותה משום דהוי כמו שלא הי' קינוי מתחילה:

אך לפי"ז צריך להבין דמ"ט אסירה לבע"ה ויוציא ויתן כתובה כיון שלא קדם לזה הקינוי לדעת הירושלמי אך הטעם משום דהיא עוברת על דת ואפי' לא הוי קינוי וכמו דאמרינן בסוטה (ד' כ"ה) איבעי' להו בעל שמחל על קינוי' קינוי' מחול ופירש"י דהשתא ס"ד דבעי' בין שמחל קודם סתירה בין שמחל אחר הסתירה אם תימצי לומר עוברת על דת שרצה לקיימה מקיימה ה"מ בלא קינוי וסתירה אבל היכא דאיכא קינוי וסתירה כו' והתוס' כתבו וז"ל ותיפשוט נמי עוברת על דת אם רוצה בעל לקיימה מקיימה אפי' התרה בה (פי' דאי אמרינן דעוברת על דת אם רצה הבעל לקיימה אינה מקיימה א"כ אפי' אי אמרינן דבעל במחל על קינוי' קינוי' מחול הא מ"מ היא עוברת על דת וע"כ כתבו התוס' ותיפשוט נמי עוברת ע"ד אם רצה לקיימה מקיימה אפי' התרה בה ומשום דאפי' אי אמרינן דבעל שמחל על קינויה קינוי' מחול אפ"ה היא עוברת על דת בהתראה שהמחילה היא רק לענין השקאה אבל מ"מ הרי התרה בה (ומזה מוכח נמי מה שנסתפק המ"ל אי הוי קינוי התראה או לא והמ"ל לא הביא דברי התוס' האלו):

וע"כ סובר הירושלמי דלא כהש"ס דילן דלאחר סתירה אינו מחול אלא דלאחר הסתירה נמי מחול והיינו טעמא דאם אמר הבעל איני משקה משום דהוי מחילה דאל"ה אמאי אינו יכול נחזור בו אם אמר איני משקה אלא ודאי דמתורת מחילה על הקינוי היא והא דיוציא ויתן כתיבה הוא משום דלכל הפחות לא גרע מעוברת ע"ד ועיין בריטב"א שהקשה על רש"י ביבמות (ד' כה) דמפקינן בעידי דבר מכוער וכתב וז"ל ואפי' במקנא לה עפ"י עדים ומחל על קינוי קודם סתירה אעפ"י שנסתרה אח"כ שרי ואין לך דבר מכוער גדול יותר מזה ולא עוד אלא דאיכא מאן דסבר התם דאפי' לאחר סתירה אם מחל על קינוי' קינוי' מחול ולבסוף מסיק דאפי' לדעת התוס' אם רצה להוציא בלא כתובה יוציא והביא ראי' מהירושלמי דכתובות (פ' המדיר) הוי עובדא קומי ר' יוסי ואמר תיפוק בלא פרן עיי"ש ואיפשר דס"ל להירושלמי דעוברת על דת אם רצה הבעל לקיימה אינה מקיימה ובזה יש ליישב קצת מה שהקשה שם הק"ע (בפ"ז דכתובות) כתב הרשב"א ואפי פיו על פיה משמע דאינו סוטה כדמשמע בירושלמי (פ' המדיר) ותימא הוא דאדרבא כאן מפורש דתצא עכ"ל אבל לפי מה שביארתי הירושלמי לשיטתי' דאפי' בעוברת על דת נמי תצא או דזה גרע מעוברת על דת ועל כן אמר תיפוק בלא פרן ואיפשר דאפי' בע"כ דבעל נמי:

והשתא ניחא שפיר הא דמקשה הירוש' על הא דאמר ר' יאשי' סח לי זעירא כו' שלשה הם שאם בקשו למחול מוחלין ואלו הן סוטה וע"כ פריך סוטה ולאו מתניתא היא שבעלה אינו רוצה להשקותה ולא מקשה ממתניתין דסוטה (ד' כ"ד) אמר בעלה איני משקה כו'

דנוטלת כתיבה ולא שותה דבזה איפשר לומר משום שאינו רוצה להשקותה אבל לא מטעם מחילה על קינוי ע"כ פריך ממתניתין דסוטה (ד' כג) דחשיב ואלו שמנחותיהן נשרפות שמזה מוכח דהבעל אינו יכול לחזור כמו שכתבו התוס' דאל"ה לא הי' נשרפת כיון שיכול לחזור ולא הוי דיחוי. אלא ודאי דאינו יכול לחזור והטעם משום דבעל שמחל על קינוי' קינוי' מחול אבל מ"מ אסורה דהא הוי עוברת על דת והש"ס דילן סובר דלאחר סתירה אינו יכול למחול והא דסוטה יכול למחול היינו קודם הסתירה לענין שאם נסתרה אח"כ שתהא מותרת לבעלה ושם הארכתי בזה]:

ובזה יתבא' הירושל' (ספ"ו דסוט' ה"ב) אמר ר' ינאי פשיטא שאדם מוחל על קינויו גירש כמי שמחל (פי' דמיבעי' לי' אם גירש הוי כמו שמחל) האיך עבידא קינא לה ונתגרשה והחזירה ונסתרה אין תימר גירש כמי שמקל צריך לקנות לה פעם שני' אי גירש כמו שלא מחל אין צריך לקנות לה פעם שני' אבל אם קינא לה ונסתרה וידע בה וגירשה והחזירה ונסתרה שתת ולא בדקו אותה המי' טהורה היא או מאחר שאין המים בודקין את האשה שהיא אסורה לביתה טמאה היא והתוס' בסוטה (ד' י"ח) הביאו זה הירושלמי בתוס' ד"ה מהו כו'):

והנה הפ"מ כתב שם אבל אם קינא לה ונסתרה כלומר אבל אם גירש אחר הסתירה שידע בה שנסתרה בזו לא קא מיבעי' לן אי הוי כמחילה דאפי' מחילה גופא אחר הסתירה אינה כלום אלא הא קא מיבעי' לן דאם החזירה ונסתרה ושתת ולא בדקוה המים מאי אם נוכל לסמוך דטהורה היא הואיל ולא בדקוה או דילמא מאחר שאין המים בודקין אותה כשהיא אסור' בחזירתה לבעלה דהרי אחר הסתירה החזירה ואינו מנוקה מעון הוא איכא למימר דטמאה היא כו':

והנה מה שכתב דלאחר הסתירה אינו יכול למחול כבר ביארתי דלשיטת הירושלמי יכול למחול אחר הסתירה אלא שהיא אסורה משום שהיא עוברת על דת בהתראה דהא מ"מ התרה בה תחילה וע"כ אינו יכול לחזור ולהשקותה. וע"כ טמאה היא משום שהיא עוברת על דת ואינו יכול להשקותה:

אך שצריך לבאר הירושלמי והנה הא דאיתא בירושלמי אבל אם קינא לה ונסתרה וידע בה וגירשה והחזירה ונסתרה שתת כו' (האי ונסתר' הוא ט"ס וכצ"ל) אבל אם קינא לה ונסתרה וידע בה וגירשה והחזירה שתת ולא בדקו אותה המים טהורה היא או מאחר שאין המים בודקין את האשה שהיא אסורה לביתה טמאה היא:

וכן הוא הפי' של הירושלמי דתחילה מיבעי' לי' אם גירש הוא כמו שמחל או לא. וע"ז אומר דהנ"מ דאם החזירה אחר הקינוי אם צריך לקנות לה פעם שני או לא. וע"ז אומר

דזהו דווקא אם החזירה אחר הקינוי לבד אבל אם קינא לה ונסתרה וידע בה והחזירה בזה איכא למיבעי' בעי' אחריתא דאפי' אם הגירושין לא הוי כמו מחילה אעפ"כ איפשר דאינו מועיל ההשקאה לטהרה משום שאין המים בודקין אשה שהוא אסורה לביתה. והטעם דאשה לאחר קינוי וסתיר' היא עוברת על דת דהא קינא לה ונסתרה אלא דהתורה אמרה שאם ישקנה ותהי' טהורה היא מותרת לבעלה. אך זהו דווקא לאחר שכנסה ע"כ אינו צריך להוציאה ולגרשה. אבל לכתחילה לכנוס אותה שנסתרה לאחר קינוי' והוי עוברת על דת א"כ הוי מצוה שלא לכנסה ע"ז אומר אבל אם גירשה ונסתרה וידע בה דהירושלמי לטעמי' שסובר (בפ"ק דסוטה ה"ג) דאם אין הבעל יודע משנסתרה ובא עלי' הוי מנוקה מעון וכמו דאמר שם ר' אבין בשם ר' הילא כאן ביודע כאן בשאינו יודע (פי' שאינו יודע בשעת ביאה שנסתרה דמנוקה מעון הוא) ע"כ אמר שידע בה שנסתרה לאחר הקינוי וגרשה והחזירה ועדיין לא בעל דא"כ לא הוי מנוקה מעון אך כיון שהי' אשתו מתחילה ע"כ הוי קדמה שכיבת הבעל לבועל ע"ז אומר שאפי' אי אמרינן דגירושין לא הוי כמחילה איפשר לומר דאם השקה אותה אין מוכח שהיא טהורה. וע"ז מיבעי' לי' שתת ולא בדקו אותה המים טהורה היא כמו לאחר הנשואין שקינא לה ונסתרה שהיא טהורה או מאחר שאין המים בודקין את האשה שהיא אסירה לביתה טמאה היא. והכא לא הי' לו לכנוס מחדש אחר הגירושין אותה שקינא לה ונסתר' והיא עוברת על דת וע"כ אין המים בודקין אותה ולא דמי לאשה שכנסה ואח"כ קינא לה ונסתרה דהתם הכניסה הי' קודם שקינא לה ונסתר' וע"כ אמרה תורה שישקנה מים המרים ותהי' מותרת לביתה. אבל הכא שגירשה אחר הקינוי והסתירה וכנסה מתחילה לאחר הקינוי והסתירה איפשר שאין המים בודקין את האשה שהיא אסורה לביתה מחמת שכבר עברה ונסתרה לאחר הקינוי ע"כ הוי כמו שהבעל איני מנוקה מעון וע"כ אין המים בודקין את אשתו ודו"ק:

הלכה ט

קטע ג

שם (ה"ט) פשיטא דא מילתא רוצח ששיבר את הכלים כו' עיין בפ"ק דב"ק (ה"ה) ושם ביארתי:

פרק ט

הלכה ג

קטע ב

מתניתין המכה את חבירו בין באבן בין באגרוף ואמדוהו למיתה היקל ממה שהי' ולאחר מכאן הכביד ומת חייב ר' נחמיה פוטר שרגלים לדבר כו' אם בשאמדוהו למיתה בדא כתיב רק שבתו יתן ורפא ירפא ר' הילא בשם רשב"ל חידוש מקרא הוא שיתן ר' אבהו בשם ריב"ח אומר של טעות הי' והנה בהירושלמי יש כמה ט"ס וצריך להגיה וכמו שאבאר:

והוא כמו שביארתי בספרי אבי הנחל (דרוש י') דהירושלמי סובר וכן הש"ס דילן דאמדוהו למיתה הוי כחייבי מיתות שוגגין (ועיין בספרי אבי הנחל שהארכתי שם במה שכתבו התוס' בסנהדרין (ד' עח) ובזה ביארתי שם הירושלמי אם כשאמדוהו למיתה בדא כתוב רק שבתו יתן ורפא ירפא (פי' דליהוי כחייבי מיתות שוגגין ויפטר) ע"ז משני ר' הילא בשם ר"ש ב"ל חידוש מקרא הוא שיתן (פי' דחידוש הוא שחידשה התורה דאין חייבי מיתות שוגגין פטורין בזה) ור' אבהו בשם ריב"ח משני דאומד של טעות הי' (פי דכיון שאמדוהו למותחי' אח"כ א"כ איגלאי מילתא למפרע דאומד של טעות הי' ולא הי' עליו חיוב מיתה כלל:

וע"ז אומר הירושלמי מה מפקא מביניהן (פי' מה הנ"מ שביניהון הקיל ממה שהי' ולאח"כ הכביד ומת חייב ר' נחמי' פוטר שרגלים לדבר (פי' אם אמדוהו למיתה והיקל ממה שהי' ולאח"כ הכביד ומת שחייב לרבנן) מאן דאמר חידוש מקרא הוא שיתן נתן נתן לא נתן מהו שיתן מאן דאמר אומד של טעות הי' לא נתן אין אומרים לו שיתן נתן מהו שיטול פי' שזהו הנ"מ שביניהן דלמ"ד חידוש מקרא הוא שיתן א"כ גלי רחמנא דחייבי מיתות שוגגין אינה פוטרת מתשלומין של הנחבל בעצמו (ועיין תוס' סנהדרין (ד' עט) וא"כ אם היקל ממה שהי' בינתיים ה"ל בנתיים בשעה שהיקל כחייבי מיתות שוגגין וא"כ לר"ל שאומר שחידוש מקרא הוא שיתן א"כ חייבי מיתות שוגגין פוטרת. ומה שהקיל בנתיים חשיב כמו חייבי מיתות שוגגין ע"כ אם נתן נתן דכיון שנתן בנתיים בשעה שהקיל ובשעה שהקיל הי' לו הדין כמו חייבי מיתות שוגגין: וע"כ אם נתן נתן ואינו יכול ליטול דכיון דחידוש מקרא הוא דאין חייבי מיתות שוגגין פוטרת מדמי הנחבל לא נתן מהו שיתן ועוד יש ספק דאפי' לא נתן בינתיים מהו שיתן דכיון דחידוש מקרא הוא שיתן ואין חייבי מיתות שוגגין פוטרין מדמי הנחבל בעצמו ולא לדבר אחר ועיין תוס' סנהדרין (ד' ע"ט) ע"כ איפשר שאפי' לא נתן שיתן או איפשר לומר דמ"מ

כיון שלא נתן עד לאח"כ שהכביד ומת. א"כ ה"ל כחייבי מיתות ודאין דהא לאח"כ חייב מיתה לרבנן ע"כ איפשר שאם לא נתן שאין מחייבין אותו עוד ליתן אבל אם נתן בשעה שהיקל מה שנתן נתן דאז הי' לו הדין של חייבי מיתות שוגגין וזהו דווקא אליבא דר"ל דאמר חידוש מקרא הוא שיתן אבל לר' אבהו דאמר אומד של טעות הי' דס"ל דבאמת חייבי מיתות שוגגין נמי פטור אפי' מדמי הנחבל בעצמו אלא דהטעם דאמדוהו לחיים ומת שחייב לשלם הוא משום דאומד של טעות הי' ואיגלאי מילתא למפרע דלא הי' עליו חיוב מיתה כלל וא"כ אם אמדוהו למיתה והיקל ממה שהי' ולאחר מכאן הכביד ומת א"כ ליכא אומד שלי טעות דהא לבסוף איגלאי מילתא דאומד יפה הי' וע"כ לא נתן אין אומרים לו שיתן דכיון דאיגלאי מילתא למפרע שאומד מכוון הי' וא"כ לא נתן אין אומרים לו שיתן דהא אפי' חייבי מיתות שוגגין נמי פטורין. וע"כ אפי' אם תאמר שבשעה שהיקל הי' כמו חייבי מיתות שוגגין מ"מ חייבי מיתות שוגגין נמי פטור ע"כ אם לא נתן אין מחייבין אותו בודאי שיתן נתן מהו שיטול דנהי דבנתיים נתן משום דכיון דהיקל סברי שאומד טעות הי' עכ"ז כיון דאח"כ איגלאי מילתא למפרע שאומד אמיתי הי' וא"כ אפי' נתן בינתיים נמי יש סברא שיטול (או איפשר דכיון שבנתיים נתן אין אומרים שיטול אח"כ) (ועיין ביבמות (ד' ל"ז) פלוגתא דאמוראי אם קם דינא או הדר דינא ודו"ק:

וע"ז אמר הירושלמי מתניתא מסייע לדין ומתניתא מסייע לדין וכו' [הנה הירושלמי הזה הוא משובש ויש בו טעות הדפוס טעות דמוכח וע"כ צריך להגיה אותו ולפרשו באר היטיב מתניתא מסייע לר' יוסי בר' חנינא אמדוהו לחיים ומת מאימתי מונין לו משיכביד (הוא ט"ס וצ"ל עד שיכביד) הדא אמרה אומד של טעות הי' ואין תימר חידוש מקרא הוא שיתן יתן משעה הראשונה (הוא ט"ס וצ"ל יתן עד שעה שימות) פי' שאומר דההיא מתניתא מסייע לר"י ב"ח שאומר דאומד של טעות הי' אבל בלאו"ה אפי' חייבי מיתות שוגגין נמי פטור וע"כ ניחא דאמדוהו לחיים ומת דנותן עד שיכביד דכיון שאמדוהו לחיים ומת ע"כ צריך ליתן עד שיכביד דעד שיכביד ליכא עליו חיוב מיתה כלל דאמדוהו לחיים אבל לאחר שהכביד אעפ"י שאמדוהו לחיים אעפ"כ הוי כחייבי מיתות שוגגין וע"כ פטור וא"כ מוכח דהטעם כריב"ח דאומד של טעות הי'. אבל באמת חייבי מיתות שוגגין נמי פטור וע"כ אין צריך ליתן רק עד שיכביד דלר"ל שאמר בחידוש הוא שחידשה תורה דחייבי מיתות שוגגין חייבין אם כן צריך ליתן אפי' משהכביד נמי דהא לא הוי רק כחייבי מיתות שוגגין כיון דאמדוהו לחיים וא"כ פטור דהא יצא מב"ד זכאי. מתניתא מסייע לרשב"ל אמדוהו למיתה וחי' מאימתי מונין לו משיכביד (וט"ס וצ"ל משיקל) א"ר

יוסי לית כאן משיכביד (ט"ס וצ"ל משיקל) אלא משעה ראשונה נ"ל דהוא טעות הדפוס וגרסינן ליה אח"כ וכן צ"ל מתניתא מסייע לרשב"ל אמדוהו למיתה וחי' מאימתי מונין לו משיקל. הדא אמרה חידוש מקרא הוא שיתן אין תימר אומד של טעות הי' יתן עד שעה שימות והוא ט"ס וצ"ל יתן משעה הראשונה (פי' שאומר דמתניתא מסייע לרשב"ל שאומר חידוש הוא שחידשה תורה בחובל בחבירו דאין חייבי מיתות שוגגין פוטרתו דהא אמרינן דאמדוהו למיתה וחי' מאימתי מונין לו משיקל (פי' שמשיקל צריך לשלם משום דאע"ג דאמדוהו למיתה אעפ"כ משעה שהיקל נמצא דאינו חייב מיתה ואע"ג דהוי כחייבי מיתות שוגגין וכמו שכתבו התוס' אפ"ה חייב לשלם וא"כ לרשב"ל שאומר דחידוש הוא שחידשה תורה וע"כ חייב לשלם משיקל. אבל תחילה קודם שהכביד פטור מלשלם דאז כיון דאמדוהו למיתה ה"ל כחייבי מיתות ממש וע"כ פטור רק לאח"כ לאחר שהיקל ה"ל כחייבי מיתות שוגגין וע"כ צריך לשלם משעה שיקל. אבל תחילה כשאמדוהו למיתה והיקל כיון שה ה רשות ביד ב"ד להורגו הוה כמו דאתעביד בי' מיתה ממש וא"כ פטור אבל לאחר שיקל נמצא דאינו מחוייב מיתה ולא הוי רק כחייבי מיתות שוגגין. וחייבי מיתות שוגגין חייבין משום דחידוש הוא שחידשה תורה אבל לריב"ח שאומר אומד של טעות הי' א"כ אמדוהו למיתה וחי' איגלאי מילתא למפרע דאומד של טעות הי' א"כ אמאי אינו ניתן לו רק משעה שיקל ואמאי אינו נותן לו משעה ראשונה כיון דאיגלאי מילתא דאומד של טעית הי' ולא הי' עליו חיוב מיתה כלל א"כ יתן משעה ראשונה:

ובכאן צריך לגרוס א"ר יוסי לית כאן משיכביד אלא משעה ראשונה וכבר ביארתי שהוא ט"ס וצ"ל לית כהן משיקל אלא משעה ראשונה (פי' שר' יוסי אומר לית כאן משיקל אלא משעה ראשונה (פי' אפי' לר"ל שאומר חידוש שש ק מקרא הוא שיתן אעפ"כ צריך ליתן משעה ראשונה כיון דחי' אח"כ א"כ לא הוי רק כחייבי מיתות שוגגין וחייבי מיתות שוגגין חייב לר"ל דאמר חידוש הוא שחידשה תורה דלא ס"ל כמו שביארתי מתחילה דכיון דאמדוהו למיתה א"כ בשעה שאמדוהו והי' רשות ביד ב"ד להורגו א"כ הוי כמו דעבדו בי' החומר של מיתה ממש ע"כ חמור יותר מחייבי מיתות שוגגין (וכה"ג כתב הקצה"ח גבי רודף בסנהדרין (ד' ע"ב) דהוי כמו בעבדו בו החומר של מיתה ממש ע"ש לענין מה שכתב דאם עבדו בי' החמור של מיתה ממש פטור אפי' לצאת י"ש נמי. ותירץ בזה הקושי' של התוס' גבי הנהו דיכרי עיי"ש ודו"ק). ור' יוסי סובר דלא הוי רק כחייבי מיתות שוגגין וע"כ אפילו לר"ל שאומר חידוש הוא שחידשה התורה בחובל בחבירו

דאפי' חייבי מיתות שוגגין נמי פטורין ע"כ צריך שיתן משעה ראשונה וכמו לריב"ח שאומר דאומד של טעות הי' ואין בזה נ"מ ביניהן ודו"ק):

הלכה ה

קטע ב

שם (ה"ה) מתני' רוצח שנתערב באחרים כולן פטורין ר' יהודה, אומר כונסין אותו לכיפה ובגמ' א"ר יוחנן ברוצח שנתערב בכשירים היא מתניתא ר' שמעון בן לקיש אמר ברוצח שלא נגמר דינו ונתערב ברוצח שנגמר דינו היא מתניתא שמואל אמר בשור בשוורי' היא מתניתא ובדא תנינן כונסין אותו לכיפה ופי' הפ"מ אם בשור בשוורים היא מתניתא קשי' בדא תנינן כונסין אותו לכיפה ומאי טעמא הוה פליג ר' יהודה בשוורים ובמראה הפנים כתב בשור בשוורים היא מתניתא כו' ואיפשר לפרש בהא תנינן כו' דבניחותא קאמר וכמו אי הכי היינו דתנינן והוי כמסקנא דהתם וכדפרישית במתניתין אלא דלישנא דהאי ש"ס בתמיה וקושי' היא:

ולי נראה דהירושלמי אזיל לשיטתי' דלא לשיטת הש"ס דילן דאמרינן בזבחים (ד' ע"ג) דבעלי חיים חשיבי ולא בטלי אלא דבעלי חיים הוי ככל שדרכו להמנות וכמו דאמרינן כם (ד' ע"ב) וניבטלו ברוב וכי תימא חשיבי ולא בטלי הניחא למ"ד כל שדרכו למנות שנינו אלא למ"ד את שדרכו לימנות שנינו מאי איכא למימר כמו דאיתא בירו' במס' עבודת כוכבים (פ"ה הי"ב) ר"י בן חנינא בעי איסורי הנאה מהו שיבטלו בצירוף והתנינן שור הנסקל תפתר בחתיכות (פי' דחתיכות אינה בטילה מחמת שהיא ראוי' להתכבד אבל שור הנסקל בחיים בטיל) וע"כ מקשה לשמואל דאמר בכור בשוורים היא מתניתא בדא תנינן כונסין אותו לכיפה ומ"ט אינו בטל וא"כ יהיו כולם מותרים והא דאמרינן בזבחים (ד' ע') כל הזבחים שנתערבו בחטאות המתות או בשור הניסקל אפי' אחת ברבוא ימותו כולן היינו דווקא לגבוה וכמו דאיתא בתמורה (ד' כ"ח) וצריכא דאי אשמועינן לגבי קדשים משום דמאיסי כו' וכן בירושלמי (פ"ב דערלה) עד כאן דבר שהוא מעלה ומתיר להדיוט דבר שהוא מעלה ומתיר לגבוה כו' פי' אי מהני ביטול לגבוה וכן אמר ר' חנינא התם אמר ר' חנינא הדא דתימר עולות בעולות אכל חטאת בעולות הרי יש כאן ודאי בלא תעשה (פי' דלפי"ז הא דמהני ביטול היינו בשנתערב איברי עולה באיברי חטאת וחטאה הוא נאכל לכהנים וע"כ מהני ביטול אבל איברי חטאת באיברי עולה א"כ הביטול לגבוה ולגבוה לא מהני ביטול):

וע"כ מקשה הירו' אם בשור בשוורים היא מתניתא בדא תנינן כונסין אותו לכיפה (פי' אמאי לא יהיו מותרים באכיל') וזהו דווקא לשיט' הירו' אבל לשי' הש"ס דילן לא מקשה

על זה דהא בזבחי' (ד' (ד' ע"ג) איתא שם רב אשי אמ' אפי' תימא רבנן חשיבי ולא בטלי וא"כ כיון דמ"מ אסורים ע"כ סובר ר' יהודה כונסין אותו לכיפה וכמו שפי' רש"י בסנהדרין שאין צריך לסוקלן שלא להטריח ב"ד אלא כונסים אותו לכיפה ועוד אפי' לפי מאי דמשני שם (ד' ע"ב) רב פפא האי תנא תנא דליטרא קציעות הוא דאמר כל דבר שיש בו מנין אפי' בדרבנן לא בטל וכש"כ בדאורייתא דתנן ליטרא קציעות שדרסה ע"פ עיגול כו' ר"מ אומר ר"א אומר רואין את העליונות כאלו הן פרודות והתחתונות מעלות את העליונות כו' ר"י אומר ר"א אומר אם יש שם ק' כו' ר' יהושע אומר אפי' יש שם ג' מאות כו' לא יעלו וא"כ סובר ר' יהודה דכל דבר שיש בו מנין אפי' בדרבנן לא בטיל וע"כ ניחא דר' יהודה לטעמי' דאמר כונסין אותו לכיפה משום דסובר דכל דבר שבמנין אפי' בדרבנן לא בטיל וע"כ כונסין אותו לכיפה:

אבל הירושלמי לטעמי' שביארתי בספרי נועם ירושלמי (פ"ד דערלה) דר' יהוד' סובר דכל דבר שדרכו לימנות בטל והוא כמו דאיתא בירושלמי (ס"ד דתרומות) ליטרא קציעות שדרסה כו' ר' אליעזר אם יש שם מאה כו' ר' יהושע אומר אפילו יש שם מאה כו' דברי ר' יהודה ר' מאיר אומר ר"אאומר אם יש שם מאה פומין תעלה ואם לאו כו' ר' יהושע אומ' אפי' יש שם שלש מאות פומין לא תעלה וא"כ גירסת הירוש' הוא בהיפוך דר"מ מחמיר ור' יהודה מקיל ור' יהודה סובר דכל דבר שבמנין בטל וע"כ ביארתי שם דבירושלמי (שם פ"ב דערלה) הגירסא בהיפוך מגירסת הש"ס דילן דבש"ס דילן ביבמות (ד' פ"א) איתא חתיכה של חטאת טמאה שנתערבה במאה חתיכות של חטאות טהורות וכן פרוסה של לחם הפנים טמאה שנתערבה במאה פרוסות של לחם הפנים טהורות תעלה ר' יהודה אומר לא תעלה ובירושלמי הגירסא להיפוך דאיתא שם תני פרוסה של לחם הפנים שנתערבה במאה פרוסות של חולין וכן חתיכה של חטאת שנתערבו במאה חתיכות של חולין לא יעלו ר' יהודה אומר יעלו מ"ט דר' יהודה ושה אחת מן הצאן מן המאתים וקשי' כתיב מאתים ור' יהודה אומר מאה כתיב חיים ור' יהודה אומר שחוטים ר' חיננא אמר חיים עשו אותן כדבר שדרכו להימנות (פי' שצריך מאתים דהיינו לגבוה):

וא"כ ת"ק מחמיר ור' יהודה מיקל והוא דת"ק סובר דכל דבר שדרכו לימנות לא בטל ור' והודה סובר דבטל והוא משום דהירושלמי לטעמי' שר"מ סובר כל שדרכו לימנות אינו בטל ור"י סובר דבטל:

וע"כ מקשה הירושלמי אי בשור בשוורים היא מתניתא בדא תנינן כונסין אותו לכיפה. דהא לשיטת הירושלמי בעלי חיים עשו אותן כדבר שדרכו להמנות ור' יהודה סובר דכל דבר שבמנין בטל וא"כ אמאי סובר ר' יהודה דכונסין אותו לכיפה. אבל לשיטת הש"ס

דילן הוא או שהטעם הוא משום דכל דבר שבמנין אפי' באלף לא בטל ור' יהודה לטעמי' שסובר דכל דבר שבמנין אפי' בדרבנן לא בטל וכש"כ בדאורייתא או משום דבעלי חיים חשיבי ולא בטלי וע"כ לא פריך הש"ס דילן על זה:

והא דבירושלמי אינו מתרץ על זה היינו משום דיש לתרץ וכמו שביארתי בספרי נועם ירושלמי (ספ"ג דערלה) ר' יוחנן וריש לקיש חד אמר דברי ר"מ עשרה דברים מקדשים וחרנא אמר דברי ר"מ כל הדברים מקדשים כו' וביארתי שם דלאו הכל מודים בזה שר' יהודה מיקל וכמו דאמרינן בירושלמי (פ"ד דתרומות) הדא מסייע לר' יוחנן דו אמר הניין אינון (פי' לר"מ דאי סובר ר"מ כל כל הדברים מקדשין דהיינו כל שדרכו לימנות לא בטל וא"כ תקשה מתניתין (פי"ז דכלים ה"ה) הרימון שאמרו לא קטן כו' ולמה כו' שיהיה רימוני באדן מקדשין בכל שהוא אלמא דווקא רימוני באדן אבל לא שאר רימונים והתוס' כתבו בזבחים (ד' ע"ב) דבאותה משנה יש לדקדק דסתם רימונים אפי' כל שדרכו לימנות לא חשיבי אבל הירושלמי סובר דהוי כל שדרכו לימנות א"כ צ"ל תניין אינון ע"ש שהארכתי בזה (בספ"ג דערלה):

וע"כ מחולקים הגירסות שבליטרא קציעות בין הירושלמי לשיטת הש"ס דילן שיש תנאים שמחליפים הגירסא שאדרבא ר"מ סובר ששה דברים מקדשין ור' יהודה אומר כל שדרכו לימנות אפי' באלף לא בטיל והכי משמע מתניתין (פי"ז דכלים ה"ה) שר"מ סובר דכל שדרכו לימנות בטל וא"כ ר' יהודה מחמיר דכל שדרכו לימנות אפי' באלף לא בטיל וע"כ אף דבעלי חיים הוי כל שדרכו לימנות אעפ"כ ר' יהודה לטעמי' שסובר דכל שדרכו לימנות לא בטל וע"כ סובר ר' יהודה דכונסין אותו לכיפה:

ובזה איפשר לומר דע"כ הגירסא מוחלפת בין הירושלמי להש"ס דילן דבש"ס דילן איתא בסנהדרין אמר ר' אבהו אמר שמואל הכא ברוצח שלא נגמר דינו שנתערב ברוצחים אחרים שנגמר דינן כו' וריש לקיש משני דהכא בשור שלא נגמר דינו שנתערב בשורים אחרים ולגירסת הר' יצחק כו' בתוס' שם הוא בשוורים מעלי' וכדמסיק) ובירושלמי הוא להיפוך דר"ש בן לקיש שאמר ברוצח של נגמר דינו ונתערב כו' ושמואל אמר בשור בשוורים היא מתניתא והוא דר' יוחנן ור"ל פליגי דר' יוחנן סבר את שדרכו לימנות בדר' מאיר ור"ל סובר כל שדרכו לימנות שנינו וא"כ לר' יוחנן שסובר את שדרכו למנות א"כ הוא מיקל לגבי ר' יהודה וסובר דאינו מקדש רק את שדרכו לימנות ור' יהודה סובר דכל שדרכו לימנות לא בטל בל לר"ל צ"ל הגירסא כמו דאיתא בירושלמי דמחליף דר"מ לדר"י דר"מ סובר דכל שדרכו לימנות לא בטל ור"י מיקל וא"כ קשה דאיך יתרץ ריש לקיש דבשור בשוורים היא מתניתא אי גרסינן בשוורים מעלי' כגירסת הריב"ם א"כ איך

אמר ר' יהודה כונסין אותו לכיפה אך הש"ס דילן לטעמי' כמו דמשני רב אשי דבעלי חיים חשיבי ולא בטלי וא"כ ר' יהודה נמי מודה בזה אבל הירושלמי לטעמי' שסובר בירושלמי (פ' השוכר את הפועל) דשור הנסקל הוא דווקא בחתיכות וא"כ תקשה דלר"ל איך קאמ' ר' יהודה כונסין אותו לכיפה דכיון דר"מ סובר דכל שדרכו לימנות לא בטל וא"כ ר' יהודה מיקל וא"כ אמאי אמר ר' יהודה דכונסין אותו לכיפה ובירושלמי (ספ"ג דערלה) ר' יוחנן ורשב"ל חד אמר דברי ר"מ עשרה דברים מקדשין וחרנא אמר דברי ר' מאיר כל הדברים מקדשין וזהו הפלוגתא דבש"ס דילן ביבמות (ד' פ"א) דפליגי ר' יוחנן וריש לקיש אי את שדרכו למנות שנינו או כל שדרכו למנות שנינו וא"כ לר"ל ר"מ מחמיר ור' יהודה מיקל דכל שדרכו למנות בטל וא"כ אמאי סובר ר' יהודה דכונסין לכיפה וע"כ מהופך הגירסא דריש לקיש אמ' ברוצח שלא נגמר דינו כו' ושמואל אמר בשור בשורים היא מתניתא כדי לתרץ הקושי' שמקשה הירושלמי אם בשור בשוורים היא מתניתא בדא תנינן כונסין אותו לכיפה:

ובזה יתבאר הירושלמי (פ"ב דערלה) האיך סבר ר' יהודה אי גר' אליעזר או כר' יהושע אי כר"א מעלה ואוכל אי כר' יהושע מעלה ושורף והארכתי בזה הרבה דהמפרש מהרא"פ נדחק בזה הירושלמי ושם ביארתי דקאי אהא דר"א ור' יהושע במנחות (ד' כ"ו) דנטמאו שני' כו' והגהתי שם דצ"ל הגירסא בהיפוך עיי"ש:

וכעת נראה לי דקאי אהא דר"א ור' יהושע דפליגי בליטרא קציעות דלר"א כל שבמנין בטיל ולר' יהושע לא בטיל ואף שבירוש' הגירסא הוא בהיפוך (בפ"ד דתרומות) אך לפי מה שביארתי דתנאים פליגי בזה ומוכח לשיטת הירושל' (וממתניתין פי"ז דכלים) דר"י סובר דווקא את שדרכו לימנות וכן ר' יוחנן סובר דאת שדרכו לימנות לא בטל וא"כ ר' יהודה סובר דכל שדרכו למנות לא בטל וא"כ קשה הא דתני' בברייתא לפי גירסת הירושלמי דר' יהודה אומר תעלה וא"כ קשה דאיך העלה דהא כל שבמנין אפי' באלף לא בטיל וע"ז אומר האיך סבר ר' יהודה אי כר"א מעלה ואוכל (פי' אליבא דר"א ניחא שפיר דר"א סובר דכל שדרכו למנות בטיל אפי' לר' יהודה) אי כר' יהושע מעלה ושורף דכיון דר' יהושע סובר דכל שדרכו לימנות לא בטל וכמו שהגירסא הוא בש"ס דילן א"כ מעלה ושורף והא דמעלה הוא משום גזל השבט דלכהנים שרי' או שמקשה דאי אליבא דר' יהושע מעלה ושורף כיון דסובר דכל דבר שבמנין אפי' באלף לא בטיל א"כ אמאי מעלה דהא לכהני' שרי ואם לא יתן לכהנים מעלה ושורף וא"כ צריך לומר דר' יהודה כר"א סבירא לי' ולא כר' יהושע וע"כ בש"ס דילן מהפך הגירסא שת"ק אומר תעלה ור'

יהודה אומר לא תעלה ור' יהודה לטעמי' דקא סבר כל דבר שבמנין אפי' באלף לא בטיל כמו שכתבו התוס'
אבל הכא ניחא דכיון דתניין אינון וא"כ תנא דמתניתין סובר דר' יהודה אומר כל שדרכו לימנות אפי' באלף לא בטיל וע"כ סובר ר' יהודה דכונסין אותו לכיפה ודו"ק:
ובזה יתבאר הא דאמר ר' יוחנן ברוצחין שנתערב בכשירים היא מתניתא וא"כ קשה קושי' הש"ס בסנהדרין (ד' עט) מאן אחרים אלימא אחרים כשירים פשיטא ותו בהא לימא ר' יהודה כונסין אותו לכיפה וע"כ נראה לי שר' יוחנן נמי מפרש בשור בשורים כמו דאמר שמואל ולר' יוחנן לא קשי' אם בשור בשורים היא מתניתא בדא תנינן כונסין אותו לכיפה דכיון דר' יוחנן סובר ביבמות (ד' פא) דאת שדרכו לימנות שנינו וא"כ ר' יהודה מחמיר וסובר דכל שדרכו לימנות וא"כ ניחא הא דאמר ר' יהודה כונסין אותו לכיפה והנה לפי מה שביארתי הוא לפי מאי דמסיק בש"ס דילן בסנהדרין (ד' פ') דאמ' רבא שור שנגמר דינו שנתערב בשורים אחרים מעלי' סוקלין אותן ר' יהודה אומר כונסין אותן לכיפה וכמו שכתב הריב"ם אך תחילה מוקי לה בשור שנתערבו בשורים אחרים שנגמר דינן ואח"כ מסיק רבא דמיירי שנגמר בשנתערב בשורי' אחרי' מעלי' וכפירוש רבינו הם ועיין במהרש"ל ובמהרש"א ודו"ק:

הלכה ו

קטע ב

שם (ה"ו) מתניתין מי שנתחייב שתי מיתות ב"ד נידון בחמורה עבר עביר' שיש בה ב' מיתות ב"ד נידון בחמורה. ר' יוסי אומ' נידון בזיק' הראשונ' שבא עלי' כו' ובגמ' תמן תנינן ר' יוסי אומ' נידון בזיק' הראשונ' שבאה עליו כיצד חמותו ונעשה א"א ה"ז בשריפהאשת איש ונעשית חמותו בחניקה. בא על חמותו והיידא לה חמותו וכלתו האיך עבידא כו' חמותו וכלתו כאחת מה אמר בה ר"י חומר בקל מה אמר בה ר"י שני איסורין מה אמ' בה ר"י (ופי' הפ"מ השתא מהדר להבעי' חמותו וכלתו כאחת מה אמר בה ר"י אם דווקא אשת איש קאמר ר"י דאינה חל על איסור חמותו אבל כלתו דחמורה היא דבסקילה הוא מודה דחל על איסו' חמותו) והוא תמוה דהא ר"י אומ' דנידון בזיקה הראשונה הבאה עליו ואשת איש ואח"כ נעשית חמותו בחניק' אע"ג דחמותו היא בשריפה ואשת איש היא בחנק א"כ סובר ר"י דאין איסור חל על איסור אפי' חומר על הקל ולא כמו ר' יהוד' דאיתא בירושלמי לעיל (פ"ז דסנהדרין ה"ו) אחותו ואשת איש את תופשו משום אחותו מבריחו מן החמורה ומקנתרה בקלה לית את יכיל ואף שסובר ר' יהוד' דאין איסו' חל על איסור אף באיסו' מוסיף וכמו שאומר ר' יהודה דבאשת אביו והיא אמו שאינו חייב

עלי' רק משום אמו וכמו שהקשה ר' יוסי שם הרי חורגה הרי הוא חייב עלי' משום אשת איש והגהתי שם שצ"ל הרי חורגה חייב עלי' משום אשת אב ובנה אינו חייב עלי' משום אשת אב אלמא דלית לי' לר' יהודה איסור מוסיף ועיין במה שביארתי לעיל דלשיטת הירושלמי אין הטעם משום גזירת הכתוב באמו ואשת אביו לר' יהודה אלא דר' יהודה סובר דאין איסור חל על איסור (ודלא כשיטת הש"ס דילן שהוא מגזירת הכתוב) ואעפ"כ סובר ר' יהודה דחל חמור על קל:

והא דמיבעי' לי' בירושלמי חמותו וכלתו כאחת היינו שנשאו שניהם בבת אחת היינו שהוא נשא את הבת ובנו נשא את האם אם חייב בבת אחת דבאיסור מוסיף מודה ר' יוסי וכמו דאמרינן בש"ס דילן בסנהדרין (ד' פ"א) מודה ר' יוסי באיסור מוסיף. ולהירושלמי איסור בת אחת קיל טפי וכמו שביארתי (בפ"ג דב"ק) דלהירושלמי איסור מוסיף חמור מבת אחת וכמו שכתבו התוס' ביבמות (ד' ל"ג) בד"ה בר קפרא כו' וקשה לר"י דמשמע דבאיסור מוסיף חל טפי על איסור מבאיסור בת אחת כו' וע"כ מיבעי' לי' מאי סבר ר' יוסי בחמותו וכלתו כאחת. וכן לקמן מיבעי' ליה לר' ישמעאל שסובר דחל איסור מוסיף ומיבעי' ליה באיסור בת אחת). חומר בקל מה אמר בה ר' יוסי שני איסורין כאחת מה אמר בה ר' יוסי. ואיפשר לפרש דמיבעי' לי' בבת אחת בחומר בקל דילמא בחומר בקל תפוש החמור ואינו חייב על הקל משא"כ שני איסורין כאחת דהיינו ששניהם שוין איפשר דחלים תרווי' וכמו שכתבו התוס' ביבמות (ד' ל"ג) דבאיסור בת אחת תופשין החמור אבל בשני איסורין כאחת איפשר דחיילי תרווי' דאין לא' במה לדחות את חבירו את האיסור השני וע"כ איפשר דחיילי תרווי'. וע"כ בעי חומר בקל מה אמר בה ר' יוסי דילמא בבת אחת והא' חמור תופשין החומר ואין איסור הקל חלה עלי' אבל שני איסורין כאחת מה אמר בה ר' יוסי דכיון דשניהם שקולי' וא"כ איזה מהם חל וכיון שאין א' יכול לדחות האיסו' השני ע"כ חלי' שניהם או דלא חלים שניהם להתחייב משום שניהם אלא דבאיזה מהם ששגג חייב משא"כ אי תופשין החמור צריך להיות שוגג באותו איסור ועיין לקמן ושם יתבאר:

ועוד איפשר לפרש שצ"ל קל בחומר מה אמר בה ר' יוסי (פי' שבאיסור מוסיף מודה ר' יוסי דהכי מוכח בכריתות (ד' י"ד) דתנן ר' יוסי אומר אם עבר זקן ונשאה חייב עלי' משום אשת אב ואמרינן שם מי אית לי' לר' יוסי איסור חל על איסור והא תנן עבר עבירה שיש בה שתי מיתות נידון בחמורה ר' יוסי אומר נידון בזיקה ראשונה שבאה עליו ותני כיצד אמר ר' יוסי נידון בזיקה הראשונה שבאה עלי' חמותו ונעשית אשת איש נידון משום חמותו אשת איש ונעשית חמותו נידון משום אשת איש אמר ר' אבהו מודה ר'

יוסי באיסור מוסיף מאי איסור מוסיף איכא הכא כגון דאיכא ברא לסבא מיגו דאיתוסף איסורא לגבי ברי' איתוסף איסורא לגבי דידיה:

וע"ז מיבעי' לי' בירושלמי קל בחומר מה אמר בה ר' יוסי דילמא דווקא חומר בקל או ששני האיסורים שוים אבל קל בחומר ל חל אליבא דר' יוסי אפי' באיסור מוסיף וכמו שכתבו התוס' ישנים בכריתות (י"ד) בד"ה מודה ר' יוסי באיסור מוסיף שאיסור חמור חל על איסור קל או באיסור שוין כגון איסור אח ואיסור אחות אשה אבל קל על חמור לא חיילא פי' באיסור מוסיף הילכך חמותו ונעשי' אשת איש כו' ור"י דאיתא לאסופי באשת אב אינו מודה בהני דהזכיר ת"ק דבשלמא בכלתו דבסקילה חייל אבת בתו דבשריפה ואשת אב חייל על כלתו דשניהם שוין אבל אשת איש דבחנק לא חיילא אשריפה ואסקילה כו' והנה בש"ס דילן לא משמע הכי דהא אמרינן בסנהדרין (ד' פ"א) א"ל רב אדא בר אהבה לרבא חמותו ונעשית אשת איש נידון בחמותו ונידון נמי באיסור אשת איש דהא אמר ר' אבהו מוד' ר' יוסי באיסור מוסיף א"ל אדא ברי בתרי קטלי קטלית לי'. וא"כ משמע דלענין התראה אם התרו בו משום אשת איש או לענין חטאו' דחייב ב' חטאות משמע דחל אשת איש על חמותו אע"ג דאשת איש קל שהוא בחנק מחמותו שהיא בשריפה:

אך הירושלמי מיבעי' לי' אם חל קל על חמור באיסור מוסיף ואח"כ מיבעי' לי' שני איסורין כאחת אע"ג דכבר מיבעי' לי' בחמותו וכלתו כאחת אך התם כלתו חמור מאשת איש ע"כ איפשר דחל כלתו ולא חמותו אכל שני איסורים כאחת דהיינו ששניהם שוין מיבעי' לי' וכמו שביארתי תחילה:

קטע ג

עוד שם כמה דאשתאלת על דר' יוסי כך אשתאלת על דר' ישמעאל דתני בשם ר' ישמעאל והכי גרסינן נתאלמנה ונתגרשה נתחללה וזינתה ואח"כ בא עלי' חייב על כל אחת ואחת זינתה ונתחללה ונתגרשה ונתאלמנה אינו חייב אלא אחת וע"ז מיבעי' לי' נתאלמנה ונתגרשה כאחת מה אמר בה ר' ישמעאל (פי' אם סובר דבבת אחת נמי חל או לא וכמו שביארתי לעיל ששיטת הירושל' דבת אחת קיל מאיסור מוסיף) (ומה שנדחק שם הפ"מ דאיך איפשר שתהי' נתאלמנה ונתגרשה כאחת ופי' דאיפשר בספיקא דהיינו כגון שקדשה א' בקידושי ספק ובא אחר וקידשה קידושין גמורין דהדין בזה דמגרש ראשון והשני נושאה כמו דאיתא בגיטין (ד' פ"ט) והשתא אם באותה שעה שקיבלה הגט מהראשון מת הכני והשתא חל עלה איסור גרושה ואיסור אלמנה כאחת והוא דוחק דא"כ לא הוי גרושה רק מספק וכבר ביארתי בספרי עמק יהושע (ס' ט"ו) דמיירי כמו דאמרינן

בקידושין (ד' נ"ט) בא א' ואמר הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר שלשים יום ובא א' ואמר לה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר עשרים יום ובא א' ואמר הרי את מקודש' לי מעכשיו ולאחר עשרה ימים ואמרינן התם דר' יוחנן סובר דאפילו מאה תופסין בה וכן שיטת הירושלמי וכמו דאיתא ביבמות (פ"ג ה"ד) ובקידושין (פ"ג ה"א) וההיא דאמר ר' אבהו בשם ר' יוחנן אפי' קידושי מאה תופסין בה דלא כב"ש) וע"כ מיבעי' לי' אם נתארמלה ונתגרשה כאחת מה אמר בה ר' ישמעאל ומיבעי' לי' אח"כ חומר בקל מה אמר בה ר' ישמעאל שזהו בבת אחת וחומר בקל דהא גרושה חמורה מאלמנה שגרושה אסורה אפי' לכהן הדיוט ואח"כ מיבעי' לי' שני איסורין כאחת מה אמר בה ר' ישמעאל (פי' ששני איסורין כאחת דהיינו ששניהם שוים) או דמיבעי' לי' באיסור מוסיף דקל על חמור וכמו שביארתי לעיל באיבעי' דמיבעי' לי' אליבא דר' יוסי (וכצ"ל) קל בחומר מאי עביד לי' אי בעינן באיסור מוסיף שיהיו שניהם שוין וכמו שביארתי לעיל אליבא דר' יוסי דמיבעי' לי' הכא. וכמו שהבאתי התוס' ישנים והוא דלא כמו שכתבו התוס' ביבמות (ד' ל"ג) בד"ה אמר ר' יוסי כו' דאע"ג דבאיסור מוסיף חל לר' יוסי אפי' באיסור קל על איסור חמור כדפריך רב אדא בסנהדרין (ד' פ"א) ולידון נמי באיסור אשת איש דאע"ג דאיסו' אשת איש קל מאיסור חמותו כו' דלא כמו שכתבו התוס' ישנים שהבאתי) ועיין בספרי נחלת יהושע (ס"א) על הא דאמרי' בירו' (פ"ג דב"ק ה"ב) א"ר יוסי ב"ב אהי' דר"מ כר"ע (פי' דאי לי' בכריתו' (ד' י"ד) דחייב משו' שבת ויוה"כ דתני' מניין ל וה"כ שחל להיות בשבת ועשה מלאכה מניין שחייב ע"ז בעצמו וע"ז בעצמו ת"ל שבת היא יוה"כ הוא דברי ר' עקיבא ר' ישמעאל אומר אינו חייב אלא אחת אלמא דר' ישמעאל לית לי' איסור בת אחת וא"כ מאי מיבעי' לי' וביארתי שם דהא דאינו מתחייב בבת א' לאו משום דלית לי' איסור בת אחת אלא הטעם משום דשבת ויוה"כ שם א' הוא ואין לו במה להתחייב שתים. וע"כ באיזה מהם ששגג חייב ועיין בספרי נחלת יהושע (ס"א) מה שכתבתי על התוס' ביבמות (ד' ל"ג) דלמאן דלא ס"ל בת אחת חייב משום החמור ובעינן שישגוג באיסור החמור עיי"ש שהקשיתי מהא דחולין (ד' ק"א)וריה"ג לית לי' איסור כולל כו' שלח רבין משמי' דריב"ח למאי דאפכן שגג בשבת והזיד ביוה"כ חייב הזיד בשבת ושגג ביוה"כ פטור מ"ט אמ' אביי שבת קביע' וקיימא יוה"כ בי דינא קבעי לה א"ל רבא סוף סוף תרוייהו בהדי הדדי קא אתי ופירש"י ואין כאן אחרון וע"כ כי פטר ריה"ג משו' כו' ואי נמי הזיד בא' מהם הרי שגגת חבירו עומדת וחייב אלמא מאן דלית לי' איסור בת אחת והיינו דלא מתחייב אלא חדא אף עפ"כ ההיא חדא לא קביעא אלא באיזה מהם ששגג חייב אך איפשר דהירו' סובר דחומר בקל תפוש החמור וצריך

להתרות בו משום החמור או לענין החטאות שהשגגה יהי' בהחמור וע"כ מיבעי' לי' בשני איסורין כאחת דאיפשר דלא קביעא ובאיזה מהם ששגג חייב או דחיילי תרווייהו:

קטע ד

שם ר"י ב"ר חנינא אמר בשאינו יכול לקבל התרי' עיין מה שביארתי ע"ז בספרי נועם ירושלמי (ספ"ו דיבמות):

פרק י

הלכה ז

קטע ב

שם (ה"ז) ר' שמעון אומר בהמתה לא בכורות ומעשרות שבתוכה שללה לא כסף הקדש ומעשר שני שבתוכה. ר' יוסי ב"ר חנינא בעי שער נשים צדקניות שבתוכה מהו נשמעינה מהדא ר"ש אומר בהמתה לא בכורות ומעשרות שבתוכה כו' עיין מה שביארתי על זה בספרי נועם ירוש' (בספ"ג דמוע"ק) ושם הארכתי ואיפשר לומר דפשיט לי' מדקאמ' בהמת' ולא בכור ומעשר שבתוכ'. וא"כ אי אין השיעור המחובר לגוף כגופה דמי א"כ אמאי מותרים לגמרי אמאי לא תאסר הגיזה שלהם המחוברת לגופה דהא הטעם משום דכתיב בהמתך מי שנאכלים בתורת בהמתך יצא זה שאין נאכלין בתורת בהמתך אלא בתורת בכור ומעשר וא"כ הגיזה שהיא מותרת לאחר שחיטה א"כ הוי בכלל נכסים (ועיין שם שביארתי דלפי שיטת הירושלמי היינו במחוברת לגופה וא"כ פשיט מהבכורות דמותרות ואפי' הגיזה ג"כ דאף דאין לגוז אפ"ה לאחר שחיטה יהי' מותרת הגיזה א"כ אמאי לא הוי בכלל הנכסים אלא ודאי כיון שמחוברים לגופה כגופה דמי והכי נמי שער נשים צדקניות):

שם קדשי עיר הנידחת ר' יוחנן אמר אין מועלין בהם רשב"ל אמר מועלין בהם מתיב ר' יוחנן לריש לקיש (והוא ט"ס וצ"ל מתיב ריש לקיש לר' יוחנן) על דעתיך דתימר מועלין בהם (והוא ט"ס וצ"ל אין מועלין בהם) ניתני שש חטאות מתות א"ל שכן אפי' עולה בדא מתה ר' הילא בשם רשב"ל מועלין בהם משום קדשי כו' ויקרבו על שם זבח רשעים תועבה:

[**והנה** צריך לבאר דבמאי פליגי ר' יוחנן וריש לקיש ונראה לי שהוא כמו דאמרינן בסנהדרין (ד' קי"ב) דר' יוחנן אמר זבח רשעים תועבה ואפי' לדמים נמי לא חזי משו' דזבח רשעי' כו' וע"כ סוב' דאין מועלין בהם ור"ל סובר דזבח רשעים תועבה הני מילי היכא דאיתנייהו בעינייהו אבל בדמים כיון דאשתני אשתני וע"כ סובר דמועלין בהם

משום שירעו עד שיסתאבו וא"כ פליגי אליבא דרבנן דסברי דבר הגורם לממון לאו כממון דמי וגם דלא כריה"ע דאמר קדשים קצים ממון בעלים הם. אלא הטעם דלר' יוחנן אין מועלים מחמת שאין ראוין לא להקרבה ולא לדמיהן ור"ל אמר דמועלים בהם משום דירעו עד שיסתאבו וכיון דאשתני אשתני:

אך לפי"ז לא יתיישב הירושלמי דאמרינן מתיב ריש לקיש לר' יוחנן על דעתיך דתימר אין מועלין בהם ניתני שש חטאות מתות דכיון שביארתי דעל קרבנות רשעים קאמר והוא משום דלא חזי לכלום א"כ תיפוק ליה דבכלל חמש חטאות היא דהא הוי חטאות שמתו בעלי' וכמו דאמרינן בסנהדרין (ד' קי"ג) כיון דאיכא חטאת שמתו בעלי' דלמיתה אזלא לא פסיקא ליה:

והנה הפ"מ כרב דיש לומר דבשל צדיקים שבתוכה מיירי דזה אינו לפי מה שביארתי דס"ל דקדשים לא הוי בכלל נכסים אלא דפליגי מחמת שאינם יכולים ליקרב דבקדשים של צדיקים שבתוכה הם בודאי קריבים והירושלמי הזה הוא תמוה:

ע"כ נראה לי דהא דקשי' לי ליתני שש חטאות מתות דלר' יוחנן דנדחה אף בחיי בעליהן משום דזבח רשעים תועבה וסובר דאפי' לדמיהן נמי לא חזי ואפי' בכל הקרבנות א"כ נדחית היא מתחילה קודם שמתו בעלי' ולא הוי אח"כ בכלל חטאת שמתו בעליה כיון דנדחית מעיקרא אלא דלא נהנין ולא מועלין וע"כ מקשה לי' ר"ל לר' יוחנן דניתני שש חטאות מתות דחטאת של עיר הנידחת כיון דנידחת מתחילה לא הוי בכלל חטאת שמתו בעלי'. ועיין תוס' תמורה (דף כ"א) בתוספות ד"ה ולד חטאת כו' ולא נהירא דמשמע לפירושו דריבוי ריעותא מביאין אותה למיתה ואדרבא סוגיין דשמעתין משמע דריבוי ריעותא מביאין אותה לידי רעי' דאמר רבא אבודת לילה לא שמי' אבודה כו' וא"כ הכא נמי כיון דאדחי מתחילה לא הוי בכלל חטאת שמתו בעלי' וע"כ פריך ר"ל לר' יוחנן דליתני שש חטאת מתות. והא דקאמר ר"ל כיון דאיכא חטאת שמתו בעלי' לא פסיקא לי' ר"ל סובר דאעפ"כ הוי בכלל חטאת שמתו בעלי' ואיפשר דסובר דבעלי חיים אינן נדחין ועיין לקמן בהוריות (פ"א ה"ב) ובפ"ז דגיטין הפריש חטאתו נתחרש או נשתטה או שהמיר או שהורו ב"ד מותר לאכול חלב ר' יוחנן אמר נדחית חטאתו ור' שמעון בן לקיש אמר לא נדחית חטאתו ואיפשר לומר דר' יוחנן סובר בעלי חיים נדחין וכמו דאמרינן בש"ס דילן בקדושין (דף ז') דאמר ר' יוחנן בהמה של שני שותפין כו' ש"מ תלת ש"מ בעלי חיים נדחין ור"ל דאמר דלא נדחית חטאתו היינו משום דסובר דאין בעלי חיים נדחין וא"כ לר"ל כיון דאין בעלי חיים נדחין לא הוי דיחוי וע"כ הוי בכלל חטאת שמתו בעלי' (וע"כ אמר ר' הילא בשם ריש לקיש מועלים בהם משום קדשי מומר (פי' דאם

המיר סובר ר"ל בהוריות דלא הוי דיחוי). ופריך ויקרבו. על שם זבח רשעים תועבה) אלא דר"ל פריך לר' יוחנן שסובר דבעלי חיים נדחין וא"כ ליתנייהו בכלל חטאת שמתו בעלי'. ובזה יתבאר הא שאמר ר"ל לר' יוחנן על דעתיך דתימר אין מועלים בהם ניתני שש חטאות מתות ויש לדקדק דלמה האריך בזה ואמר לו על דעתיך דתימר אין מועלין בהם וה"ל למימר מתיב ר"ל לר' יוחנן וליתני שש חטאות אך שאומר על דעתיך דתימר אין מועלין בהם ולר' יוחנן לטעמי' שסובר דבעלי חיים נדחין א"כ הא דמתה הוא לא משום חטאת שמתו בעלי' אלא דאין קריבין לא היא ולא שראוי' לדמים מצד זבח רשעים תועבה א"כ ליתני שש חטאות מתות וע"ז השיב לו שכן עולה בדא מתה (פי' דהא אפי' עולה נמי מתה משום שאינה קריבה וכן אינה רועה נמי אם כן אפי' עולה נמי מתה וע"כ לא תני שש חטאות מתות):

עוד שם אמר ר' עוקבא אוף בהדא אתפלגון שור שהוא יוצא ליסקל ונמצא עדים זוממין ר יוחנן אמר כל הקודם בו זכה רשב"ל אמר יאוש של טעות הוי וכן העבד שהוא יוצא ליהרג ונמצאו עדים זוממין ר' יוחנן אמר זכה לעצמו רשב"ל אמר יאוש של טעות הוי עיין מה שביארתי ע"ז לעיל (פ"ז) ועיין מה שביארתי ע"ז בספרי נחלת יהושע על מה שלא כתב הרמב"ם דין זה דעבד שנמצאו עדי' זוממין ושם כתבתי ב' תרוצים על זה עיי"ש]:

פרק יא

הלכה ד

קטע ד

ר' בא ר' יוחנן בשם רב הושעי' אינו חייב עד שיורה בדבר שעיקרן מד"ת ופירושן מדברי סופרים כגון הנבילה כגון השרץ שעיקרן מד"ת ופירושן מדברי סופרים אמר ר' זירא לעולם אינו חייב עד שיכפור ויורה בדבר שעיקרו מד"ת ופירושו מדברי סופרים כגון נבלה כגון שרץ שעיקרן מדברי תורה ופירושן מדברי סופרים והוא שיגרע ויוסיף בדבר שהוא מגרע והוא מוסיף זחלון אפי' דרב הושעי' א"ל צריך לך שחק לך לא צריך לך הפליג עלך (עיין מה שביארתי על זה בספרי נועם ירושלמי (פ"א דפיאה) שביארתי שם מה שזחלון אפי' דר' הושעי' והוא שאמר ר' יוחנן כל השיעורים הם הלכה למשה מסיני ואמרי' התם ר"י כדעתי' דאמ' כל השיעורי' הלמ"מ כו' מעה כסף שתי כסף ד"ת ר' הושעי' כדעתי' דאמר האוכל איסור בזמן הזה צריך לרשום עליו את השיעור שמא יעמוד ב"ד אחר וישנה עליו את השיעור כו' וע"כ זחלון אפי' דר' הושעי' משום שהודה לו ר"י ששיעורין הוא מדברי סופרים וכמו דאמר ר"י כגון הנבילה כגון שרץ שעיקרן

מד"ת ופירושן מדברי סופרים אלא דשיעורין דרבנן וע"כ זחלון אפי' דר' הושעי' עיי"ש מה שביארתי שם:

עוד שם התיב ר' ברכי' והא תנינן גופה של בהרת כגריס הקלקי מרובע אמר ר' אבמרי מאן דאמר הכן וכתב הפ"מ התיב ר' ברכי' על הא דאמר ר' זעירא והוא שיגרע ויוסיף ובדבר שהוא מוסיף גורע ובעי הא בכה"ג שייך ג"כ לומר בענין שיעור הנגע דתנן (בפ"ו דנגעים) גופה של בהרת כגריס הקלקי מרובע מקום הגריס תשע עדשות כו' והשתא אם הזקן ממרא אמר שאין צ"ל הגריס מרובע אלא אם יש בנגע שיעור גריס בין הכל טמא ואעפ"י שאין ארכו כרחבו נמצא מוסיף הוא בשיעור האורך וגורע בשיעור הרוחב והוי גורע מחמת שהוא מוסיף כתפילין וע"ז אמר מאן דאמר הכן אין הכי נמי דאיכא מאן דאמר כן אף בדיני הנגעים כמו כן:

והנה בכתובות בספרי נועם ירושלמי (פ"ד דכתובות ה"ד) ביארתי הא דאיתא שם אמר ר' אבמרי מאן דמר כן ופירשתי שם שהפי' הוא מי שהוא אומר כן וכן נ"ל ה"נ לפרש מאן דאמר הכן (פי' מי הוא שאומר כן) והוא שנ"ל דהא דקאמר אמר ר' זעירא עד שיכפור ויודה בדבר שעיקרו מד"ת ופירושו מד"ס כגון נבילה כגון שרץ שעיקרן מד"ת ופירושן מדברי סופרים היינו באיסורין והא דאמר והוא שיגרע ויוסיף בדבר שהוא מגרע ומוסיף קאי אהא דאם חלוק הזקן ממרא במצות עשה והוא כמו שביארתי בספרי עמק יהושע (ס' ד') שיטת הרמב"ם דסובר דהא אמרינן בסנהדרין (ד' פח) אמר ר"א אמר ר' הושעי' אינו חייב אלא על דבר שעיקרו מד"ת ופירושו מדברי סופרים ויש בו להוסיף ואם הוסיף גורע אינו חולק על הא דאמרינן שם בסנהדרין (ד' פז) ת"ר זקן ממרא אינו חייב אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר דבר שעיקרו מד"ת ופירושו מדברי סופרים כו' ור' יהודה על פי התורה אשר יורוך עד דאיכא תורה ויורוך כו' ור"א מוסיף דאפי' בתפילין דאין זה רק עשה וע"ז אמר ר"א אמר ר' הושעי' אינו חייב אלא על דבר שעיקרו מד"ת ופירושו מדברי סופרים ואם יש בו להוסיף ואם הוסיף גורע ואין לנו אלא תפילין ואליבא דר' יהודה והרמב"ם סובר דלא כמו שכתבו התוס' בד"ה ואין כו' כל הנך דרשות דדרשינן לעיל כו' לא חיישׁ ור' אושעי' פליג אהא דלעיל והרמב"ם סובר דר"א אמר ר' אושעי' לא פליג אהא דפליגי ר"מ ור"י ור"ש:

והנה הא דאמרינן בירושלמי דר' יוחנן בשם ר' הושעי' אינו חייב אלא על דבר שעיקרו מד"ת ופירושו מדברי סופרים כגון הנבילה כגון השרץ וא"כ הוא הדין בכל האיסורין אם נחלקו בשיעורן שעיקרן מד"ת ופירוש מדברי סופרי' ואיכא תורה ויורוך וזהו בכל הדינים שבתורה וכמו דאמרינן בירו' שם (ה"ג) כי יפלא כו' בין דם לדם בין דם נדה לדם

בתולים בין דם נדה לדם זיבה לדם צרעת כו' בין נגע לנגע בין נגעי אדם לנגעי בגדים ולנגעי בתים. ובכולן לר' יהודה בעינן שיהי' עיקרן מד"ת ופירושן מדברי סופרים שיהא תורה ויורוך. ורק בחייבי עשה בעינן נמי שעיקרן מד"ת ופירושן מדברי סופרים אבל הכא בעינן שיגרע ויוסיף בדבר שהוא מגרע:

ובזה יתבאר התיב ר' ברכו' והא תנינן גופה של בהרת כגריס הקלקי מרובע (פי' אם פיחת ברחבו והוסיף בארכו ויש שיעור גריס בין הכל אם זהו מגרע ומוסיף בדבר שהוא מגרע). וע"ז אמר ר' אבמרי מאן דא' הכן (פי' מי הוא שאומר כן דבנגעים בעינן שיוסיף ויגרע בדבר שהוא מוסיף דבדיני נגעים זה הוא בכלל שאמרו תחילה בין נגע לנגע בין נגעי אדם לנגעי בגדים לנגעי בתים והוא כמו דאמרינן בסנהדרין (ד' פז) בין נגעי אדם בפלוגתא דר' יהושע ורבנן דתנן אם בהרת קדמה לשער לבן כו' נגעי בתים בפלוגתא דראב"ש ורבנן דתנן ר"א בר' שמעון אומר לעולם אין הבית טמא עד שיראה כשתי גריסין על שתי אבנים כו' ואין זה שייך להא דמגרע ויוסיף בדבר שהוא מגרע שזה לא נאמר רק בעשה וכמו שהבאתי שיטת הרמב"ם דר' אושעי' אינו חולק על הא דלעיל במה דפליגי ר"מ ור' יהודה ור' שמעון זע"ז אמר ר' אבמרי מאן דאמר הכן (פי' שבענין נגעים יהי' נצרך להכלל שהוא שיגרע ויוסיף בדבר שהוא מגרע):

וע"כ התיב ר' בא בר ממל והא תני שתי פרשיות שבמזוזה א"ל היא תפילין היא מזוזה (וכמו שכתב הפ"מ דטעמא דהירו' משום דבעינן שיהא על הארץ בשיטה אחרונה) התיב רב המנונא והא תני בציצית כו' א"ל גרע ולא הוסיף התיב ר' חגי קומי ר' יוסי והא תני שליש לרביכה (פי' שזהו הכל על מצות עשה) ולא בדבר שהוא ל"ת ומביא לידי דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת דבהא בעינן עד שיהא תורה ויורוך דהיינו שעיקרו מדברי תורה ופירושו מד"ס:

[**ובזה** איפשר לפרש הא דאיתא בירושלמי זחלין אפוי דר' הושעי' והוא דקאי אהא דא"ר זעירא לעולם עד שיכפור ויורה דבר שעיקרו מדברי תורה ופירושו מד"ס כגון נבילה כגון שרץ והוא שיגרע ויוסיף בדבר שהוא מגרע והוא מוסיף וע"ז זחלין אפוי דר' הושעי' והוא דר' זירא אמר עד שיכפור ויורה בדבר שעיקרו כו' כגון נבילה כגון שרץ וא"כ קאי בל"ת. וא"כ אמאי אמר אח"כ והוא שיגרע ויוסיף בדבר שהוא מגרע שזה לא קאי רק על מצות עשה וע"ז א"ר יוחנן דצריך לך שחק לך (פי' דקאי על ר' זעירא) דלא צריך לך הפלג עלך (פי' מי שאינו צריך דאמר ר' יוחנן על עצמו שר' יוחנן הבין מעצמו) וע"כ קאמר שם ר' בא ר' יוחנן בשם ר' הושעי' אינו חייב עד שיורה בדבר שעיקרו מד"ת ופירושו מדברי סופרים ולא קאמר והוא שיגרע ויוסיף שבזה אינו שייך רק בתפילין ובמצות עשה וע"ז

אומר דלא צריך לך הפלג עלך פי' אתה מרחקו. וע"ז שאמר ר' יוחנן לר"א שאינו צריך לו ע"ז אומר תלת עשר שנין עביד עלו קמי' רבי דלא צריך ליה פי' לפייסו על שאמר לו שאינו צריך וכמו דאיתא (בב"מ ד' ל"ג) בעי מיני' רב חסדא מרב הונא תלמיד וצריך לו רבו א"ל חסדא חסד' לא צריכנא לך את צריכת לי כו' אקפדי אהדדי כו' ודו"ק):

הלכה ו

קטע ב

שם (ה"ו) מתניתין המתנבא בשם כו' ובגמ' א"ר יוסי ב"ר חנינא הכל הי' בכלל לא תענה ברעך עד שקר יצא לידון בין באות בין במופת בין בעבודת כוכבים בין בשאר מצות אלא שעבודת כוכבים בין נתכוין לעקור את כל הגוף בין שלא נתכוין לעקור את כל הגוף דברי ר"ש פוטרין אותו (והוא ט"ס וצ"ל חונקין אותו) ודברי חכמים סוקלין אותו אבל בשאר כל המצות דברי חכמים סוקלין אותו ודברי ר"ש יבין לי' פיונטיי':

והנה הפ"מ פירש אבל בשאר מצות דברי חכמים סוקלין אותו דסברי רבנן אף בשאר מצות בסקילה ודברי ר"ש יבין לי' פיונטיי' ופי' הפ"מ נותנין לו כפי מחשבתו ודרכו פנטסי' מילה יונית היא מחשבה וציור דבר וכלומר רואין אם כונתו לעקור הדבר חייב ואם לבטל מקצת ולקיי' מקצת פטו' וסבירא להאי ש"ס דדווקא אליבא דר"ש אמרו כן אבל לרבנן אפי' בשאר כל המצות לעולם חייב הוא והוא דוחק:

ע"כ נ"ל שהוא כמו דאמרינן בסנהדרין (ד' צ') דבשאר כל המצות בביטול מקצת וקיום מקצת דברי הכל פטור והנה הטעם הוא דבשאר כל המצות בביטול מקצת וקיום מקצת יש לנביא לעבור לפי שעה (וכמו שכתב הרמב"ם בפ"ט מה' יסודי התורה):

וא"כ אם הוא נביא שנתנבא בתחילה אומר שם בירושלמי לדברי ר"ש יבין לי' פיונטי' והנביא שנתנבא בתחילה אם נתן אות ומופת שומעין לו ואם לאו אין שומעין לו וא"כ אם נתנבא בתחילה על קיום מקצת וביטול מקצת בשאר כל המצות א"כ צריך ליתן אות ומופת וא"כ אם לא בא האו' והמופת א"כ לא גרע משאר כל הדברי' שנתנבא לטובה שאם לא בא האות והמופת מיתתו בחנק והוא בכלל הא דתנן במתניתין נביא השקר המתנבא מה שלא שמע ומה שלא נאמר לו מיתתו בידי אדם ואע"ג דהאי קרא איירי בנביא שמתנבא בדבר הרשות דהיינו לטובה דאם היא לרעה אין ראי' מהאות והמופת וכמו שכתב הרמב"ם בסוף ה' יסודי התורה דב' הפורעניות שהנביא אומר כו' אלו אם לא עמדו דבריו אין בזה הכחשה לנבואתו כו' שהקב"ה ארך אפים ורב חסד ונחם על הרעה ואיפשר שעשו תשובה ונסלח להם כו' והוא מהירושלמי לעיל (ה"ה) אמר לי ירמי' אתה אומר כו' אומר לו תן סימן לדבריך אמר לי' אני מתנבא לרעה ואיני יכול ליתן

סימן (וכבר הארכתי בזה בספרי עמק יהושע (חלק ב') אבל אם מתנבא לטובה צרי' ליתן אות או מופת:

וא"כ אם הנביא מתנבא בקיום מקצת וביטול מקצת ע"י אות או מופת דהיינו כגון שנתנבא בתחילה וא"כ מיתתו בידי אדם דק"ו מדבר הרשות שחייב אך שאין עונשין מן הדין לרבנן ודילמא מיתתו בסקילה כמו בשאר כל המצות בעוקר כל הגוף כיון שהוכחש הנביא ע"י שלא בא האית והמופת אך לר' שמעון כאומר דבכל הדברים מיתתו בחנק וא"כ לא גרע מדבר הרשות דבחנק וכן בקיום מקצת וביטול מקצת ואפי' למ"ד אין עונשין מן הדין איפשר דזה גילוי מילתא בעלמא הוא וכמו דאמרינן בסנהדרין (ד' ע"ו) לאביי דבתו מאנוסתו לא גרע מבת בתו ועוד דהא ר"ש אית לי' דעונשין מן הדין וכמו דאמרינן בסנהדרין (ד' ע"ד) תני' רשב"י אומר העובד כו' ניתן להצילו בנפשו מק"ו ומה פגם הדיוט ניתן להצילו כו' וכי עונשין מן הדין קא סבר עונשין מן הדין (ועי' בספרי שפת הנחל (דרוש ט"ו) שהארכתי בזה) אך הירושלמי לטעמי' דאיתא בירושלמי (ספ"ח דסנהדרין) תני ר"א בר"ש אומר ההולך לעבוד כו' מצילין אותו בנפשו אם מפני כבוד בשר ודם מצילין אותו כו' וא"כ סובר הירושלמי דר"א בר"ש אמרה ולא ר"ש ולשיטת הש"ס דילן הוא דזה אמר ר"ש וראב"ש אמר לענין שבת דאתי חילול חילול

אך כל זה לר"ש דסובר דבכל הדברים מיתתו בחנק בין בדבר הרשות אם נתן אות או מופת ולא בא בין בעבודת כוכבים בין בשאר מצות א"כ אתי הא דקיו' מקצת וביטול מקצת מביני' דדבר הרשות ועקירת כל הגוף דשאר מצות:

ע"כ נראה לי דהא דאיתא בירושלמי אבל בשאר כל המצות דברי חכמים סוקלין אותו (והוא ט"ס וצ"ל פוטרין אותו) ומיירי בקיום מקצת וביטול מקצת ואע"ג דנתן אות או מופת אך כיון שאינו מפורש בתורה מה יעשו לו בקיום מקצת וביטול מקצת אם הוכחש ע"י אות או מופת לדברי ר"ש יבין לי' פיונטיי' (והוא ט"ס וצ"ל) מבנתיי' ויבין לי' הוא כמו ייבא ובירו' הוא כמו אתי כיון שעל כל נביאות השקר מיתתו בחנק וא"כ בקיום מקצת וביטול מקצת דשאר מצות אם הוכחש ע"י אות ומופת א"כ מיתתו בחנק וע"ז אומר והנביאשהתנבא בתחילה אם נתן אות או מופת שומעין לו ואם לאו אין שומעין לו שזהו אפי' אם נתנבא בקיום מקצת וביטול מקצת וכמו דאמרינן בסנהדרין (ד' פ"ט) היכא דמוחזק שאני דאי לא תימא הכי אברהם בהר המורי' איך שמע לי' יצחק אליהו בהר הכרמל היכי סמכי עליו ועבדי שחוטי חוץ אלא היכא דמוחזק שאני:

[**והא** דבש"ס דילן אמרינן דלדברי ר"ש פטור היינו משום שסובר דאפי' לפי שעה אין לו לעבור אפי' בקיום מקצת וביטול מקצת ואין הנביא רשאי לחדש דבר מעתה אלא אם

הוא למגדר מילתא וכה"ג אין צריך ליתן אות ומופת אלא דשרי משום למיגדר מילתא אך עיין בתו' בסנהדרין (ד' פ"ט) שהאריכו בזה אם יכול לבטל בקיום מקצת וביטול מקצת אפי' שלא לצורך שעה שנאמרה לו נעבור וכמו דכתי' כדברך עשיתי וא"כ נביא שנתחזק יכול לבטל בקיו' מקצת בתורת נביא וכמו דאיתא בירושלמי (פ"א דמגילה הי"א) ואלי' מקריב בשעת איסור הבמות כו' ובדברך עשיתי כדיבורך עשיתי ועיין תוס' בסנהדרין (ד' פ"ט) ולפי מה שביארתי סובר הירושלמי שנאמרה לו בנבואה וכן אמרינן התם (ה' י"ב) ג' עבירות הותרו בשמו של שמואל היא ועורו ומחוסר זמן ולוי הי' א"ר יוסי אי מן הדא לית ש"מ כלום דאמר ר' אבא בר כהנא ג' עבירות הותרו בפרו של גדעון אבנים פסולות ועצי אשירה כו' וכמו דאמרי' בתמורה (ד' כ"ח) ועיין ברמב"ם (פ"ט מה' יסודי התורה ה"ג):

וע"ז אומר ר' יוסי ב"ר חנינא הכל הי' בכלל לא תענה ברעך עד שקר יצא לידון בין באות ומופת בין כו' בין שאר כל המצות פי' וא"כ כיון שהכל הי' בכלל לא תענה ברעך עד שקר (פי' וא"כ בשאר כל המצות בקיום מקצת וביטול מקצת הוי נמי בכלל הלאו אלא דלרבנן כיון שלא פי' הכתוב באיזה מיתה הוא אם נתנבא לשקר וע"כ פוטרין אותו ואינו יכול לדונו בחנק דהא התנבא לשקר לעבור על המצות בקיום מקצת וביטול מקצת וכן אין לדונו בסקילה דזהו דווקא בעקירת כל הגוף אבל לדברי ר"ש אתי מביניי' כיון שכולם בחנק (ובפרט לפי הטעם שביארתי בספרי שפת הנחל מה שכתב המהרש"א בסנהדרין (ד' ס"ד) הטעם דאין עונשין מן הדין דילמא משום דהוי חמור ע"כ אינו מספיק לו עונש כזה וצריך לעונש גדול יותר לדברי ר"ש מיתתו בחנק דלא גרע מדבר הרשות וכי תימא דאין עונשין מן הדין הא לפי הירושלמי לא מוכח דר"ש סבר עונשין מן הדין דלהירושלמי ר"א בר"ש אמרה שהרודף אחר כו' ניתן להצילו אף על פי כן אין עונשו חמור יותר מאם מתנבא לעקור את כל הגוף בשאר מצות דבחנק וכי תימא דהוא קיל יותר מחמת שהוא בקיום מקצת וביטול מקצת אעפ"כ הא אינו קל מאם מתנבא בדבר הרשות דמיתתו בחנק וע"כ אומר דיבין לי' מבנתיי' (פי' מבין שניהם וייבא בירושלמי הוא כמו דחי' בש"ס דילן ואתי) ועוד אפי' אם לא גרסינן בירושלמי ר' אלעזר בי ר"ש אלא שר"ש אומר כמו דאיתא בש"ס דילן או ר' אלעזר בשם ר' שמעון אומר אעפ"כ אינו מוכח שר"ש סובר דעונשין מן הדין וכמו שביארתי בשפת הנחל (שם) דאי אמרינן דהרודף ניתן להצילו בנפשו הוא על צד העונש ע"כ שייך בזה אין עונשין מן הדין אבל אם הוא רק להציל מן העבירה לא שייך בזה אין עונשין מן הדין וביארתי שם שזה תלוי בענין זה דאי אמרינן דזהו על צד העונש א"כ אפי' יכול להצילו בא' מאיבריו אעפ"כ אינו נהרג

עליו וא"כ מוכח דהטעם משו' שהוא עונש על העבירה אבל לר' יונתן בן שאול דרודף שהי' יכול להציל באחד מאיבריו ולא הצילו נהרג עליו א"כ הוא רק להציל את הנפש ולהצילו מן העבירה וא"כ אין זה בכלל אין עונשים מן הדין כיון שאין זה לעונש אלא להצילו מן העבירה וא"כ הירושלמי שסובר (פ"ח דסנהדרין ה"ט) דאם יש מושיעים אין מצילין אותו בנפשו וא"כ הוא על צד הצלה מן העבירה א"כ לא שייך על זה עונשין מן הדין:

[**והא** דקאמר בש"ס דילן לר' שמעון דקסבר דעונשין מן הדין ואמאי לא קאמר הטעם משום דזה אינו בכלל אין עונשין מן הדין זה אינו דהא אמרינן בש"ס דילן מ"ט דר' יונתן בן שאול משום דכתיב כי ינצו אנשים יחדו ואמר ר' אלעזר במצות שבמיתה הכתוב מדבר ואפ"ה אמר רחמנא דאם לא יהי' אסון ענוש יענש אי אמרת בשלמא יכול להצילו בא' מאיבריו כו' וא"כ לר' שמעון לא מוכח דהא ר"ש אומר דמתכוין להרוג את זה והרג את זה פטור ואמרינן בסנהדרין (ד' ע"ט) דלר"ש האי ונתת נפש תחת נפש ממון וכדרבי וא"כ כיון שאומר דונתת נפש תחת נפש ממון מיירי בלא מתכוין וא"כ לא הוי רודף וא"כ לא מוכח דאם יכיל להציל בא' מאיבריו נהרג עליו וכל זה הוא לשיטת הש"ס דילן אבל לשיטת הירושלמי (שם) דאם יש לה מושיעים לא יוכל להצילה בנפשה א"כ יכול ר"ש לסבור כר' יהונתן בן שאול דאם יכול להצילו בא' מאיבריו נהרג עליו א"כ הוא רק על צד להצילו מן העבירה וא"כ אין זה בכלל אין עונשין מן הדין ועיין בספרי שפת הנחל (ט"ו) שהארכתי בזה ודו"ק]:

[**ובמה** שביארתי יתבאר במ"א שיטת הש"ס דילן ומה שפסק הרמב"ם (פ"ט מה' יסודי התורה) ומה שתמה הלח"מ שם על הרמב"ם במה שכתב בענין קיום מקצת וביטול מקצת עיין שם ודו"ק]:

קטע ד

עוד שם א"ר יודא בן פזי לא סוף דבר לחופה אלא אפי' לבית שיש בו חופה בעי' הדא מילתא טריקלין וקיטון כו' ליידא מילה ר' יוחנן אמר ליורשה ריש לקיש אמר להפר נדרי' אמר ר' זעירא אע"ג דרשב"ל אמר להפר נדרי' מודה שאינו מיפר לה עד שתכנס לחופה א"ר הונא קריי' מסייע לרשב"ל לזנות בית אבי' פרט שמסרו שלוחי האב לשלוחי הבעל וכתב הפ"מ כלומר הא דקאמר להפר נדרי' לאו שהבעל מיפר נדרי' דבהא מודה הוא שאין הבעל מיפר נדרי אשתו עד שתכנס לחופה ובנדרים שהיו עלי' מקודם בלאו"ה אינו יכול להפר שאין הבעל מיפר בקודמין אלא להפר נדרי' כו' היינו להוציא מרשות

אבי' שאין לאב בהפרת נדרי' כלום דעד השתא הוי האב מיפר לה בשותפות הארוס ומשנמסרה לשלוחי הבעל יצתה מרשות האב לגמרי:

ולי נראה דודאי מדאורייתא היא ברשות הבעל וכמו דאמר רב הונא קריי' מסייע לרשב"ל לזנות בית אבי' פרט שמסרו שלוחי האב לשלוחי הבעל אלא דהטעם שאינו מיפר עד שתכנס לרשותו הוא כמו דאיתא בכתובות (ד' נ"ז) הגיע זמן ולא נישאו כו' רב יהודה אמר משום סימפון אי הכי נכנסה לחופה ולא נבעלה נמי התם מיבדק לה כו' מאי בינייהו איכא בינייהו מסר כו' ופירש"י מסר האב לשלוחי הבעל או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל ליכא למיחש שמא תשקה לאחי' ולאחותי' דהא ליתנייהו גבה ואיכא למיחש לסימפון. וע"כ אמר ר' זעירא אע"ג דרשב"ל אמר להפר נדרי' מודה הוא שאינו מפר לה עד שתכנס לרשותו דאז ליכא למיחש לסימפון משום דמבדיק בדיק לה ועיין בתוס' כתובות (ד' מ"ח) בד"ה רב אסי אמר אף לתרומה ור' יוחנן סבר דדווקא לירושתה וכמו שפי' רש"י בכתובות (ד' מ"ח) בהא דשמואל אמר לירושתה לפירש"י הוא דמהני מסירה כו' דכיון דמסרה אחולי אחיל האב כו' וע"ז אמר ריש לקיש להפרת נדרי' דאינה ברשות האב אבל אעפ"כ אינו מיפר עד שתכנס לחופה משום סימפון וא"כ הוי מקח טעות ואינו יכול להפר:

ובזה יתורץ מה שכתבו התוס' בכתובות (ד' מ"ח) בד"ה ושמואל דאמר לירושתה וכתבו התוס' לא אהא לאפוקי הפרת נדרי' דהא תנא דבי ר' ישמעאל בסמוך דהוי ברשות הבעל להפרת נדרי'. אבל לפי שיטת הירושלמי הא דתנא דבי ר' ישמעאל בכתובות (ד' מ"ט) אלא לומר לך כיון שיצתה מרשות האב שעה אחת שוב אינו יכול להפר היינו דאין האב מיפר והבעל אינו מיפר עד שתכנס לרשותו והוא רק מדרבנן משום סימפון אבל ר' יוחנן דאמר ליורשה הוא רק משום דאחולי מחיל האב וע"כ אמר רב הונא קריי' מסייע לרשב"ל לזנות בית אבי' פרט שמסרו שלוחי האב לשלוחי בבעל. וא"כ הוי מדאורייתא כמו כניסתה לחופה אלא דמדרבנן חיישינן ועיין בכתובות (ד' מ"ח) מסר האב לשלוחי הבעל הרי היא הרשות הבעל אמר רב מסירתה לכל חוץ מתרומה ורב אסי אור אף לתרומה איתבי' רב הונא לרב אשי כו' עיין שם:

(**ה"א**) **מתניתין** כיצד העדים נעשים זוממין מעידין אנו באיש פלוני שהוא בן גרושה או בן חלוצה אין אומרי' יעשה זה בן גרושה או בן חלוצה תחתיו אלא לוקה ארבעים ובגמ' אמר ר' יוסי ב"ר חנינא הכל הי' בכלל לא תענה ברעך עד שקר יצא ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו את שאתה יכול לקיים בו ועשיתם לו כאשר זמם את מקיים בו לא תענה ונראה לי (שהוא ט"ס וצ"ל) את שאתה יכול לקיים בו ועשיתם לו כאשר זמם אין

אתה מקיים בו לא תענה ואת שאין אתה יכול לקיים בו ועשיתם נו כאשר זמם אין אתה מקיים (ונ"ל שהוא ט"ס וצ"ל) אתה מקיים בו לא תענה ולכאורה אפשר לומר דלהירוש' הטעם משום דבן גרושה וב"ח כיון שהעידו עליו הוי כמו שנעשה בו מעשה וא"כ ליכא כאשר זמם ע"כ לוקין וכ"ת א"כ ילקו אם חייבוהו מיתה ונגמר דינו אך זהו מחמת שהוא לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד וכמו דאמרינן בב"ק (ד' ע"ד) עדים שהוכחשו ולבסוף הוזמו ר' יוחנן ור"א חד אמר נהרגין וחד אמר אין נהרגין תסתיים דר"א דאמר אין נהרגין דאמר ר"א עדים שהוכחשו בנפש לוקין ואי ס"ד ר"א דאמר נהרגין אמאי לוקין ה"ל לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד ואע"ג דלא הוזמו אח"כ אך מפני שהי' יכול לבוא לידי מיתת ב"ד ע"כ אין לוקין אבל גבי בן גרושה ובן חלוצה לוקין מפני דהוי כמו שנעשה מעשה (וכן בדיני ממונות אם נעשה בו מעשה אף שיכול להחזיר הממון אעפ"כ אין בו דין הזמה לפי מה שכתב הנימוקי יוסף (בפ"ג דב"ב) (ועיין ברמב"ם (פ' כ') מהלכות עדות מה שכתב דאם לקה זה שהעידו עליו לוקין ובמ"א יתבאר ודו"ק):

[**ועוד** איפשר לומר שאין בו הזמה מקרא שמביא אח"כ ועשיתם לו כאשר זמם ולא לזרעו. אך ממה דאומר דבר אחר משמע דלא סמיך אהך קרא. אך איפשר לומר דאין יכול לעשות לו כאשר זמם כמו דאמר אח"כ בר פדי' אומר המחלל לא נתחלל האיך זה מתחלל]:

קטע ה

עוד שם כתיב ולא יחלל זרעו בעמיו כו' בר פדא אומר המחלל לא נתחלל האיך זה מתחלל נראה שצריך לגרוס תחילה בר פדא אומר המחלל לא נתחלל האיך זה מתחלל ואח"ז כתיב ולא יחלל זרעו בעמיו היא עצמה מנין הוא עצמו יוכיח שעבר עבירה ואינו מתחלל (פי' שמביא מזה ראי' שהוא עצמו אינו מתחלל):

קטע ו

עוד שם עדים שנזדממו ר' יוחנן אמר שקר שקר עדים שנזדמנו וחזרו ונשתקרו ר"י אמ' שקר שקר ר"א אומר רשע רשע נאמ' רשע במחוייבי מיתות ונאמר רשע במחוייבי מכות מה רשע שנאמר במחוייבי מיתות אין ממון אצל מיתה אף רשע שנאמר במחוייבי מכו' אין ממון אצל מכות ופי' הפ"מ דר' יוחנן סובר דמחוייב ממון ומלקו' משום שקר שקר תרי זימני לא תענה ברעך עד שקר וכתיב והנה עד שקר העד שקר ענה באחיו לרבות לממון ולמלקות ור' אלעזר אמר דאין לוקין ומשלמין דאתי רשע רשע:

והנה לפי"ז פליגי בפלוגתא דר"מ ורבנן דלקמן דמעידין אנו באיש פלוני שהוא חיי' לחבירו מאתים זוז ונמצאו זוממין לוקין ומשלמין שלא השם המביאו לידי מכות מביאו לידי תשלומין דברי ר"מ וחכמים אומרים כל המשלם אינו לוקה והוא דוחק:

ע"כ נראה לי דהא דפליגי ר' יוחנן ור"א היינו דאם הוזמו אפי' העידו שחייב לחבירו מאתים זוז אינו חייב מלקות לחכמים כמו דאמרינן בכתובות (ד' ל"ב) בפירוש ריבתה התורה עדים זוממין לתשלומין אלא דפליגי באם הוכחשו ג"כ וא"כ מחוייבי' מלקות מחמת ההכחשה דהא דריבתה התורה עדים זוממין לתשלומין ואינו לוקה היינו דווקא מחמת הזמה גופא וא"כ לוקין מחמת ההכחשה ומחוייבים לשלם מחמת הזמה אך הא אמרינן בב"ק (ד' ע"ד) לוקין תרי ותרי נינהו מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני ומשני אמר אביי בבא הרוג ברגליו והכא לא שייך גבי ממון אך כיון דהוזמו א"כ מאמינים לאחרונים שלא הי' בשעת המעשה וא"כ נאמנים גם הני תרי שמכחישי' אותם בגוף המעשה:

וע"כ אמר תחילה עדים שנזדממו א"ר יוחנן שקר שקר (פי' שע"י הזמה איפשר שיהי' הכחשה של שקר ג"כ) ואע"ג דגבי הכחשה אמרינן מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני אך על ידי הזמה כיון דהאמינה התירה להאחרונים וע"כ אומר עדים שנזדממו ר' יוחנן אמר שקר שקר (פי' שבזה איפשר שיהי' הזמה והכחשה) ואח"כ אומר דלמאי נ"מ א"ר יוחנן שעדים שנזדממו שקר שקר. ע"ז אומר דזהו הנפקא מינה עדים שנזדממו חזרו ונשתקרו ר' יוחנן אמר שקר שקר (פי' שנאמנים העדים המכחישים מחמת הזמה וע"כ לוקין ומשלמין שזהו ב' ענינים ור"א אומר מה רשע שנאמר בחייבי מיתות אין ממון אצל מיתה (פי' אף שעדיין לא נגמר המיתה כגון זרק חץ מתחילת ד' כו' וכמו שביארתי (בפ"ג דב"ק) אעפ"כ כיון שזה גורם למיתה דעקירה צורך הנחה היא ע"כ פטירי מממון ועיין (בפ"ג דב"ק ה"ד) בן סורר ומורה מהו שיהא חייב בתשלומי כפל בגניבה הראשונה או מאחר שהוא בהתרי' מיתה יהא פטור אף שעל גניבה הראשונה אינו חייב מיתה וה"נ בעדות שכיון דהוזמו אח"כ א"כ מחוייבים לשלה מחמת העדות וא"כ איך יהיו לוקין אח"כ וזה אי איפשר שילקו ולא ישלמו דהא לענין עדים זוממין כמו דגבי מלקות של הזמה ריבתה התורה עדים זוממין לתשלומין ה"נ לענין מלקות של הכחשה וללקות ולשלם אי איפשר אף שהיא ע"י הכחשה והזמה אפ"ה כיון דהתשלומין הוא ע"י העדות שמתחילה וא"כ אם ילקו לא יצטרכו לשלם ועדים זוממין ריבתה התורה לתשלומין

והא שאמר עדים שנזדממו וחזרו ונשתקרו איפשר לומר משום דהעיקר שמאמינים לעדי הכחשה הוא ע"י הזמה. ועוד אי היו מוכחשין מתחילה א"כ כיון שר' יוחנן אומר שקר שקר שהם ב' מיני שקר א"כ הכחשה לאו תחילת הזמה וא"כ לא היו מחוייבים בהזמה כמו דאמרינן בב"ק (ד' ע"ד) ואי לאו תחילת הזמה אטביחה אמאי משלמין ע"כ אומר עדים שנזדממו וחזרו ונשתקרו:

והנה בירושלמי לא הובא הפלוגתא דפליגי בב"ק (ד' ע"ד) דעדים שהוכחשו ולבסוף ח הוזמו דר' יוחנן ור"א חד אמר נהרגין וחד אמר אין נהרגין ופריך תרי ותרי נינהו מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני אמר אביי בבא הרוג ברגליו והירו' לא סבר הא דבא הרוג ברגליו כמו שהבאתי ראי' בספרי נועם ירושלמי מהירושלמי (פט"ו דיבמות) רב נחמן בר יעקב בשם רב נישאת עפ"י עדות שנים אפי' אתון אמרין לי' לית אתנו (פי' דתרי כמאה ומאה כתרי ולא מהני כשבא ברגליו):

וע"כ אומר דפליגי ר' יוחנן ור"א דר' יוחנן אמר שקר שקר וא"כ מתחייב מלקות ע"י עדות הכחשה וממון ע"י עדות הזמה ואף שהוא על עדות אחת אעפ"כ כיון דהוי ע"י שני עדים של הכחשה ושל הזמה ועידי הכחשה באו לאחר עידי הזמה ע"כ מתחייב שנים ור' אלעזר סובר דאין לחייב שתים מאחר שיהי' במלקות א"כ אין לחייב ממון ואיפשר שלר"א לשיטת הירושלמי לוקין ואין משלמין ממין דאע"ג דבעדים זוממין ריבתה התורה לתשלומין היינו דווקא מחמת הזמה אבל לא אם המלקות בא ע"י עידי הכחשה ומ"מ מממון פטורין ואע"ג שהמלקות הוא ע"י הכחשה אך אעפ"כ כיון שהחיוב הי' ע"י עדותן שמתחילה ע"כ פטורים מממון משום דגמרינן רשע רשע ממיתה וכמו שבמיתה פוטרת כיון שהי' בהתריית מיתה ה"נ במלקות ור"י לית לי' הא דגמר רשע רשע וכמו דאמרינן בכתובות (ד' ל"ה) כי אתא רבין אמר בחייבי מיתות שוגגין כולי עלמא לא פליגי דפטורין כי פליגי בחייבי מלקות שוגגין ודבר אחר ר' יוחנן אמר חייבי מיתות איתקש חייבי מלקות לא איתקש ר"ל אמר פטור בפירוש ריבתה תורה חייבי מלקיות כחייבי מיתות היכן ריבתה תורה אמר אביי אתי' רשע רשע ועיין בתוס' ד"ה רבא אמר דר' יוחנן לית לי' ג"ש דרשע רשע לענין לפטור מממון שהוא עם המלקות:

ובזה יתבאר מה שהקשיתי בספרי נועם ירושלמי על הא דאמרינן (פ"ג דב"ק ה"ד) בן סורר ומורה מהו שיהא חייב בתשלומי כפל בגניבה הראשונה או מאחר שהוא בהתרייי' מיתה יהא פטור והקשיתי בספרי נועם ירושלמי (שם) דאמאי לא בעי משום דלוקין על גניבה ראשונה ואם הי' מיבעי' ליה לענין מלקות הי' יכול לאיבעי' לענין הקרן ולא לענין הכפל דאם מיבעי' בעי' לי' לענין מיתה א"כ קשה דהא בלאו"ה האב יורשו וע"כ מיבעי' לי' לענין כפל דמיירי דמיירי שהוא מחל לו וע"כ אינו נהרג וא"כ כיון דמוחל לו הרי מוחל לו על הממון וא"כ ליכא למיבעי' רק לענין הכפל דבקנסא לא מהני מחילה וכמו שביארתי לעיל (פ"ג דב"ק) אבל לענין מלקות דגניבה ראשונה הי' יכול למיבעי' לענין הקרן גופא אם התרי' של מלקות פוטרתו אך רש"י כתב בסנהדרין (ד' ע"א) בד"ה מתרין בו לאו משום התראה גמורה כשאר עבירות שאין לוקין אלא כו' ועוד זו ספק

התראה הוא אם עובר אם לאו שלא מיד בפניה' הוא עוב' אלא בסתר ולאחר זמן הוא עוש' כו' ואיפשר דע"כ לא מיבעי' לי' אי מיפטר מחמת המלקו' כזו ושם בספרי תירצתי דע"כ לא מיבעי' לי' מחמת מלקות שהוא אליבא דר"מ סובר לוקה ומשלם אבל לפי מה שביארתי כעת איפשר לומר דכיון דאין לוקה אח"כ אלא כשאוכל בגניבתו תרטימר בשר ועל הגניבה חייב מיד וא"כ בודאי דלא מיפטר אליבא דר' יוחנן דלא גמר רשע רשע לענין לפטור מהממון וע"כ אף שחייבי מלקיות פוטר מממון היינו מיד אבל לח שיפטור משעת התרי' כמו דמיבעי' ליה לענין מיתה מאחר שהוא בהתרי' מיתה בגניבה ראשונה יהא פטור:

שם (ה"ב) מתניתין מעידין אנו באיש פלוני שחייב ליתן לחבירו אלף זוז ע"מ ליתנם מכאן ועד שנשים יום והוא אומר מכאן עד עשר שנים אומר כמה אדם רוצה ליתן ויהי' אלף זוז בידו בין ליתנם מכאן ועד שלשים יום ובין ליתנם מכאן ועד עשר שנים כו' ובגמ' ר' בא בר ממל רב עמרם רב מתנה בשם רב המלוה את חבירו ע"מ שלא לתובעו שביעי' משמטתו והא תנינן השוחט את הפרה וחילקה בר"ה ומר ר' אליעזר ר' יהודה היא וראוי לתובעו כו' מכיון שאינו ראוי לתובעו כמי שאינו ראוי להאמינו וכיון שאינו ראוי להאמינו כמו שאינו ראוי ליתן לו מעות וכאן הואיל והוא ראוי ליתן לו מעות ולא נתן נעשית הראשונה מלוה:

והנה בספרי נועם ירושלמי (פ"ה דגיטין ה"א) ביארתי שם הירושלמי אשר נדחקו בזה המפרשים המהרא"פ והפ"מ וכתבתי שם שנראה לי שנתחלפו השורות וכצ"ל המלוה את חבירו ע"מ שלא לתובעו שביעית משמטתו והא תני השוחט את הפרה וחילקה בר"ה וראוי לתובעו בר"ה (פי' אם כן מוכח דאפי' מלוה חבירו ע"משלא לתובעו שביעית משמטתו) ובכאן צ"ל ואר"א דר"י הוא כיי דאמ' ר' בא בשם ר"ז מכיון שהוא ראוי לתובעו כמי שהוא ראוי להאמינו ומכיון שהוא ראוי להאמינו כמי שהוא ראוי ליתן לו מעו' וכאן הואיל והוא ראוי ליתן לו נעשית הראשונ' מלוה (פי' דר"א מדחה דלעול' ניתן לתובעו בר"ה ודר"י הוא) והוא כמו דמשני בשב' (ד' קמ"ח) דאמרינן מתיב רב אידי בר אבין השוחט את הפרה וחילקה בר"ה אם הי' חודש מעובר משמט ואם לאו אינו משמט ואי לא ניתנ' לתובעו אמאי אינו משמט ומשני שאני התם דאיגלאי מילתא דחול הוא) וע"ז משני בירושלמי א"ר אלעזר דר' יהודה היא (פי' שהוא כמו דמשני בש"ס דילן שאני התם דאיגלאי מילתא למפרע דחול הוא אך שקשה ע"ז דהא אמרינן בביצה (ד' ד') דשני ימים טובים של ר"ה הוי קדושה אחת וא"כ הראשון נמי יו"ט הוא ע"ז אומר ר' יהודה היא והוא כמו דאמרינן בעירובין (ד' ל"ט) ר' יהודה אומר ר"ה שהי' ירא שמא תתעבר מערב אדם

שני עירובין כו' ולא הודו לו חכמים ואם כן לר"י הוי שני יו"ט של ר"ה נמי מחמת ספק (ועיין תוס' שם) וא"כ כיון דעברוה הוי יו"ט ראשון חול) וע"ז אומר כיי דאמר ר' בא בשם ר"ז מכיון שהוא ראוי לתובעו כמי שהוא ראוי להאמינו ומכיון שהוא ראוי להאמינו ראוי הוא ליתן מעות (פי' שאומר דודאי אתי כר' יהודה דהא הוא חילקה בר"ה ולאו מלוה היא וא"כ צריך לומר דאתי כר"י דראשון ראשון משמט) כיי דאמר ר' בא בשם ר"ז מכיון שהוא ראוי לתובעו כמו שהוא ראוי להאמינו ומכיון שהוא ראוי להאמינו כמו שהוא ראוי ליתן לו מעות וכאן הואיל והוא ראוי ליתן ולא נתן עשית הראשונה מלוה (פי' לר"י דלא הוי רק משום ספק וע"כ כיון שעיברוהו א"כ הוי הראשון חול א"כ ראוי ליתן לו מעות וא"כ אין ראי' מהא דחילקה בר"ה) וכן צריך לגרום שם דקאמר ומפני שהוא מקיף לה פעם שני' נעשית הראשונה מלוה א"ר אלעזר דר' יודה היא וראוי לתובעו בר"ה ר' בא בשם ר"ז כו' (וצ"ל) ג"כ תחילה וראוי לתובעו בר"ה וע"ז אמר ר"א דר' יהודה היא ר' בא בשם ר"ז כו' וכאן הואיל וראוי ליתן לו מעות נעשית ראשונה מלוה והא דלר"י אמרינן דאיגלאי מילתא דחול הוא כמו דמשני בש"ס דילן בשבת (ד' קמ"ח) והיינו דווקא לר' יהודה וע"כ השיג הראב"ד על הרמב"ם דהא אתי כר"י:

וכעת נראה לי אף שהרמב"ם כתב דהמלוה את חבירו ע"מ שלא לתובעו שביעית משמטתו והוא שסמך על הירושלמי וא"כ גירסתו המלוה את חבירו ע"מ שלא לתובעו השביעית משמטתו וכבר כתב ע"ז הכ"מ וכתב הרי"ק דטעם הדבר אעפ"י שאינו יכול ליגוש אותו כיון שהחוב מוטל עליו והוא חייב לפרוע בכל עת לצאת ידי שמים גם אם יתפוס המלוה משל הלוה יכול ליקח אותו בחובו קרי' בי' לא יגוש ולא דמי לקובע זמן שאין עליו שום חיוב בתוך הזמן אך שקשה מהא דאמרינן בשבת (ד' קמ"ח) איתמר הלואת יו"ט ר' יוסף אמר לא ניתן ליתבע כו' רבה אמר ניתן ליתבע כו' מתיב רב אידי בר אבין השוחט את הפרה וחילקה בר"ה אם הי' חודש מעובר משמט ואם לאו אינו משמט ואי לא ניתנה ליתבע אמאי משמט ומשני שאני התם דאיגלאי מילתא דחול הוא אלמא דאי לא ניתן ליתבע אינו משמט אע"ג דבודאי חייב לשלם מעצמו וכן יכול לתפוס משכנו וכמו דאמרינן שם אח"כ רב אוי' שקיל משכונא רבא בר עולא מערים ערומי ופירש"י לאחר יו"ט לוקח ממנו חפץ ומעכבו:

ע"כ נראה לי דצ"ל בירושלמי המלוה את חבירו על מנת שלא לתובעו אין שביעית משמטתו וע"ז פריך והא תנינן השוחט את הפרה וחילקה בר"ה וראוי הוא לתובעו בר"ה והוא כמו דמקשה בשבת (שם) דאי הלואת יו"ט לא ניתן ליתבע א"כ אמאי משמט וע"ז משני דאתי כר' יהודה וכמו שביארתי דסובר בעירובין (ד' ל"ט) דר"ה שהי' ירא שמא

תתעבר מערב אדם שני עירובין כו' ולא הודו לו חכמים וא"כ לר' יהודה הוי שני יו"ט של ר"ה נמי מחמת ספק וא"כ ניתנה ליתבע ומביא ראי' דאתי כר' יהודה דאל"ה אינו משמט דלא הוי מלוה אך שר' יהודה סובר דאפי' בהקפת החנות הראשון ראשון משמט אבל מהא דשבת (ד' קמ"ח) משמע דאי הלואת יו"ט לא ניתן ליתבע אינו משמט אך איפשר לומר דפריך דאי לא ניתן ליתבע א"כ אפי' לר' יהודה אינו משמט דכל ענין דמשמט הוא מכיון שראוי לתובעו א"כ נעשית הראשונה מלוה אבל אם אינו ראוי לתובעו א"כ לא נעשית מלוה אבל זה דוחק אלא דהטעם דמכיון דהלואת יו"ט לא ניתן ליתבע אינו משמט והרמב"ם דפסק דמשמט איפשר שסובר דאי הלואת יו"ט לא ניתן ליתבע א"כ אמאי משמט והא דמשני דאיגלאי מילתא דחול הוי גם הוא דוחק להרמב"ם דכיון דשני יו"ט של ר"ה הוי קדושה אחת ובפרט לרב יוסף דאמר בפ"ק דביצה (ד' ה') ורב יוסף אמר אף מתקנת ריב"ז ואילך ביצה אסורה וא"כ הוי קדושה אחת אלא ודאי דאפי' לא ניתנה ליתבע נמי משמט אבל בהירושלמי נראה לי לגרוס אינו משמט. וע"ז פריך והא תנינן דלפי הגירסא דמשמט א"כ הוא ראי' לדבריו וכן נראה לי מהא דגרסינן לקמן בירושלמי לא כן אמר ר' בא בר ממל כו' המלוה את חבירו ע"מ שלא לתובעו שביעית משמטתו לפי מה שאבאר לקמן מוכח דהגירסא הוא אינו משמט כמו שאבאר:

[**וכן** נראה לי מהא דאיתא בירושלמי (פ"ה דגיטין) פשיטא דא מילתא מלוה שהיא נעשית כפרנית אינו משמט כפרנית שנעשית מלוה משמט וכבר הארכתי בזה בספרי נועם ירושלמי (שם) דהטעם דכיון שנעשית כפרנית א"כ אינו יכול לתובעו וכיון שאינו יכול לתובעו אינו משמט משום דכיון שהוא כופר בכל ואינו מודה במקצת ממילא פטור מדין תורה קודם שתקנו שבועת היסת וא"כ אינו יכול לתובעו אף שבודאי חייב לשלם לצאת ידי שמים דהא אפילו מן הדין חייב ותפיסה נמי מהני דהא יכול לתופסו כיון שהוא תובעו בברי ואעפ"כ אמר ר' ירמי' דאינו משמט אלא ודאי כיון שאינו יכול לתובעו אינו משמט אך איפשר לומר דהירושלמי לטעמי' דלא מהני תפיסה אפי' תובעו בברי וכמו שביארתי בב"ב ובסנהדרין (פ"ג ה"ח) דיליף מקרא דהמוציא מחבירו עליו הראי' וא"כ מוכח מזה דכיון דאינו יכול לתובעו אין שביעית משמטתו ולקמן יתבאר עוד בזה]:

עוד שם ר' יוסי בר בון בשם רב המלוה את חבירו על מנת שלא תשמטנו שמיטה אין השביעית משמטתו וצריך לגרוס השביעית משמטתו וכן גריס הפ"מ והא תנינן בין נותנם מכאן ועד שלשים יום בין נותנם מכאן ועד עשר שנים ויש עשר שנים בלא שמיטה ר' הונא אמר אתפלגון ר"נ ורב ששת חד אמר במלוה על המשכון וחרנה אמ' בכותב לו

פרוזבול הנה על מה שכתב הפ"מ המלוה את חבירו ע"מ שלא תשמטנו שביעית כלומר שהרחיב לו זמן עד לאחר השמיטה כגון שהלוה לו על עשר שנים הוא דחוק אלא שהפי' הוא שהלוה לו ע"מ שלא תשמטנו שביעית ומקשה ממתניתין דהמלוה את חבירו לעשר שנים וא"כ הוי כאלו התנה שלא תשמטנו שביעית ועיין בקצה"ח (ס' סז) שהאריך בזה וא"כ קשה לרב דאמר דעל מנת שלא תשמטנו שביעית שביעית משמטתו וע"ז משני במלוה על המשכון או בכותב לו פרוזבול:

עוד שם בירו' תני שלשים יום לא איתי מהו שלשים יום לא איתי שמואל אמר המלוה את חבירו סתם אינו רשאי לתובעו עד שלשים יום. עאל רב יהודה ומר טעמא קרבה שנת השבע שנת השמיטה לא היא שנת השבע היא שנת השמיטה ומה ת"ל קרבה שנת השבע שנת השמיטה שלא תאמר כל שלשים יום אינו רשאי לתובעו לאחר שלשים יום בהשמט כספים הוא לא יגבנו לפום כן צריך מימר קרבה שנת השבע שנת השמיטה ולא כן א"ר בא בר ממל רב עמרם רב מתנה בשם רב המלוה את חבירו על מנת שלא לתובעו השביעית משמטתו אשכח תני ר' ישמעאל קרבה שנת השבע שנת השמיטה כו' שלא האמר כל שש שנים שדהו לפניו כרמו לפניו (והגר"א גריס כל שבע שנים כרמו לפניו) ולאחר שם שנים (וגריס הגר"א ולאחר שבע שנים) בהשמט כספים הוא לא יגבנו לפום פן צריך מימר קרבה שנת השבת שנת השמיטה:

והנה מה שאומר הירושלמי תני שלשים יום לא איתי מהו שלשים יום לא איתי אין לו ביאור כלל (והגר"א גריס תני שלשים יום לא אתבע):

ולי נראה לבאר כמו דאיתא בירושלמי כל שלשים יום לא איהי מהו שלשים יום לא איתי והוא דקאי על הא דאמר תחילה דאמר רב על מנת שלא תשמטנו שביעית השביעית משמטתו (כצ"ל) וכמו דאיתא בירושלמי בב"מ (פ"ד ה"ג) רב אמר כל הנושא והנותן במנת שאין עליו אונאה יש לו עליו אונאה הכי נמי סובר רב בשביעית דע"מ שלא תשמטנו שביעית שביעית משמטתו וע"ז פריך והא תנינא בין נותנן מכאן ועד שלשים יום בין נותנן מכאן עד עשר שנים ויש עשר שנים בלא שמיטה (פי' וא"כ מוכח דע"מ שלא תשמטנו שביעית אין שביעי' משמטתו) ע"ז אומר רב הונא אמר אתפלגון רב נחמן ורב ששת חד אמר במלוה על המשכון וחרנה אמר בכותב לו פרוזבול:

והנה צריך לבאר דמ"ט לא תירץ דע"כ אין שביעית משמטתו משום דכיון דאינו יכול לתובעו עד עשר שנים לא קרינבי' לא יגוש וכמו דאמר רב המלוה את חבירו על מנת שלא לתובעו אין שביעית משמטתו (לפי הגהתי) וה"נ אינו יכול לתובעו עד עשר שנים וא"כ צריך לומר דהא דאמר רב המלוה את חבירו ע"מ שלא לתובעו אין שביעית

משמטתו היינו אם אינו יכול לתובעו לעולם א"כ לא קרינן בי' לא יגוש אבל הכא בעשר שנים יכול לתובעו לאחר עשר שנים וא"כ כיון דאתי לבסוף לידי לא יגוש ע"כ שביעית משמטתו וע"כ מקשה ממתניתין דבין נותנם מכאן לעד שלשים יום ובין נותנם מכאן עד עשר שנים ואמאי אין שביעית משמטתו. אלא דצריך לומר דהמלוה את חבירו ע"מ שלא תשמטנו שביעית אין שביעית משמטתו וא"כ קשה אדרב דאמר דשביעית משמטתו וע"כ פליגי בה רב נחמן ורב ששת חד מוקי לה במלוה על המשכון וחד מוקי לה בכותב לו פרוזבול:

וע"ז אומר תני שלשים יום לא איתי (פי' הך הלכתא דשלשים יום לא איתא (פי' דמשם מוכח דלא איתא כמו שסוברים רב נחמן ורב ששת) אלא דהא דאמר רב המלוה את חבירו על מנת שלא לתובעו פי' עד לאחר שמיטה נמי אין שביעית משמטתו וא"כ לא קשה להא דרב דאמר המלוה את חבירו על מנת שלא תשמטנו שביעית דשביעית משמטתו דא"כ קשי' מתניתין דבין נותנם מכאן ועד שלשים יום ובין נותנם מכאן ועד עשר שנים דאין הטעם דהוי כמתנה על מנת שלא תשמטנו שביעית אלא הטעם משום דאינו יכול לתובעו וכיון שאינו יכול לתובעו בשעת שמיטה א"כ לא קרינא בי' לא יגוש וא"כ אין צריך להא דרב נחמן ורב ששת לתרץ במלוה על המשכון או בכותב פרוזבול

וע"ז אומר מהו שלשים יום לא איתא (פי' מניין מוכח מהא דשלשי' יום דליתא בהאי דמקשינן הכא ומשנינן במלוה על המשכון או בכותב לו פרוזבול אלא דהטעם משום דאינו יכול לתובעו בשמיט'):

ע"ז אומר שמואל אמר המלוה את חבירו סתם אינו רשאי לתובעו עד שלשים יום עאל ר' יהודה ומר טעמא קרבה שנת השבע שנת השמיטה כו' ומה תלמוד לומר קרבה שנת השבע שנת השמיטה שלא תאמ' כל שלשים יום אין רשאי לתובעו לאחר שלשים יום בהשמט כספים הוא (פי' דבלאו"ה הי' יכול ללות לו בשנת שבע דשביעית אינה משמטת רק בסופה אבל אם קרבה שנת השבע שנת השמיטה פי' בסוף שלשים יום שבסוף שמיטה וא"כ לא יוכל לתובעו בתוך שלשים יום ולאחר כן תשמטנו השמיטה) וע"ז אומר כל שלשים יום אין רשאי לתובעו לאחר שלשים יום בהשמט כספים הוא ולא יגבנו לפום כן צריך מימר קרבה שנת השבע שנת השמיטה ופריך ולא כן אמר ר' בא בר ממל כו' בשם רב המלוה את חבירו על מנת שלא לתובעו אין שביעית משמטתו (פי' וא"כ כיון שלא יכול לתובעו אין שביעי' משמטתו) ע"ז אומ' תני ר"י קרבה שנת השבע שנת השמיטה שלא תאמר כל שבע שנים (כצ"ל) כרמו לפניו שדהו לפניו ולאחר שש שנים (צ"ל שבע שנים) בהשמט כספים הוא לא יגבנו לפום כן צריך מימר קרבה

שנת השבע שנת השמיטה ושנת השבע קאי על כל השנה השביעית שאסורה בחרישה ובזריעה ושנת השמיטה הוא בסוף השבע (פי' וא"כ יאמר כל שבע שדהו לפניו כרמו לפניו פי' שלא יכול לגבות מן השדה ומן הכרם שהם אסורים בחרישה ובזריעה ובנטיעה וזהו שנת השבע ושנת השמיטה קאי על סוף שמיטה שהוא בהשמט כספים הוא ולא יכול לגבות וזהו קרבה שנת השבע שנת השמיטה כדתני ר' ישמעאל:

וא"כ מוכח מהך סוגי' דשלשים יום דלא איתא להא דאמרו תחילה ר"נ ורב ששת. והוא דרב יהודה אמר תחילה דהטעם מה דאמר שמואל דהמלוה את חבירו סתם אינו רשאי לתובעו עד שלשים יום הוא מדכתיב קרבה שנת השבע שנת השמיטה והוא משום דאם ילונו תוך שלשים יום בסוף שמיטה א"כ תחילה לא יוכל לתובעו ואח"כ בהשמט כספים הוא ולא ירצה ללותו וא"כ מוכח מזה דהמלוה את חבירו סתם אין רשאי לתובעו פחות משלשים יום וע"ז הקשו דהא אמר רב המלוה את חבירו על מנת שלא לתובעו אין שביעית משמטתו וא"כ אם ילונו בסוף השלשים יום שבסוף השמיטה ול יכול לתובעו א"כ אין שביעית משמטת כלל וא"כ מהו דקאמר לאחר שלשים יום בהשמט כספים הוא כיון דאינו יכול לתובעו וע"כ פירשו לקרא כתנא דבי ר' ישמעאל ולא מוכח מזה דהמלוה את חבירו סתם אינו רשאי לתובעו פחות משלשים יום:

וע"ז אומר דשלשים יום לא איתא דאם איתא כמו שסברו תחילה דהא דאמר רב המלוה את חבירו על מנת שלא לתובעו היינו לעולם אבל אם אינו יכול לתבוע בשמיטה עצמה כיון דאתי לבסוף לידי לא יגוש קרינן בי' לא יגוש א"כ מה הקשו על הא דאמר רב יהודה דהטעם של שמואל הוא משום דכתיב קרבה שנת השבע שנת השמיטה והא משום דכל שלשים יום אין רשאי לתובעו ולאחר כך בהשמט כספים הוא והקשו על זה מהא דאמר רב המלוה את חבירו על מנת שלא לתובעו אין שביעית משמטתו וא"כ אין שביעית משמטתו. והשתא אם איתא להא דרב נחמן ורב ששה שהקשו על רב דאמר המלוה את חבירו על מנת שלא תשמטנו שביעית שביעית משמטתו והקשו ממתניתין דמוכח דאין שביעית משמטתו ותירצו רב נחמן ורב ששת דמיירי במלוה על המשכון או בפרוזבול ולא תירצו דהטעם דאינו משמט הוא משום שאינו יכול לתובעו בשמיטה. והוא כמו דאמר רב המלוה את חבירו על מנת שלא לתובעו אין שביעית משמטתו אלא ודאי שזהו דווקא אם אינו יכול לתובעו לעולם דלא אתי לידי לא יגוש לעולם אבל הכא אתי לבסוף לידי לא יגוש:

וע"כ אומר דמהא דשמואל דאינו רשאי לתובעו פחות משלשים יום לא איתא להך והראי' הוא דהא הקשו על הא דאמר רב יהודה שהטעם הוא מדכתיב קרבה שנת השבע שנת

השמיטה דקאי אהא דבסוף שלשים יום דשמיטה דלא יוכל לתובעו וא"כ יהי' בהשמט כספים והקשו על זה מהא דאמר רב המלוה את חבירו על מנת שלא לתובעו אין שביעית משמטתו וא"כ מאי קושי' דהא דאמר רב היינו דווקא בעל מנת שלא יתבענו לעולם אבל הכא לא יוכל לתובעו בשלשים יום אבל לאחר שמיטה יוכל לתובעו כמו שביארתי תחילה לר"נ ורב ששת וא"כ מוכח מזה דסברי דאין חילוק כיון שאינו רשאי לתובעו בשמיטה. וא"כ מוכח מזה דלא כר"נ ורב ששת וע"ז אומר שלשים יום לא איתי (פי' מהך דשלשים יום דלקמן מוכח דלא סברי כמו דסברי רב נחמן ורב ששת וכמו שביארתי ודו"ק) ועיין בפ"מ שנדחק מאוד שם בפירושו (וגם מוכח מזה דלא כמו שכתב הב"ח הביאוהו הקצה"ח שכתב דמלוה סתם אף דסתם הלואה שלשי' יום ושמיטה בתוך ל' יום אין זה כמלוה לי' שנים ושביעית משמטתו דלפי מה שביארתי הירושל' מוכח דכיון דאינו רשאי לתובעו בשלשים יום א"כ אין שביעית משמטתו מדפריך ע"ז מהא דאמר רב המלוה את חבירו על מנת שלא לתובעו אין שביעית משמטתו וכמו שביארתי) ודו"ק:

שם (ה"ג) מתניתין אין העדים נעשים זוממין עד שיזומו א"ע כו' אבל אמרו להן האיך אתם מעידין שהרי אתם הייתם כו' במקום פלוני הרי אלו זוממין ונהרגין על פיהן באו אחרים והזימום באו אחרי' והזימום אפי' מאה כולם יהרגו ר' יהודה אומ' איסטיסיס היא זו ואינה נהרגת אלא כת הראשונה בלבד ובגמ' ר' בא בר ממל והוא שנהרג אבל אם לא נהרג לא הדא היא דתנינן אינה נהרגת אלא כת הראשונה בלבד ופי' הפ"מ הדא היא דתנינן אינה נהרגת הי' בלבד כלומר מדקאמר בלבד הוא דדייק פשיטא בלבד הוא אלא כי היכי דלא תקשי הלא יש כאן עוד כתות אחרות שבאו והעידו ועדים המזימין הזימו את כולן וא"כ אם אינם נאמנים על כתות האחרים מ"ש דנאמנים על כת הראשונה הילכך קאמר בלבד דזו בלבד שנהרגת כת הראשונה עסקינן והוא דוחק דהא בש"ס דילן מכות (ד' ו) מקשה ע"ז הא בלבד קאמר קשי'. ע"כ נראה לי שמדייק מדתנן אינה נהרגת אלא כת הראשונה בלבד ואמאי לא תנן אין הורגים אלא כת הראשונה בלבד ואמאי קאמר אינה נהרגת וע"כ מוכיח מזה דמיירי שכבר נהרגה אבל אם לא נהרגה אין הורגים אפי' כת הראשונה נמי:

עוד שם ר' בון בר חייא בעא קומי ר' זעירא היו עומדין ומעידין עליו שהרג את הנפש בלוד ובאו אחרים ואמרו להן האיך אתם מעידין שהרי אתם הייתם עמנו בחמשה בחודש בקסרי ובאו אחרים ואמרו להן האיך אתם מעידין שהרי אתם הייתם עמנו בעשרה בחודש בציפורי ההורג אינו נהרג שמא עדים זוממין הן והעדים אינם נהרגים שמא אמת אמרו:

[**ועיין** בפ"מ שפירש שהעדים הוכחשו ע"י עדים אחרים ע"ז אמר ההורג אינו נהרג שמא עדים זוממין הן והעדים אין נהרגין שמא אמת אמרו וכתב במראה הפנים האי בעי' אי איפשר לפרשה בענין אחר אלא כדפרישית בפנים שהרי ההורג אינו נהרג קאמר והעדים כו' ואי בזוממי זוממין אמאי אינו נהרגאלא ע"כ בדאיכא הכחשה בהמזימין מיירי והרמב"ם לא הזכיר מזה כלום ואיפשר דאגב פשיטות הדין לא הוצרך מלכתוב זה דהיכא דאלו המזימין מכחישין זו את זו א"כ לענין העדים בודאי שאין לדונם בדין עדים זוממים ולענין ההורג נמי אין להורגו מספק דעכ"פ הוזמו עדיו והרי הוא בכלל דין עדות המוכחשת שהביא (בפ' י"ח) ויש לפרש דהא דקאמר ההורג כו' לאו מהבעי' דר' בון הוא אלא פשיטותא דר' זעירא הוי שפשט לו כן דמספק אין אנו יכולים לדון לא להההורג ולא להעדים]:

ולי נראה לבאר והוא במה דאמרי' במכות (ד' ה') ואמר רבא באו שנים בסורא בצפרא בחד בשבתא הרג פלוני את הנפש ובאו שנים ואמרו בפניא בחד בשבתא עמנו הייתם בנהרדעא חזינן אי מצפרא לפני' מצי אזלי מסורא לנהרדעא לא הוי זוממין ואי לאו הוי זוממין פשיטא מהו דתימא ליחוש לגמלא פרחא קמל"ן:

וע"ז אמרינן בירושלמי ר' בון בר חייא בעא קומי ר' זעירא היו מעידין עליו שהרג את הנפש בלוד באו אחרים ואמרו להן האיך אתם מעידים שהרי אתם הייתם עמנו בחמשה בחודש בציפורי (פי' שהמעשה הי' שעדי' העידו בא' שהרג את הנפש בחמשה בחודש ובאו עדים אחרים והזימום שבחמשה בחודש היו עמהם בקסרי ואח"כ באו עדים אחרים והזימום להמזימים ואמרו האיך אתם מעידין שהרי אתם הייתם עמנו בעשרה בחודש בציפורי ואם היו בחמשה בחודש בקסרי א"כ איך היו בעשרה בחודש בציפורי וע"ז אומר ההורג אינו נהרג דהא העדים הזימום להעדים הראשונים ואי משום שהמזימין האחרונים הזימו להמזימים שראו אותם בעשרה בחודש בציפורי ואי איפשר להגיע בעשרה בחודש לציפורי אילו היו בחמש' בחודש בקסרי אעפ"כ חיישינן דילמא בגמלא פרחא אזלי וא"כ אין זה הזמה וע"כ אין ההורג נהרג דהא הזימום להעדים הראשוני' ואי משום שהזימו המזימין חיישי' דילמא בגמלא פרחא אזיל והעדי' ג"כ אין נהרגין דילמא הוי הזמה ואם כן הזימום להמזימים דלא חיישינן דילמא בגמלא פרחא אזיל א"כ הוזמו המזימין וע"כ מיבעי' לי' אי אמרינן דחיישינן לגמלא פרחא דכתיב ושפטו העדה והצילו העדה או לא חיישינן לגמלא פרחא וע"כ נאמנים העדים האחרונים שהזימו להמזימין:

ובזה יתבאר מה שלא הביא הרמב"ם דין זה דהא בש"ס דילן אמרינן במכות (ד' ה') דלא חיישינן לגמלא פרחא. וע"כ נאמנים העדים האחרונים שהזימו להמזימין וא"כ ההורג והעדים נהרגין וע"כ לא הביא הרמב"ם:

[**ונראה** לי דהירושלמי והש"ס דילן אזלי לטעמי' והוא שהקשו התוספות ביבמות (ד' קט"ז) בד"ה הכא חיישינן דילמא בגמלא פרחא אזל וא"ת בפ"ק דמכות (ד' ה') אמר רבא אתו בי תרי ואמרו בחד בשבא בצפרא הרג את הנפש בנהרדעא ואתו בי תרי ואמרו בפני' בחד בשבא עמנו הייתם בסורא חזינן אי מצפרא לפני' מצי אזלי אין נהרגין ואי לא מצי אזלי נהרגין פשיטא מהו דתימא ליחוש לגמלא פרחא קמל"ן כו' והר' מנחם פירש דהתם אם איתא דאזלי לגמלא פרחא הי' להם לטעון כן ומדלא אמרו הכי שמע מינה ששקר הם מעידים וצריך לבאר דהא א"כ נהרגין על ידי עצמם מחמת ששותקין וא"כ איך נהרגין אלא ודאי דהם רק כמו גורמי' לזה שלא טענו וע"כ לא הוי כהודאה עפ"י עצמם ועיין בספרי נחלת יהושע (ס' י"ד) שהארכתי בזה:

[**וכן** אמרינן בסנהדרין (דף כ"ח) בנים לעלמא מנלן סברא הוא כדתני' אין העדים נעשים זוממין עד שיזומו שניהם ואי בנים לעלמא כשירין נמצא עד זומם נהרג בעדות אחיו א"ל רבא ולטעמך הא דתנן ג' אחין וא' מצטרף עמהם הרי אלו ג' עדיות והן עדות אחת להזמה נמצא עד זומם משלם ממון בעדות אחיו אלא הזמה מעלמא קא אתי ה"נ הזמה מעלמא קא אתי וא"כ ה"נ אעפ"י דהא דמחייבין אותם הוא מחמת שלא טענו הם שזהו רק כמו גורמים אבל אין זה מתחייב ע"י עצמו:

[**אבל** לשיטת הירושלמי דאמרינן בירושלמי (פ"ג דסנהדרין ה"ט) ומניין שלא יהיו העדים קרובין זה לזה הגע עצמך שהוזמו לא מפיהן הן נהרגין והוא כמו שסובר רמי בר חמא בסנהדרין שם וא"כ כיון שסובר הירושלמי דכיון שאין העדים נהרגין עד שיזומו שניהן א"כ הוא נהרג ע"י קרובי' והכא נמי כיון דהא דלא חיישינן לגמלא פרחא הוא מפני שאין העדים טוענין הוי כנהרגים ע"י עצמם. וע"כ בעי לה בירושלמי אי חיישינן לגמלא פרחא ורבא דאמר דלא חיישינן לגמלא פרחא מפני שאין טוענים ולא הוי כנהרגין ע"י עצמם אזיל לטעמי' דמקשה שם על רמי בר חמא שסובר כשיטת הירושלמי דהא דשני עדים קרובים זה לזה פסולין הוא משום דא"כ נהרגין ע"י עצמן ומביא ראיה לזה מהא דשלשה אחין כו' ודו"ק]:

שם (ה"ו) מתניתין היו שנים רואין אותו מחלון זה ושנים רואין אותו מחלון זה וא' מתרה בו באמצע בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו הרי אלו עדות אחת ואם לאו הרי אלו שתי עדיות לפיכך אם נמצאת אחת מהן זוממת הוא והן נהרגין והשני' פטורה ובגמ' אמר ר'

ירמי' חמי האיך תנינא הכא היו שנים רואין אותו מחלון זה ושנים רואין אותו מחלון זה וא' מתרה בו באמצע בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו הרי אלו עדות אחת ואם לאו הרי אלו שתי עדיות הא אם היו שלשה לא בדא תנינן הכא מה דלא תנינן בכל סנהדרין הוא והן נהרגין והשני' פטורה:

והנה בספרי נועם ירושלמי (פ"ד דכתובות) כתבתי שם לבאר הירו' הזה שהפ"מ נדחק מאוד בפירושו וכתבתי שם שהפי' הוא שמדייק מדתנן דווקא בשנים שנים דאם אין המתרה רואה אותן הוי ב' עדות משמע הא שלשה שלשה לא (דהיינו א' רואה אותו מחלון זה וא' רואה אותו מחלון זה וא' מתרה בו באמצע) (וכמו שכתבו התוס' מכות (ד' ו') בד"ה תני' כו' דאי ממתניתין ה"א דווקא בב' כיתי עדים דכל חדא וחדא חשיב עדות באנפי' נפשי' אבל בכת א' מצטרפי וע"ז מייתי ראי' דאפי' ג' בכת א' נמי הכי וע"ז אמר בירושלמי א"ר ירמי' חמי האיך תנינן הכא היו שנים רואים אותו מחלון זה ושנים רואין אותו מחלון זה וא' מתרה בו באמצע בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו הרי אלו עדות א' כו' הא אם הי' ג' ג' לא בדא (פי' א' רואה אותו מחלון זה וא' רואה איתו מחלון זה והמתרה באמצע אעפ"י שאין רואין אותו אלו לאלו נמי מצטרפין וכמו שכתבו התוס' (שם) ד"ה דוקא כו' א"ר יוסי תנינן שלשה (פי' תנינן בברייתא דאפי' שלשה שלשה) לא בדא תנינן הכא מה דלא תנינן בכל סנהדרין הוא והן נהרגין והשני' פטורה (פי' דע"כ תנא בשנים שנים וא' מתרה באמצע משום סיפא דהוא והן נהרגין והשני' פטורה דתנינן הכא מה דלא תנינן בכל סנהדרין דאע"ג גברא בר קטלא הוא חייב ע"כ תנינן במתניתין בשנים שנים וא' מתרה באמצע וה"ה אפי' בג' ג' דהיינו א' רואה אותו מחלון זה וא' מחלון זה רק דנקט ב' ב' משום סיפא ודו"ק:

[**ומה** שהקשה הפ"מ דמאי קמ"ל שגה בזה דקמ"ל דהוא והן נהרגין והשניה פטורה וקאמר דתנינן הכא מאי דלא תנינן בכל סנהדרין והוא כמו דאמרי' במכות (דף ה') ואמר רבא באו שנים ואמרו בחד בשבתא הרג פלוני את הנפש ובאו שנים ואמרו בחד בשבתא עמנו הייתם אלא בתרי בשבתא הרג פלוני את הנפש נהרגין דבעידנא דקא מסהדי גברא לאו בר קטלא הוא ופריך מאי קמ"ל תנינא לפיכך אם נמצאת אחד מהם זוממת הוא והן נהרגין והשני' פטורה ופי' רש"י מאי קמ"ל דאע"ג דאיהו מיקטל אינהו מיקטלי' תנינא במתניתין בפירקין גבי שנים רואים אותו מחלון זה כו' הוא והן נהרגין כו' וע"ז אומר תנינן הכא מה דלא תנינן בסנהדרין דאעפ"י שהוא נהרג אפ"ה העדים נהרגין משום דבעידנא דמסהדי גברא לאו בר קטלא הוא].

ובזה יתבאר הא דאיתא לקמן בירושלמי (ה"ז) תני ר' הושעי' הפסוק הזה אמור בשתי כיתי עדים כי יקום עד חמס באיש עד זומם שהוא עונה באיש לענות בו לא בעדותו (פי' הפ"מ כלומר בעדים זוממין משתעי שכת א' העידה העדות וכת אחרת מזימין אותו באיש מיותר הוא אלא זה עד זומם שהוא עונה באיש וכלומר שאלו העדים הראשונים העידו באיש שעשה כך וכך אבל כשנעשים זוממין אין נענשין אם הוזמו באיש דאם המזימין אומרים האיך אתם מעידים על האיש הזה הרי עמנו הייתם במקום פלוני אין אלו זוממין וכדמסיק לענות בו לא בעדותו

[**ופירש** הפ"מ הרי כאן מרומז כת השני' והם המזימין להראשונים שצריך שיהיו עונים בו כלומר בכת הראש נה האיך אתם מעידים הרי אתם הייתם עמנו כו' ולא שיאמרו על עדותו של זה על מה שהעידו שאם הם אומרים הרי זו עדות שקר ולא כך הי' אין אלו זוממין. וכתב במראה הפנים מכאן למד הרמב"ם לומר דבעדים זוממין צריך שיהי' הזמה בעדים עצמן בלבד אבל אם העידו גם בגופו של עדות ואמרו זה הדבר לא כך הי' אעפ"י שאמרו להם עמנו הייתם ואיכא נמי הזמת עצמן אפ"ה לא מקרי הזמה אלא הכחשה הואיל וגם כן בגופו של עדות העידו בו אמנם מכאן מוכרח הוא כו' ומנענות בו כו' שצריך שלא יענה בעדותו כלל ואעפ"י שגם בעד זומם עצמו ענה ואמר ליה עמנו היית אפ"ה לאו הזמה היא]:

ולי נראה שהפ"מ שגה בזה והא דאיתא התם תני ר' הושעי' אחר מתניתין דר"י בר"י אומר לעולם אינו נהרג עד שיהיו שני עדי' מתרין בי' הוא ט"ס אלא שצריך לגרוס הא דתני ר' הושעי' קודם המשנה וקאי על הא דאמר תחילה תנינן הכא מה דלא תנינן בכל סנהדרין הוא והן נהרגין והשני' פטורה וע"ז אומר תני ר' הושעי' הפסוק הזה אמור בשתי כיתי עדים פי' שתי כיתי עדים היו שנים רואין אותו מחלון זה ושנים רואין אותו מחלון זה (פי' ואין א' מתרה בו באמצע) וע"ז אומר עד זומם שהוא עונה באחיו (פי' שאין ההזמה רק באיש) בו לא בעידותו (פי' שאין ההזמה רק בו דהיינו בהעדים עצמן אעפ"י שהעדות שהרג את הנפש הוי עדות דהא יש עוד כת אחרת שהעידו שהרג ואותו הכת לא הוזמו וא"כההורג נהרג אפ"ה הם ג"כ נהרגין זה למד התנא דהוא והן נהרגין והשני' פטורה וכמו דאמר רבא במכו' (ד' ה) באו שנים ואמרו בחד בשבא הרג פלוני את הנפש ובאו שנים ואמרו עמנו הייתם כו' דבעידנא דקא מסהדי גברא לאו בר קטלא הוא וע"ז אומר מאי קמ"ל תנינא לפיכך אם נמצאה אחת מהן זוממת הוא והן נהרגין והשני' פטורה והתוס' כתבו בד"ה דבעידנא דאסהידו עדים לאו בר קטלא הוא פי' הקונטרס משום דאי הוי מודה מיפטר וכתבו התוס' ולא נראה דזה לא מצינו דא"כ כל חייבי מיתות ב"ד יכול

להודות ולפטור עצמו ונראה לפרש לאו בר קטלא הוא פי' קודם שנגמר דינו הוא דשמא לא יבואו עדים ואם יבואו עדים לא יהי' עדותן קיים כו' ולפי מה שביארתי הוא מהא דתני ר' הושעי' דהני ר' הושעי' הפסוק הזה אמור בשתי כיתי עדים ומזה נלמד דהוא והן נהרגין והשני' פטורה וכמו שאומר הירושלמי תנן הכא מה דלא תנינן בכל סנהדרין הוא והן נהרגין והשני' פטורה וכמו שביארתי ודו"ק: